

**ZARZĄD MIASTA I GMINY
SURAŻ**

Z.S.

**STUDIUM
UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
MIASTA I GMINY SURAŻ**

**STUDIUM ZOSTAŁO ZATWIERDZONE
UCHWAŁĄ NR XXII/132/2001r.....
RADY MIASTA I GMINY W SURAŻU
Z DNIA 26 Lutego 2001r.....**

SURAŻ 2000 R.

**Uchwała Nr XXII/132/2001
Rady Miejskiej w Suraziu
z dnia 26 lutego 2001 r.**

w sprawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Suraz.

Na podstawie art.18 ust.2 pkt 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym / Dz.U.z 1996 r. Nr 13,poz.74 z późn.zm. / oraz art.6 ust.6 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym / Dz.U.z 1999r. Nr 15 poz.139 z późn.zm./ Rada Miejska w Suraziu uchwala co następuje :

§ 1

Zatwierdza się studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Suraz składające się z :

- 1) rysunku uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy w skali 1 : 25 000 ,
- 2) rysunku kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy w skali 1 : 25 000, dodatkowo z wyniesieniem miasta w skali 1: 10 000 ,
- 3) tekstu uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy powiązanego z problematyką rysunków określonych w punktach 1,2.

§ 2

W studium , o którym umowa w § 1 uwzględnia się uwarunkowania cele i kierunki polityki przestrzennej państwa i województwa podlaskiego realizowane na obszarze miasta i gminy Suraz.

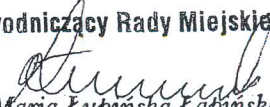
§ 3

Realizację określonych w „studium „ celów ,kierunków i zadań polityki przestrzennej miasta i gminy Suraz zleca się Zarządowi Miejskiemu w Suraziu .

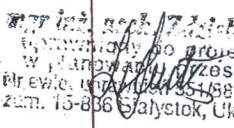

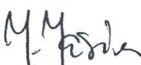
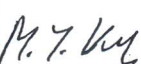
§ 4

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia .

Przewodniczący Rady Miejskiej

mgr Maria Łupńska-Lapinska

Studium zostało wykonane na zlecenie
Zarządu Miasta i Gminy w Surazżu
przez zespół autorski w składzie:

Lp.	Imię i nazwisko oraz tytuł naukowy	Udział w opracowaniu	Podpis
1.	mgr inż. Zdzisław Plichta	Główny projektant zagadnienia przestrzenne	 <small>mgr inż. Zdzisław Plichta Wydział Inżynierii do projektowania w planach zagospodarowania przestrzennym Wzrost, imię i nazwisko z 1988.07.08 zam. 15-836 5/13, Ukończone 7 m 13</small>
2.	mgr Bożena Gajewska	Zagadnienia ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego	
3.	mgr Anastazja Brzozowska	Zagadnienia programowe, społeczno- gospodarcze i kulturowe	
4.	mgr inż. Czesława Kruszewska	Zagadnienia zaopatrzenia w wodę, kanalizacji i utylizacji odpadów stałych	
5.	inż. Elżbieta Kępska	Zagadnienia elektroenergetyczne, gazownicze, ciepłownicze i tele - komunikacji	
6.	mgr inż. Jan Kruszewski	Zagadnienia komunikacji	
7.	mgr inż. arch. Joanna Jasiewicz	Zagadnienia przestrzenne i opracowanie graficzne	
8.	tech. ekon. Marta Konopko	Opracowanie komputerowe tekstu	

Spis treści

I WSTĘP

str.

1. Podstawy opracowania	1
2. Przedmiot studium	1
3. Zagadnienia studium	2
4. Elaborat studium	2

II UWARUNKOWANIA ROZWOJU MIASTA I GMINY

X 1. Ochrona lokalnych zasobów środowiska przyrodniczego i zagrożeń dla środowiska	3
1.1. Położenie fizyczno – geograficzne i administracyjne, struktura użytkowania gruntów	3
1.2. Rzeźba terenu	3
1.3. Budowa geologiczna i surowce mineralne	3
1.4. Wody powierzchniowe i podziemne	5
1.5. Gleby	7
1.6. Lasy	10
1.7. Warunki klimatyczne	11
1.8. Obszary prawnie chronione	12
1.9. Zagrożenia i degradacja środowiska przyrodniczego	12
1.10. Funkcjonowanie środowiska przyrodniczego	15
X 2. Środowisko kulturowe	16
2.1. Obiekty zabytkowe i o wartościach kulturowych	16
2.2. Stanowiska archeologiczne	19
3. Sfera społeczna	24
3.1. Potencjał ludnościowy i jego rozmieszczenie	24
3.2. Warunki mieszkaniowe	31
3.3. Urządzenia obsługi ludności	33
3.3.1. Szkoły podstawowe	33
3.3.2. Gimnazjum	33
3.3.3. Przedszkole	34
3.3.4. Ochrona zdrowia i opieka społeczna	34
3.3.5. Kultura	34
3.3.6. Handel	34
3.3.7. Sport i rekreacja	34
3.3.8. Inne usługi	34
X 4. Sfera gospodarcza	36
4.1. Rolnictwo	36
4.2. Urządzenia obsługi rolnictwa	42
4.3. Podmioty gospodarki narodowej	42
5. Syntetyczna ocena poziomu zaspokojenia potrzeb ludności, gospodarki i zagospodarowania	43

6. Komunikacja	45
6.1. Sieć drogowa	45
6.2. Zaplecze techniczne motoryzacji	50
6.3. Kolej	50
6.4. Komunikacja autobusowa PPKS	51
6.5. Ocena funkcjonowania komunikacji	51
7. Elektroenergetyka	51
8. Gazownictwo	53
9. Ciepłownictwo	53
10. Telekomunikacja	54
X 11. Zaopatrzenie w wodę	55
X 12. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków sanitarnych i wód opadowych	60
X 13. Gospodarka odpadami stałymi	60
X 14. Struktura funkcjonalno – przestrzenna obszaru gminy i sieci osadniczej	61
15. Związki funkcjonalne miasta i gminy Śuraż z otoczeniem	62
16. Ponadlokalne elementy w strukturze przestrzennej gminy	63
17. Szanse oraz bariery i ograniczenia rozwoju	64
18. Główne elementy struktury przestrzennej miasta i gminy wymagające wyznaczenia w studium	65

III CELE I KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA I GMINY ŚURAŻ

X 1. Cele zagospodarowania przestrzennego	66
X 2. Kierunki i zadania ochrony i wzbogacenia środowiska przyrodniczego	67
3. Kierunki i zasady ochrony dóbr kultury	73
4. Kierunki i zadania rozwoju infrastruktury społecznej	75
4.1. Tendencje demograficzne	75
4.2. Funkcje gminy i jednostek osadniczych	75
4.3. Kierunki przekształceń i rozwoju mieszkalnictwa	76
4.4. Kierunki przekształceń i rozwoju usług	77

X 5.	Kierunki rozwoju ekonomicznego gminy	78
X 5.1.	Tworzenie warunków do rozwoju rolnictwa i jego otoczenia	78
5.2.	Kierunki rozwoju działalności gospodarczej	79
5.3.	Kierunki i zadania rozwoju turystyki i wypoczynku	80
6.	Kierunki i zadania rozwoju komunikacji	81
6.1.	Sieć drogowa	81
6.2.	Techniczne zaplecze motoryzacji	83
6.3.	Kolej	84
6.4.	Komunikacja autobusowa	84
6.5.	Ścieżki rowerowe	84
7.	Elektroenergetyka	84
8.	Gazownictwo	85
9.	Ciepłownictwo	86
10.	Telekomunikacja	87
X 11.	Zaopatrzenie w wodę	87
X 12.	Kierunki i zadania odprowadzania i oczyszczania ścieków sanitarnych i wód opadowych	88
X 13.	Kierunki i zadania na rzecz realizacji systemu gromadzenia, usuwania i unieszkodliwiania odpadów stałych	90
14.	Kierunki działań w zakresie ochrony cywilnej i ochrony przeciwpożarowej	92

IV POLITYKA PRZESTRZENNA

1.	Lista ważniejszych zadań dla realizacji celów publicznych	93
2.	Polityka w zakresie sporządzania planów miejscowych	96
3.	Polityka w zakresie gospodarki nieruchomościami gminy	97

I WSTĘP

1. Podstawy opracowania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Suraż stanowią:

- Art. 6 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. nr 15 poz. 139 z 1999 r.),
- Uchwała nr V/29/99 Rady Miasta i Gminy w Surażu z dnia 25 lutego 1999 r. w sprawie sporządzenia "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Suraż,
- umowa o dzieło na wykonanie studium jw. z dnia 27. 04.1999 r. zawarta między Zarządem Miasta i Gminy w Surażu, a zespołem projektowym kierowanym przez głównego projektanta studium mgr inż. arch. Zdzisława Plichtę - upr. urb. nr 551/88.

2. Przedmiot studium stanowią:

2.1. Uwarunkowania rozwoju miasta i gminy obejmujące:

- a) stan, funkcjonowanie i zagrożenia środowiska przyrodniczego i zamieszkiwania,
- b) stan środowiska kulturowego objętego ochroną prawną,
- c) potencjał demograficzny, jego struktura i tendencje zmian,
- d) warunki zamieszkiwania ludności - stan zasobów, tendencje zmian i potrzeby,
- e) wyposażenie w urządzenia infrastruktury społecznej komunalnej - stan, tendencje i potrzeby,
- f) potencjał gospodarczy w tym: produkcyjno - usługowy, rolniczy, leśny oraz obsługi turystyki i rekreacji,
- g) wyposażenie w urządzenia komunikacji: układ drogowo - uliczny, urządzenia obsługi, w tym stan, tendencje i możliwości rozwoju,
- h) wyposażenie w infrastrukturę techniczną: wodociagową, kanalizacyjną, elektroenergetyczną, gazowniczą, telekomunikacyjną oraz utylizacji nieczystości stałych,
- i) infrastrukturę funkcjonalno - przestrzenną obszaru gminy i sieci osadniczej - stan i tendencje przekształceń,
- j) związki funkcjonalne z otoczeniem,
- k) elementy ponadlokalne w strukturze przestrzennej miasta i gminy,
- l) szanse, ograniczenia i bariery rozwoju społeczno - gospodarczego i przestrzennego gminy i miasta,
- m) główne problemy zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy wymagające rozwiązania w studium,

2.2. Cele i kierunki zagospodarowania obejmujące:

- a) cele polityki przestrzennej na obszarze gminy,
- b) ochronę, utrzymanie i kształtowanie obszarów i obiektów środowiska przyrodniczego i zamieszkiwania ludności,
- c) ochronę, utrzymanie i kształtowanie środowiska kulturowego,
- d) rozwój infrastruktury społecznej w tym: mieszkalnictwa i usług,
- e) rozwój ekonomiczny gminy,
- f) kierunki rozwoju komunikacji,
- g) kierunki i zasady rozwoju infrastruktury technicznej: wodociagowej, kanalizacyjnej, elektroenergetycznej, ciepłowniczej i telekomunikacyjnej,
- h) zagadnienia obronne i ochrony p. pożarowej,

2.3. Polityka przestrzenna gminy w zakresie:

- a) gospodarki mieniem komunalnym i tworzenia jego zasobów,
- b) działalności planistyczno - lokalizacyjnej,

- c) zestawu niezbędnych i spodziewanych przedsięwzięć celu publicznego - ponadlokalnych i lokalnych,
- d) współpracy z administracją rządową wojewódzką i samorządową województwa, powiatu i gmin sąsiadujących,

3. Zadania studium to w szczególności stworzenie bazy informacyjnej i koordynacyjnej do:

- podejmowania przez władze gminy decyzji co do potrzeby i kolejności sporządzania planów miejscowych,
- negocjacji w sprawach wprowadzania do planów miejscowych ponadlokalnych zadań celu publicznego i zabezpieczenia stosownych terenów dla tych zadań,
- prowadzenia długofalowej polityki w sferze gospodarki gruntami i obiektami gminnymi,
- podejmowania lokalnych i międzygminnych przedsięwzięć publicznych.

4. Elaborat studium stanowią:

- a) rysunek uwarunkowań rozwoju zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Suraz w skali 1 : 25 000,
- b) rysunek kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy na mapie w skali 1 : 25 000,
- c) tekst studium powiązany merytorycznie z w/w rysunkami,
- d) dokumentacja studium, w tym dokumenty formalno - prawne.

II UWARUNKOWANIA ROZWOJU MIASTA I GMINY.

1. Ochrona lokalnych zasobów środowiska przyrodniczego i zagrożeń dla środowiska.

1.1. Położenie fizyczne - geograficzne i administracyjne, struktura użytkowania gruntów.

- gmina Suraż położona jest w obrębie dwóch mezoregionów: Wysoczyzny Białostockiej i Doliny Górnej Narwi wchodzących w skład makroregionu Nizina Północnopodlaska (J. Kondracki 1978 r.),
- w układzie administracyjnym gmina Suraż położona jest w południowo - zachodniej części powiatu Białystok i graniczy od wschodu z gm. Turośń Kościelna, od zachodu z gminami Łapy i Poświętne, a od południa z gminą Wyszki i pow. Bielsk Podlaski,
- strukturę użytkowania gruntów z roku 1997 gminy Suraż charakteryzuje poniższe zestawienie.

Tabela nr 1

Lp.	Wyszczególnienie	Użytkowanie gruntów			
		W gr. administracyjnych gminy		W indywidualnych gosp. rolnych w granicach gminy	
		ha	%	ha	%
1.	powierzchnia ogólna	7660	100	6462	100
2.	użytki rolne w tym:	5908	77,12	5481	84,81
2.1	- grunty orne	3224	42,08	2997	46,37
2.2	- sady	22	0,28	22	0,34
2.3	- łąki	1870	24,42	1731	26,78
2.4	- pastwiska	792	10,33	731	11,32
3.	las	1083	13,55	674	10,44
4.	grunty pozostałe	714	9,33	307	4,75

źródło: Ważniejsze dane o gminach w 1997 r. - U.S. Białystok 1998 r.

1.2. Rzeźba terenu.

Obszar gminy położony jest w obrębie dwóch mezoregionów Wysoczyzny Białostockiej i Doliny Górnej Narwi,

- Dolina Narwi na terenie gminy Suraż to płaska dolina w znacznym stopniu zabagniona i zatorfiona. Wysokości doliny kształtują się od 120,9 m. n.p.m. (Doktorce) do 118,0 (Suraż),
- Wysoczyzna Białostocka - położona na północ od doliny rzeki Narew to silnie pofałdowana wysoczyzna morenowa charakteryzująca się wysokościami od 130 do 164 m. n.p.m. Powierzchnię terenu urozmaicają liczne wzgórza i pagóry moren czołowych, które bardzo wyraźnie zaznaczają się w krajobrazie.

1.3. Budowa geologiczna i surowce mineralne.

1.3.1. Budowa geologiczna.

Pod względem tektonicznym obszar gminy Suraż położony jest w obrębie tzw. Wyniesienia Mazursko - Suwalskiego wchodzącego w skład platformy wschodnio - europejskiej.

Węglanowe skały kredy górnej wraz z osadami trzeciorzędowymi budują podłoże czwartorzędu. Miąższość pokrywy czwartorzędowej na terenie gminy jest zróżnicowana od 170 do 190 m.

Czwartorzęd na terenie gminy reprezentowany jest przez osady zlodowaceń począwszy od zlodowacenia podlaskiego do północnopolskiego.

Bezpośrednio na powierzchni terenu występują utwory lodowcowe, gliny zwałowe, oraz osady moren czołowych związane ze stadiem północno - mazowieckim zlodowacenia

środkowopolskiego. W części północnej i środkowej obszaru gminy Suraż największe powierzchnie zajmują gliniasto - piaszczyste utwory lodowcowe oraz gliny zwałowe. Na powierzchni utworów lodowcowych na całym obszarze wysoczyzny występują niewielkich rozmiarów pagóry, wzgórza i wały moren czołowych.

W północnej części miasta Suraża oraz w pół. - zach. części gminy stwierdzono występowanie na powierzchni terenu płatów zwietrzałej kredy piszącej. Są to porwaki utworów kredowych.

W holocen w dnach dolin rzecznych oraz w zagłębieniach bezodpływowych i wytopiskowych nastąpiła akumulacja drobnych piasków, mułków i mad rzecznych oraz torfów. Miąższość osadów holocenijskich nie przekracza 5 m.

1.3.2. Surowce mineralne.

Występowanie surowców mineralnych na obszarze gminy Suraż ściśle wiąże się z utworami czwartorzędowymi. Występują one przeważnie w przypowierzchniowej warstwie utworów czwartorzędowych i są eksploatowane metodą odkrywkową.

1) Na terenie gminy Suraż występują następujące surowce mineralne:

- a) Kruszywo naturalne drobne (piaski) występuje w formie gniazd i soczew wśród utworów wodnolodowcowych, moren czołowych i kemów. W dolinie rzeki Narew kruszywo drobne buduje niektóre części terenów nadzalewowych oraz lokalne pola piasków na północ od Suraża.
- b) Kruszywo naturalne grube (pospółka, żwir) - na terenie gminy występuje w formie soczew, gniazd i nieciągłych warstw, głównie wśród utworów budujących wzgórza moren czołowych.
- c) Surowce ilaste - występujące dość powszechnie na obszarze gminy Suraż gliny zwałowe, ze względu na złą jakość nie znajdują szerszego zastosowania.
- d) Kreda pisząca - występuje na powierzchni w rejonie na północ od Suraża i przy drodze Suraż - Dołki.

2) W gminie Suraż zostały udokumentowane następujące złoża:

- kreda jeziorna - Suraż - zasoby szacunkowe 165.750 ton,
- kruszywo naturalne - Doktorce - zasoby szacunkowe 30 000 m³,
- kruszywo naturalne - Suraż - zasoby szacunkowe 6 000 m³,

3) Na terenie gminy Suraż zostały wydzielone następujące obszary perspektywiczne występowania złóż surowców mineralnych stałych:

- a) Kruszywo naturalne drobne:
 - na południe od Suraża,
 - na zachód od wsi Zawyki Ferma,
 - kolonia Zawyki,
 - na północny - zachód od wsi Doktorce,
- b) Kruszywo naturalne grube:
 - północne zbocze Węglowej Góry,
 - przy drodze Suraż - Łapy,
 - na wschód na szkoły w Surażu,
 - na północ od Suraża,
 - przy drodze Suraż - Rynki,
 - na północ od wsi Zawyki,
 - na północ od wsi Rynki,
 - kol. Ostasze,
 - na północ od wsi Lesznia,
- c) Surowce ilaste:
 - Na zachód i północny zachód od wsi Zawyki Ferma.

- 4) Na obszarze gminy występuje 14 czynnych punktów eksploatacji surowców mineralnych z których 7 wyrobisk ze względu na zły surowiec, małe zasoby lub całkowity brak możliwości rozszerzenia eksploatacji przeznaczono do rekultywacji. W pozostałych punktach eksploatacja prowadzona jest dorywczo przez okoliczną ludność, a surowiec zużywany jest na potrzeby budownictwa indywidualnego lub drogownictwa.

Materiały źródłowe - Inwentaryzacja złóż surowców mineralnych stałych na terenie woj. białostockiego - gmina Suraz wyk. Przedsiębiorstwo Geologiczne w Warszawie - 1992 r.
- archiwum UW - Białystok.

1.4. Wody powierzchniowe i podziemne.

1.4.1. Wody powierzchniowe.

a) Hydrografia.

Pod względem hydrograficznym gmina Suraz leży w zlewni rzeki Narew, która jest również głównym odbiornikiem wód. Łączna powierzchnia wód otwartych wynosi 130,0 ha co stanowi 1,7 % obszaru gminy (śr. dawnego woj. białostockiego 1,0 %).

Narew płynie w kierunku równoleżnikowym wzdłuż południowej granicy gminy, a od wsi Zawyki - Ferma zmienia kierunek na płn. - zach. Nieznaczny spadek dna doliny powoduje silne meandrowanie rzeki i częste zmiany koryta. Dno doliny Narwi jest płaskie, w znacznym stopniu zabagnione i zatorfione. Znaczne odcinki doliny są zmeliorowane. Elementem urozmaicającym dolinę jest odcinek przełomowy w okolicy Suraza, gdzie zmniejsza ona szerokość do ok. 500 m. Na odcinku tym wysokość stromych brzegów doliny wynosi ok. 20 - 25 m.

Zachodnia część obszaru gminy jest odwodniona poprzez rz. Lizę (lewy dopływ Narwi), która poprzez gęstą sieć rowów melioracyjnych zbiera wody powierzchniowe z szerokiej i silnie zatorfionej doliny.

Część środkowa i północna obszaru gminy jest drenowana licznymi bezimiennymi ciekami, które są połączone z gęstą siecią rowów melioracyjnych i odprowadzają wody bezpośrednio do Narwi.

Na terenie gminy znajduje się szereg zagłębień bezodpływowych wypełnionych wodą. W ramach koncepcji budowy obiektów i urządzeń małej retencji opracowanej przez Biuro Studiów i Projektów Gospdarki Wodnej Rolnictwa "BIPROMEL" w Warszawie, (1996 r.) na terenie gminy Suraz przewiduje się budowę lub odbudowę 2 obiektów służących małej retencji oraz modernizację 8 budowli na obiektach melioracji szczegółowych służących nawodnieniom.

Tabela nr 2

Lp.	Miejscowość lokalizacja	Zlewnia			Dopływ	Pow. zlewni w przekr. zb.	Pow. zbiornika	Przepływ w przekr. Q%	Obj. retencji
		II rzędu	III rzędu	IV rzędu			m³/sek	w km²	tys. m³
1.	Doktorce	Narew	-	-	-	3162	189,7	1,7	
2.	Suraz	Narew	-	-	-	3376,5	202,6	0,6	8,0

Realizacja powyższych zamierzeń pozwoli na uzyskanie dodatkowej pojemności retencyjnej V - 8,0 tys. m³ o łącznej pow. wyniesie 2,3 ha.

Projektowane zbiorniki będą pełniły funkcję turystyczną i ekologiczną.

b) Wielkości przepływowe rzek.

Przepływy charakterystyczne w podstawowych przekrojach rzeki Narwi i Lizy ilustruje poniższe zestawienie tabelaryczne.

Tabela nr 3

Lp.	Rzeka /przekrój	Pow. Zlewni w km ²	Przepływy charakterystyczne w m ³ /sek		
			NNQ	SNQ	SQ
1.	Narew - Suraż	3376,5	1,52	3,08	12,6
2.	Liza - ujście do Narwi	122,0	-	0,13	0,24

Z analizy istniejących materiałów wynika, iż zlewnia rzeki Narwi została zaliczona do zlewni o wystarczających zasobach wód powierzchniowych, natomiast zlewnia rzeki Lizy została zaliczona do zlewni deficytowych (wg. Uwarunkowań rozwoju woj. białostockiego wynikające z aktualnego stanu gospodarki wodno - ściekowej - J. Staniaszek, Białystok 1986 r.)

c) Zagrożenia powodziowe.

Z obliczeń rzędnych zasięgu fali powodziowej dla byłego województwa białostockiego wynika, iż zagrożenie powodziowe występuje w dolinie rzeki Narwi w okolicy Suraża do rzędnej 120,40 m. n.p.m.

d) Stan czystości wód powierzchniowych.

Na podstawie badań przeprowadzonych w 1995 r. stwierdzono, że wody rzeki Narwi powyżej wsi Strabla wykazują II kl. czystości. W pozostałych ciekach wodnych brak jest badań kontrolnych przy czym należy podkreślić, że nie obserwuje się tu wpływu zanieczyszczeń ściekowych związanych z działalnością gospodarczą.

Zgodnie z zarządzeniem 18/71 Prezydium WRN w Białymstoku z 27. 05. 1971 r. wody rzeki Narwi winny odpowiadać I kl., a wody rzeki Lizy - III kl. czystości.

1.4.2. Wody podziemne.

Wody podziemne o znaczeniu użytkowym występują głównie w piaszczysto - żwirowych utworach czwartorzędowych i trzeciorzędowych oraz w węglanowych utworach kredowych. Wodonośność utworów kredowych i trzeciorzędowych na terenie gminy jest słabo rozpoznana.

Warunki występowania wód podziemnych w obrębie czwartorzędu są bardzo skomplikowane, wynikające przede wszystkim z nieciągłości warstw wodonośnych. Tym niemniej utwory czwartorzędowe stanowią główne źródło ujmowania wód podziemnych dla celów użytkowych na obszarze gminy.

W obrębie tych utworów wyróżnia się kilka poziomów wodonośnych charakteryzujących się zróżnicowaną zasobnością i zasięgiem przestrzennym.

Wyróżnione poziomy wodonośne to

- poziom wodonośny spagowy (najniższy),
- środkowy poziom wodonośny międzymorenowy,
- przypowierzchniowy poziom wodonośny,

Wody z ujęć czwartorzędowych, a w szczególności z poziomu wodonośnego międzymorenowego są podstawowym źródłem zaopatrzenia ludności w wodę na terenie gminy Suraż.

Warstwy tego poziomu tworzą naprzemianległe z glinami piaski i żwiry znajdujące się na znacznych głębokościach.

Rzeczywistą głębokość zalegania warstw wodonośnych i ich wydajność przedstawiają istniejące ujęcia wód podziemnych.

Tabela nr 4

Lp.	Miejscowość	Użytkownik	Gł. studni w m	Gł. występowania warstwy wodonośnej w m	wydajność Q m ³ /h	depresja S w m
1.	Suraż	Wodociąg	79	18,5 - 73,0	75,0	11,0
2.	Suraż	Przedszkole	30	21,5 - 34,6	15,0	12,0
3.	Suraż	Restauracja	56	0,5 - 2,0 51,0 - 53,0	5,0	7,0
4.	Suraż	Susznarnia pasz	22,4	3,5 - 11,0 18,4 - 22,4	27,4	13,6
5.	Suraż	Szkoła	63	30 - 41 45 - 57 60 - 61	24,0	3,1
6.	Suraż	Rol. Indyw.	57	52 - 56	11,5	17,1
7.	Suraż	Wytw. mas bitum.	35	21 - 30	10,0	14,3
8.	Doktorce	Szkoła	106,5	80 - 82 91 - 104	8	3,5
9.	Doktorce	Ośr. wypocz.	118,0	1,8 - 8 56 - 58 88 - 117	15,0	5,5
10.	Doktorce	Ośr. wypocz.	18,0	1,92 - 13,6	6,0	3,0

Pod względem jakości, wody tych poziomów w większości charakteryzują się średnią twardością, zawartością żelaza od 0,5 do 4 mg / dcm³ i suchą pozostałością od 203 do 438 mg / dcm³.

Wody poziomu przypowierzchniowego występują w aluwialach rzecznych oraz w utworach wodolodowcowych.

Jako poziom "użytkowy" występuje on przede wszystkim w dolinie rzeki Narwi, Lizy oraz dolinach mniejszych cieków i zagłębień terenowych, a także na terenach wysoczyznowych zbudowanych z piaszczystych utworów pochodzenia wodolodowcowego.

Głębokość zalegania zwierciadła wody w dolinach rzecznych i zagłębieniach waha się w granicach 0,1 - 1,0 m. , a na obszarach wysoczyznowych do 5 - 8 m., stanowią one podstawowe źródło wód w studniach kopalnych. Wody tego poziomu podlegają dużym wahaniom, zależne są od intensywności opadów i roztopów wiosennych.

Narażone one są na zanieczyszczenia bakteriologiczne.

Gmina Suraz leży w rejonie o ograniczonych, lokalnie dobrych zasobach wód podziemnych od 50 - 200 m³ - 200 m³/ 24 h/ km² (do 2,318 l/sek/km²).

Zaopatrzenie ludności w dobrą wodę pitną powinno odbywać się na bazie ujęć wód z poziomu międzymorenowego. Zasoby wód podziemnych i powierzchniowych nie powinny ograniczać rozwoju gospodarczego gminy.

1.5. Gleby - element wartości rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

W podziale byłego województwa białostockiego na regiony glebowo - rolnicze (11 regionów wg I.U.N.G Puławy 1988 r.) wschodnia część gminy należy do Zabłudowskiego regionu glebowo - rolniczego, zaś zachodnia i południowa do Nadnarwiańskiego regionu glebowo - rolniczego.

- Region Zabłudowski - dominuje tu rzeźba terenu płaska i niskofalista z licznymi dolinami i zagłębieniami śródpolnymi. Występuje tutaj duża mozaika glebowa. Wśród gruntów ornych gleby wytworzone z piasków zajmują ok. 55 % powierzchni, a z glin - ok. 45 %. Jest to region przewagi gleb kompleksu 6 i 7. Znaczny procent gleb ornych ma nieuregulowane stosunki wodne, a część z nich jest kamienista. Wśród użytków zielonych przeważają łąki i pastwiska kompleksu 2z, który stanowią użytki typu grądowego i pobagiennego, średniej jakości.
- Region Nadnarwiański - jest to region typowo dolinny obejmujący dolinę rzeki Narew. Przeważają tu użytki zielone kompleksu 2z i 3z oraz siedliska łęgowe. Skalą macierzystą gleb obszaru gminy Suraz są utwory czwartorzędowe pochodzenia lodowcowego i wodnolodowcowego wykształcone w postaci piasków naglinowych i piasków zwałowych całkowitych, a także glin spiaszczonych oraz w dolinach rzecznych i zagłębieniach, piasków rzecznych i utworów organicznych.

1.5.1. Waloryzacja przyrodnicza gleb.

Pod względem typologicznym gleby gminy Suraz są dość zróżnicowane. Na obszarze gminy występują gleby pseudobielicowe /A/, gleby piaskowe różnych typów genetycznych /AB/, gleby brunatne i kwaśne /Bw/, gleby brunatne właściwe /B/ oraz czarne ziemie /D/.

Gleby murszowo - mineralne oraz gleby torfowe i murszowo - torfowe występują w rozproszeniu na obszarze całej gminy, głównie na użytkach zielonych położonych w dolinach cieków wodnych i obniżeniach terenowych.

W części zachodniej gminy dominują gleby piaskowe różnych typów genetycznych oraz gleby brunatne i kwaśne, w części wschodniej zaś gleby pseudobielicowe i brunatne właściwe.

1.5.2. Waloryzacja użytkowo - rolnicza gleb.

- a) Udział powierzchniowy i procentowy klas bonitacyjnych gruntów ornych i użytków zielonych przedstawia się następująco:

Tabela nr 5

Grunty orne i sady			Użytki zielone		
klasa	ha	%	klasa	ha	%
I	-	-	I	-	-
II	-	-	II	-	-
IIIa	31	0,9	III	170	6,8
IIIb	313	8,7	IV	1286	51,1
IVa	1061	29,6	V	772	30,8
IVb	987	27,6	VI	255	10,2
V	874	24,4	VIz	27	1,1
VI	269	7,5	razem	2510	32,8
VIz	47	1,3			
razem	3582	46,7			

Razem użytki rolne w gminie zajmują 6092 ha co stanowi 79,5 % ogólnej powierzchni.

- b) Kompleksy rolniczej przydatności gleb ilustruje poniższe zestawienie tabelaryczne.

Tabela nr 6

Nr kompleksu	Nazwa kompleksu	ha	%
GRUNTY ORNE			
1.	Pszenny b. dobry	-	-
2.	Pszenny dobry	342	9,2
3.	Pszenny wadliwy	20	0,5
4.	Żytni b. dobry	923	21,5
5.	Żytni dobry	680	18,4
6.	Żytni słaby	397	10,7
7.	Żytni b. słaby	468	12,7
8.	Zbożowo – pastewny mocny	682	18,4
9.	Zbożowo – pastewny słaby	186	5,0
Razem		3698	48,2
UŻYTKI ZIELONE			
1z	Użytki zielone b. dobre i dobre	-	-
2z	Użytki zielone średnie	1590	69,7
3z	Użytki zielone słabe i b. słabe	690	30,3
Razem		2280	29,8
Razem użytki rolne		5978	78,0
Grunty rolne nieprzydatne		114	1,5
Tereny pozostałe		1568	20,5
Ogólna pow. geodezyjna		7660	100

źródło: warunki przyrodnicze produkcji rolnej woj. białostockiego I.U.N.G, Puławy 1988 r.

Przestrzenne rozmieszczenie kompleksów przydatności rolniczej gleb ściśle wiąże się z przestrzennym występowaniem poszczególnych typów gleb oraz ich bonitacją i tak:

- kompleks 2 - pszenno dobry odpowiada rozmieszczeniu gleb brunatnych właściwych /B/,
- kompleksy 4 i 5 - żytni bardzo dobry i żytni dobry odpowiada rozmieszczeniu gleb pseudobielicowych /A/,
- kompleksy 6 i 7 - żytni słaby i żytni bardzo słaby odpowiada rozmieszczeniu gleb piaskowych różnych typów genetycznych /AB/,
- kompleks 8 - zbożowo pastewny mocny odpowiada rozmieszczeniu gleb typu czarne ziemie /D/,
- pozostałe kompleksy (3,9) zajmują niewielkie powierzchnie i nie rzutują na ogólną wartość rolniczej przestrzeni produkcyjnej gminy,
- rozmieszczenie użytków zielonych ściśle wiąże się z układem dolin rzecznych i obniżen terenowych. Na terenie gminy dominują użytki zielone średnie.

1.5.3. Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Tabela nr 7

Ocena gleb w punktach					
Bonitacja		Przydatność rolnicza		Wskaźnik syntetyczny jakości	
grunty orne	użytki zielone	grunty orne	użytki zielone	grunty orne	użytki zielone
44,5	38,0	53,7	40,9	49,2	39,4

Tabela nr 8

Wskaźnik bonitacji				Ogólny wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej
Jakości i przdatn. rolniczej	agroklimatu	rzeźby terenu	warunków wodnych	
45,3	7,0	4,0	3,3	59,6

źródło: I.U.N.G, Puławy 1988 r.

Powyższy wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej 59,6 pkt. lokuje gminę Suraz na 12 miejscu (II grupa gmin o wskaźniku 60,0 - 50,1) w dawnym woj. białostockim. Powyższe uzasadnia, iż warunki przyrodnicze gminy Suraz nie ograniczają rozwoju funkcji rolniczej na jej terenie.

1.5.4. Melioracje.

Na ogólną powierzchnię gruntów ornych - 3224 ha wg stanu na rok 1997, zmeliorowanych jest 1633 ha. Grunty orne wymagające melioracji zajmują pow. 1800 ha.. Jest to zaspokojenie w 90,7 % potrzeb melioracji gruntów ornych w gminie.

Na ogólną powierzchnię użytków zielonych 2662 ha wg stanu na rok 1997, zmeliorowanych jest 945 ha. Użytki zielone wymagające melioracji zajmują pow. 1700 ha. Jest to zaspokojenie w 55,6 % potrzeb melioracji użytków zielonych w gminie.

źródło: Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Białymstoku wg stanu na 31.12.1998 r.

1.6. Lasy.

Według podziału Polski na regiony przyrodniczo - leśne lasy gminy Suraz należą do Krainy Mazursko - Podlaskiej, Dzielnicy Wysoczyzny Bielsko - Podlaskiej (Dz. Puszczy Podlaskich) charakteryzującej się występowaniem prawie wszystkich typów siedliskowych lasu oraz bardzo zróżnicowanym drzewostanem.

W podziale administracyjnym lasów województwa podlaskiego, lasy gminy Suraz należą do nadleśnictwa Dojlidy.

Lesistość gminy Suraz przedstawia się jak niżej;

Tabela nr 8

rok	Nazwa gminy	Ogólna pow. gminy w ha	Powierzchnia lasów					% udział lasów w ogólnej powierzchni
			państwowe		prywatne		razem	
			ha	%	ha	%		
1997	Suraż	7660	364	35,06	674	64,94	1038	13,55

źródło: Rocznik Statystyczny woj. białostockiego 1997 r.

Lasy państwowe gospodarstwa leśnego, które zajmują 35,06 % ogólnej pow. lasów występują na północ od Suraza (zalesione obszary wzgórz morenowych).

W dolinie rzeki Narwi większe kompleksy leśne występują na odcinku Zawyki - Doktorce. Na pozostałym obszarze laski i zagajniki występują kępowo, głównie na terenach podmokłych i zabagnionych.

Na obszarach wysoczyznowych w drzewostanie przeważa sosna (zwykle z domieszką brzozy, rzadziej - grabu i dębu) a na terenach obniżonych i podmokłych - olcha.

Na terenie gminy. Suraz występują lasy ochronne-- lasy chroniące środowisko przyrodnicze wokół miast.

Źródło: R.D.L.P - Białystok 1999 r.

Funkcją gospodarczą lasów państwowych na terenie gminy Suraz jest produkcja wysokiej klasy surowca drzewnego. Podstawę prowadzenia gospodarki w lasach państwowych stanowią plany urządzeniowe gospodarstwa leśnego Nadleśnictwa Dojlidy.

Główna funkcja lasów prywatnych to również produkcja surowca drzewnego, przede wszystkim na potrzeby własne właścicieli. Pełnią one jednocześnie funkcję wodo - i glebochronną, krajobrazową oraz ostoję dla dzikiego ptactwa i zwierzyny. Gospodarka leśna w lasach prywatnych prowadzona jest w oparciu o uproszczone plany urządzenia lasów poszczególnych obrębów wsi.

Warunki przyrodniczo - leśne uzasadniają także potrzebę opracowania granicy polno - leśnej w gminie. Lasy na obszarze gminy Suraz nie są zagrożone szkodliwym oddziaływaniem gazów i pyłów.

1.7. Warunki klimatyczne.

W podziale województwa podlaskiego na krainy klimatyczne gmina Suraz należy do Krainy Wysoczyzn Północno - Podlaskich.

Warunki klimatyczne gminy Suraz odpowiadają warunkom panującym na Wysoczyźnie Białostockiej. Poniższą charakterystykę klimatu obszaru gminy oparto o dane meteorologiczne ze stacji Białystok, z okresu 1948 - 1967 wg opracowania S.J. Pióro "Klimat województwa białostockiego"

1.7.1. Temperatura.

Rozkład roczny temperatury w°C, średnie oraz absolutne maksyma i minima ilustruje poniższe zestawienie tabelaryczne.

Tabela nr 9

Stacja Meteorologiczna	Rodz. Obserwacji	Miesiące												Śr. Rocz.
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Białystok	Śr.	-4,3	-4,2	-0,6	7,2	12,9	16,7	18,0	16,7	12,6	7,5	2,2	-1,6	6,9
	Max.	7,7	9,9	17,2	29,3	31,7	32,4	36,0	34,6	30,9	25,4	16,5	13,8	
	Min.	-38,4	-30,8	-22,6	-6,9	-4,3	-0,7	5,3	5,3	-3,8	-11,2	-20,7	-23,5	

Ponadto:

- Przejście średniej temperatury dobowej przez tzw. progi termiczne na Wysoczyźnie Białostockiej, przypada dla 0° na 10 kwietnia i 25 października,
- Pokrywa śnieżna na Wysoczyźnie Białostockiej utrzymuje się 90 dni w roku, zaś w Surazu 81,2 dni.

1.7.2. Opady atmosferyczne.

Średni roczny rozkład opadów atmosferycznych, sumy maksymalne i minimalne oraz wskaźnik opadów okresu wegetacyjnego przedstawia poniższe zestawienie tabelaryczne.

Tabela nr 10

Lp.	Stacja Meteorologiczna	Rodz. Obserwacji	Miesiące												Śr. Rocz.	Wsk. % v-x
			I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII		
1.	Białystok	Śr. Max. Min.	34 48 12	36 50 9	31 74 4	39 62 14	52 112 18	69 141 14	63 155 13	77 152 13	49 149 3	41 118 2	47 85 21	44 89 21	582 741 365	60,0
2.	Suraż	Śr. Max. Min.	21 40 2	23 42 10	24 56 4	31 50 6	50 84 23	58 111 25	70 142 13	68 109 9	40 136 6	33 104 4	37 76 16	33 75 8	488 657 302	65,4

Ponadto:

- średnia roczna częstotliwość burz (okres 1953 - 1967) wynosiła w Białymstoku 21,9,
- średnia roczna wilgotność względna powietrza utrzymuje się w Wysoczyźnie Białostockiej w granicach 81 %,
- ilość dni pogodnych w Białymstoku wynosi 26,5, a dni pochmurnych 166,1.

1.7.3. Dynamika powietrza atmosferycznego.

Rozkład średniej częstotliwości wiatrów i prędkości w m/ sek. na poszczególne kierunki oraz częstotliwości ciszy za okres obserwacji 1953 - 1967 ilustruje poniższe zestawienie tabelaryczne:

Tabela nr 11

Lp.	Stacja meteorologiczna	Vm/s	kierunek								Cisza w %
		%	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	
1.	Białystok	v	7,8	5,9	10,6	16,1	11,2	17,9	16,1	15,3	15,9
		%	3,9	3,5	3,8	3,7	3,5	4,0	5,0	4,5	

Częstotliwość wiatrów z kierunków zachodnich (NW, W, SW) w Białymstoku osiąga 50,8 %
Reasumując należy stwierdzić, że warunki klimatyczne gminy Suraż nie stanowią bariery w rozwoju rolnictwa.

1.8. Obszary prawnie chronione.

Na terenie gminy do terenów o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych objętych ochroną prawną należą:

- Narwiański Park Narodowy wraz z otuliną - Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 1 lipca 1996 r. (Dz. U. Nr 77 poz. 368) - obejmuje ochroną bagienną dolinę Górnej Narwi od Suraż do Rzędzian o pow. 7.350 ha wraz z otuliną o pow. 15.408 ha,
- Obszar Chronionego Krajobrazu "Dolina Narwi" - Rozporządzenie Nr 6/98 Wojewody Białostockiego z dnia 20 maja 1998 r. (Dz. Urz. W.B. Nr 10, poz. 50).

1.9. Zagrożenia i degradacja środowiska.

Obszar gminy Suraż charakteryzuje się stosunkowo niewielkim stopniem przekształcania środowiska. Źródła powstawania konfliktów ze środowiskiem przyrodniczym wynikają głównie z rozwoju i funkcjonowania miasta Suraż i innych większych jednostek osadniczych położonych

w obrębie obszaru gminy jak również intensyfikacji rolnictwa (nawożenie i ochrona roślin) i wzrostu ruchu i transportu komunikacyjnego.

1.9.1. Zagrożenia wód powierzchniowych.

Stan zanieczyszczeń wód powierzchniowych został omówiony w pkt. 1.4.1. niniejszego tekstu.

Potencjalne zagrożenia zarówno dla wód powierzchniowych jak i gruntowych może stanowić brak oczyszczalni ścieków w rejonach grupowego zwodociągowania wsi. Na stan czystości wód może także negatywnie wpływać działalność związana z produkcją rolną, a zwłaszcza intensywne stosowanie nawozów sztucznych i środków chemicznej ochrony roślin. Zagrożeniem dla wód, a zwłaszcza wód podziemnych może być również nieprawidłowa utylizacja odpadów, a w szczególności tych odpadów, które zawierają różnego rodzaju niebezpieczne związki toksyczne.

1.9.2. Zagrożenia powietrza atmosferycznego.

Gmina Suraz charakteryzuje się stosunkowo czystym powietrzem atmosferycznym. Średnie roczne stężenia badanych zanieczyszczeń atmosferycznych w latach 1991 - 1993 przez Wojewódzka Stację Sanitarno - Epidemiologiczną i P.I.O.Ś w Białymstoku jest dużo niższe od wartości dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń powietrza (zał. Nr 1 do Rozporządzenia Ministra O.Ś.Z.N. i L z dnia 28 IV 1998 r. Dz. U. Nr 55 poz. 355).

Głównym źródłem zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego jest przemysł, kotłownie lokalne i paleniska indywidualne oraz transport.

W strukturze zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego dominują zanieczyszczenia pyłowe i gazowe pochodzące z procesów energetycznego spalania paliw stałych, głównie węgla kamiennego, koksu i drewna.

Szacunkowe wielkości emisji zanieczyszczeń w roku 1993 pochodzących z procesów energetycznych w gminie Suraz i gmin najbliższej jej położonych (wg. P.I.O.Ś w Białymstoku na podstawie danych W.O.Ś UW) przedstawiają się jak niżej:

Tabela nr 12

Gmina	Wielkość emisji zanieczyszczeń w Mg/rok				% udział SO ₂ i pyłu w gminie w stosunku do całego województwa	
	SO ₂	NO ₂	CO	pył	SO ₂	pył
Tutośń Kościelna	4,6	4,8	19,2	7,2	0,032	0,093
Suraz	6,7	3,5	22,1	11,8	0,046	0,150
Łapy	750,8	153,7	531,1	229,6	5,205	2,922
Poświętne	5,1	3,2	20,4	8,6	0,035	0,109

Aktualne zanieczyszczenia dwutlenkiem azotu i ołowiu wzdłuż tras komunikacyjnych są znikome i nie stwarzają zagrożenia dla środowiska. Tym niemniej w przypadku nasilenia (wzrostu) ruchu kołowego może nastąpić pewne zagrożenie dla wypasu bydła w pobliżu tych dróg oraz uprawy warzyw, a na terenach zabudowanych może zagrażać zdrowiu ludzi. W związku z powyższym należy dążyć do zmniejszenia emisji pyłów i gazów głównie poprzez:

- modernizację lub likwidację kotłowni węglowych i palenisk indywidualnych przechodząc na gaz ziemny lub olej opałowy lekki,
- modernizację i budowę instalacji odsiarczająco - odpylających,
- poprawę układów komunikacyjnych z jednoczesnym utrzymaniem dobrego stanu nawierzchni dróg i stawiania ostrych rygorów w zakresie zanieczyszczeń pochodzących z procesów spalania benzyny i ropy.

Należy także odnotować, że ocena sytuacji radiologicznej w oparciu o wyniki pomiarów skażeń dokonywanych przez specjalistyczne jednostki nie wykazywała żadnych zagrożeń dla środowiska i ludzi na terenie gminy.

1.9.3. Zagrożenia hałasem i wibracjami oraz elektromagnetycznym promieniowaniem niejonizującym.

- a) Dopuszczalne natężenie hałasu dla różnych obszarów określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 maja 1998 r. o dopuszczalnych poziomach hałasu w środowisku. Największe zagrożenie środowiska hałasem powoduje zazwyczaj przemysł i komunikacja. Pewne lokalne uciążliwości w tym zakresie mogą wynikać z funkcjonowania istniejących zakładów przemysłowych zwłaszcza w obrębie miasta Suraza oraz usługowych działających na podstawie wpisu do ewidencji zakładów prowadzących działalność gospodarczą. W takich przypadkach należy przestrzegać zasadę iż hałas i wibracje przekraczające dopuszczalne granice natężenia nie mogą sięgać poza obręb działki, na której są wytwarzane.
Hałas komunikacyjny - wraz ze wzrostem natężenia ruchu obserwuje się coroczny przyrost poziomów hałasu komunikacyjnego. W celu ograniczenia uciążliwości wynikających z nadmiernego hałasu komunikacyjnego należy dążyć min. do budowy obwodnic, utrzymania dobrej nawierzchni dróg i ulic, dobrej organizacji ruchu itp.
- b) Na obszarze gminy Suraz głównymi urządzeniami wytwarzającymi elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące szkodliwe dla ludzi i środowiska są napowietrzne linie elektroenergetyczne WN - 400 kV. Od w/w źródła należy zachować następujące szerokości stref ochronnych:
33 m. - od skrajnego przewodu linii lub 50 m. - od osi linii.

1.9.4. Zagrożenia powierzchni ziemi i innych elementów środowiska przyrodniczego.

- a) Zagrożenia spowodowane eksploatacją surowców mineralnych.
Powierzchniowa degradacja i dewastacja terenów, a zwłaszcza rzeźby terenu, związana jest głównie z eksploatacją surowców mineralnych. Wielkość i zakres eksploatacji surowców mineralnych wraz z określeniem potrzeb rekultywacji wyrobisk poeksploatacyjnych szczegółowo przedstawiono w pkt. 1.3.2. niniejszego tekstu. Ponadto w zależności od głębokości eksploatacji surowców oraz sposobu ich wydobywania (np. przy pomocy sprzętu mechanicznego) istnieje możliwość zarówno zakłócenia funkcjonowania układu wód wglębnych, jak i ich chemicznego (smary) zanieczyszczenia.
- b) Zagrożenia odpadami.
Jednym z poważnych zagrożeń i degradacji środowiska są odpady komunalne i przemysłowe. Odpady te, a w szczególności, które nie są odpowiednio składowane (utyliczowane) wywierają negatywny wpływ na stan środowiska przyrodniczego, głównie w formie skażenia wody, gleby, powietrza, niszczenia walorów krajobrazowych łącznie z wyłączeniem z użytkowania określonych terenów rolnych lub leśnych.
Odpady stałe składowane są na niezalegalizowanym wysypisku położonym na gruntach miasta Suraza. Ponadto na terenie gminy funkcjonuje składowisko przemysłowe Z.N.T.K. w Łapach oraz wysypiska wiejskie nieurządzone, zajmujące przeważnie wyrobiska poeksploatacyjne.
Zagrożenia odpadami wynikają także z faktu, że na przedmiotowe wysypiska trafiają różne substancje niebezpieczne codziennego użytkowania, np. leki, środki owadobójcze, baterie, lampy rtęciowe, smary, rozpuszczalniki itp. Celem uniknięcia takich zagrożeń niezbędny jest rozdzielczy system gromadzenia odpadów. Trudności w

znalezieniu odpowiednich miejsc pod wysypiska, wysoki koszt ich urządzania, a także sposób składowania i utylizacji tych nieczystości stanowią realne przesłanki do pogorszenia stanu środowiska. Dlatego też należy organizować składowiska przejściowe z pełną segregacją odpadów tj. ustawiania kontenerów w miejscach wytwarzania odpadów z docelowym ich wywożeniem na wysypisko komunalne, a także do zakładów bezpiecznego przetwarzania

We wsiach zwodociagowanych i mieście Surazu brak jest kanalizacji sanitarnej co w konsekwencji może prowadzić do zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych. W związku z powyższym, czasowo nieczystości płynne (ścieki) powinny być unieszkodliwiane poprzez ich gromadzenie w lokalnych szczelnych zbiornikach, a następnie, do czasu skanalizowania miasta i gminy, wywożone do punktu zlewnego oczyszczalni ścieków w Turośni Kościelnej lub Łapach.

1.10. Funkcjonowanie środowiska przyrodniczego.

1.10.1. Podstawowa struktura systemu ekologicznego gminy.

W strukturze obszaru gminy istotną rolę odgrywają jej przyrodnicze struktury funkcjonalno - przestrzenne tworzące tzw. system ekologiczny gminy

Do głównych elementów systemu ekologicznego gminy należą:

a) doliny rzek, a w tym:

- dolina rzeki Narwi, jako wieloprzestrzenny element ekosystemu przyrodniczego, tworzący powiązania o znaczeniu ponadregionalnym, wchodzący w skład Krajowego Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych (E.S>O.CH.) o funkcjach: ekologicznej, rekreacyjnej i naukowo - dydaktycznej,
- pozostałe mniejsze doliny cieków wodnych, a w szczególności Lizy oraz obniżenia terenowe, jako elementy drobnoprzestrzenne systemu przyrodniczego gminy o znaczeniu lokalnym i funkcjach: ekologicznej, krajobrazowej i gospodarczej.

Szczegółowa charakterystyka i znaczenie w/w elementów została zawarta w pkt. 1.4.1. niniejszego tekstu.

b) lasy, jako elementy drobnoprzestrzenne systemu przyrodniczego gminy o znaczeniu lokalnym i funkcjach: ekologicznej, gospodarczej i krajobrazowej. W większości lasy te w powiązaniu z ciągami ekologicznymi ekosystemu dolin rzecznych zachowują układ ciągłości przestrzennej systemu.

Szczegółowa charakterystyka i znaczenie tych elementów została zawarta w pkt. 1.6. niniejszych uwarunkowań,

c) tereny otwarte o charakterze rolno - osadniczym, głównie upraw polowych, wspomagające funkcjonowanie systemu ekologicznego, Podstawowym warunkiem rozwoju gospodarczego i zagospodarowania przestrzennego gminy jest zachowanie walorów w/w systemu ekologicznego, z jednoczesnym zapewnieniem możliwości jego właściwego funkcjonowania. W związku z powyższym obszary systemu ekologicznego gminy, podlegać powinny ochronie przed zainwestowaniem i degradacją, głównie sanitarną.

10.1.2. Główne wnioski do kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

- a) Utrzymanie wartości i walorów terenów aktywnych biologicznie, tworzących system ekologiczny w strukturze przestrzennej obszaru gminy.
- b) Utrzymanie naturalności i ciągłości terenów systemu ekologicznego, jako warunku niekolizyjnego ich funkcjonowania z rozwojem zainwestowania gminy.

- c) Ochrona wód powierzchniowych i -podziemnych w szczególności ujęć wód komunalnych, wód rzeki Narwi, Lizy i pozostałych cieków wodnych przed zanieczyszczeniami sanitarnymi i nadmierną eksploatacją - stosownie do ustalonych klas czystości i nienaruszalności przepływów biologicznych rzek.

W tym także wnioskuje się o potrzebę:

- skutecznego rozwiązania unieszkodliwiania ścieków w rejonach grupowego zwodociągowania wsi,
 - poprawy dyspozycyjności wód poprzez tworzenie małej retencji wód w zlewniach elementarnych.
- d) Radykalne ograniczanie emisji zanieczyszczeń do atmosfery pochodzących ze źródeł energetycznych i zakładów przemysłowych, oraz komunikacji. Ochrona zabudowy mieszkaniowej i walorów przyrodniczych przed negatywnym wpływem zanieczyszczeń atmosferycznych - stosownie do obowiązujących norm państwowych. Zmniejszenie emisji energetycznych można będzie osiągnąć przez min. gazyfikację gminy.
- e) Niwelacja zagrożeń hałasem oraz promieniowaniem elektromagnetycznym niejonizującym, głównie w obszarach stałego zamieszkiwania ludzi.
- f) Ochrona i racjonalne gospodarowanie rolniczą przestrzenią produkcyjną, a w tym ochrona przed:
- zanieczyszczeniami stałymi i płynnymi,
 - przeznaczaniem wartościowych gruntów na cele inne niż rolnicze,
 - negatywnymi skutkami powierzchniowej eksploatacji surowców mineralnych,
- Preferowanie rozwoju rolnictwa ekologicznego zapewniającego produkcję "zdrowej żywności"

2. Środowisko kulturowe.

2.1. Obiekty zabytkowe i o wartościach kulturowych.

2.1.1. Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków znajdują się w następujących Miejscowościach.

Tabela nr 13

Lp.	Wyszczególnienie	Nr decyzji	Nr rej.
1.	SURAŻ Układ urbanistyczny, XV-XVI w. cmentarz paraf. Rzymskokatolicki dawny cmentarz żydowski	KL.WKZ-5340/40/79 z 16 I 1980	464
2.	ZAWYKI Kaplica, drewn, XVIII w.	KL.WKZ-5340/8/88 z 26. IV.1988	697
3.	Kaplica cment. p.w. Imienia Maryi /2 poł. XVIII w./	KL.WKZ-5340/9/88 z 26.IV. 1988	698

Wymienione obiekty podlegają ochronie konserwatorskiej na podstawie przepisów ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury (Dz. U. Nr 10, poz. 48, z późniejszymi zmianami). Wszelkie prace przy tych obiektach wymagają zezwolenia Podlaskiego Konserwatora Zabytków.

2.1.2. Obiekty o charakterze zabytkowym nie wpisane do rejestru zabytków, posiadające wartości historyczne i kulturowe:

Suraż

- Zespół kościoła par. p.w. Bożego Ciała: kościół mur. 1873 – 1876, ogrodzenie mur (kam.) k XIX w., plebania – Rynek Kościelny nr 2, drewn. XIX/XX w. spichlerz – Rynek Kościelny nr 2 drewn. l. 20 XX w.

ul. 11 Listpada

- domy nr 3 i 87 drewn. l. 20 XX w.,
- dom nr 8 drewn., 1937 – 38,
- dom nr 55 drewn., przed 2 wojną światową,
- dom nr 88 drewn., pocz. XX w.

ul. Zabłudowska – dom nr 19 drewn. 1920 r.,

ul. Bielska – dom nr 23 mur. 1930 r.

ul. Zakościelna – dom nr 4 drewn. pocz. XX w., rozbudow.

ul. Kościelna

- domy nr 1 i 2 drewn., l. 20 XX w.,
- dom nr 14 drewn. 1946 r.,
- dom nr 15 drewn. 1949 r.,

ul. J. Piłsudskiego, domy nr 2 i 48 drewn., przed 2 wojną światową,

- kapliczka neogotycka mur. 1905 – 28 przy Rynku Kościelnym,
- krzyż na dawnym rynku ruskim,
- pomnik ku czci powstańców z 1863 r. kam./ żel. I ćw. XX w.,
- krzyż przy Mostowej 1 kam. /żel 1906 r.,
- krzyż przy ul. Mostowej 38, kam. /żel. 1916 r.

Doktorce

- zagroda nr 11 – obora drewn. przed 1989 r., stodoły I i II, drewn. 1939 – 1941 r.
- zagroda nr 16 – dom drewniany, przed 1914 r., stodoła drewn. 1950 r.,
- zagroda nr 23 - obora i stodoła drewn. po 1945 r.,
- zagroda nr 29 - obora, spichlerz, budynek gospodarczy, drewn., po 1945 r.
- zagroda nr 30 - stajnia i budynek gospodarczy drewn., po 1945 r.
- zagroda nr 38 – dom i spichlerz, drewn. ok. 1940 r. stodoła drewn. 1930 r.
- zagroda nr 39 - dom, obora i stodoła, drewn., po 1918 r.
- zagroda nr 54 – dom, obora, lamus, drewn. ok. 1940 r., bud. gosp. drewn. l. 20 XX w.
- obora w zagrodzie nr 20, drewn. po 1945 r.

Końcowizna

- domy nr 1,2,4,7, drewn. l. 30 XX w.
- domy 3 i 10 drewn. 1925 r.

Kowale

- dom nr 10, drewn. po 1900 r.

Lesznia

- zagroda III – budynek gospodarczy III/4 drewn., 2 poł. XIX w.
- budynki gospodarcze III/1 i III/2 drewn. k. XIX w.
- zagroda IV – stodoły IV/3 i IV/4, ok. 1900 r., stajnie IV/1 i IV/2 drewn, ok. 1950 r.
- budynki gospodarcze I/2 i II/2 drewn. k. XIX w.

Rynki

- domy nr 13 i 14, drew. l. 20 XX w.,
- dom nr 28, mur. 1896 r.
- dom nr 35, drew. XIX/XX w.

Średzińskie

- zagroda nr 17 a – dom. drewn. l. 20 XX w.,

Zawyki

- zagroda nr 22 - stodoły I i II, drew. ok. 1918 r.,
- dom nr 20 drew, 1907 r.
- domy nr 35 i 106, drew. l. 20 XX w.
- dom nr 36, drew. XIX/XX w.

Zawyki - Ferma

- zagroda nr 5 - dom i stodoła, drew. l. 20 XX w.

Zimnochy Susły

- zagroda nr 23 - dom, chlewy I i II, stodoła, spichlerz, budynki gospodarcze I i II, drew., l. 20 XX w.

Zimnochy Święchy

- zagroda nr 13 – dom drewn. 1914 r.
- zagroda nr 15 - stodoła z chlewem i obora z chlewem, drew. l. 20 XX w.
- domy nr 8 i 18, drew. l. 20 XX w.,
- wiatrak koźlak, drew. l. 20 XX w.

2.1.3. Cmentarze o wartościach historycznych i kulturowych znajdują się w miejscowościach:

Suraż

- cmentarz przykościelny
- cmentarz prawosławny ul. Bielska,
- cmentarz prawosławny nieistniejący ul. Mostowa,
- cmentarz prawosławny nieistniejący, ul. Zabłudowska, Choroska,

Zawyki

- cmentarz prawosławny

Istniejące w mieście i gminie cmentarze pozostają w sferze zainteresowania konserwatorskiego. Na terenie nieistniejących cmentarzy prawosławnych w Surazie prowadzenie inwestycji jest możliwe po uzyskaniu pozytywnej opinii Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Podlaski Wojewódzki Konserwator Zabytków wnioskuje o opracowanie programu ochrony zabytków na terenie miasta i gminy.

2.2. Stanowiska archeologiczne.

Obszar miasta i gminy został objęty terenowymi badaniami powierzchniowymi w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Przebadany teren wchodzi w skład 7 obszarów AZP.

2.2.1. Do rejestru zabytków wpisane zostały następujące stanowiska archeologiczne:

Tabela nr 14

Lp.	Nr Stan.	Miejscowość	Charakterystyka	Nr rejestru
1	2	3	4	5
1.	2.	Doktorce	Cmentarzysko kurhanowe wczesnośredniow.	181/A
2.	3.	Doktorce	Cmentarzysko kurhanowe wczesnośredniow.	182/A
3.	1/36	Suraż	Grodzisko wczesnośredniowieczne	19/A dz. nr 255
4.	I/19	Średzińskie	Kurhan wczesnośredniowieczny	132/A
5.	3/3	Zawyki	Grodzisko wczesnośredniowieczne	183/1/A

2.2.2. Na terenie miasta i gminy znajdują się następujące stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków:

Tabela nr 15

Lp.	Miejscowość	Nr stan. w miejscow.	Nr stan. na obszarze	Charakterystyka
1	2	3	4	5
Obszar 40 - 84				
1.	Suraż "Turce"	XX	50	epoka kamienia, mezolit - wcz. epoka brązu
2.	Suraż "Mikucicha"	LIX	51	mezolit - wcz. epoka brązu k. grzebykowo - blokowe, epoka kamienna - epoka brązu /st. krzemienne/, okr. starożytny i nieokreślone, okres nowożytny,
3.	Suraż	LX	65	epoka brązu, okres starożytny, późne średniow. - okres nowożytny
4.	Suraż	LXI	66	mezolit - wczesna epoka brązu, epoka brązu, epoka brązu - k. trzciniecka lub tużycka, okres starożytny, późne średniowiecze - okres nowożytny,
5.	Suraż	LXII	67	epoka brązu - k. trzciniecka, okres nowożytny,
6.	Suraż	111	68	epoka kamienna - epoka brązu (stan. kamienne) - późne średniowiecze,
7.	Suraż	IX	brak lokaliz.	okres starożytny,
Obszar 40 - 85				
8.	Kowale	I	2	epoka kamienia
9.	Kowale	II	3	epoka kamienia
10.	Kowale	III	4	okres starożytny
11.	Kowale	4	6	wczesne średniowiecze, średniowiecze,
12.	Kowale	5	7	średniowiecze
13.	Kowale	6	8	okres starożytny
14.	Kowale	7	10	epoka kamienia, okres starożytny,
15.	Kowale	8	26	późne średniowiecze - okres nowożytny,
16.	Kowale	9	27	późne średniowiecze - okres nowożytny,
17.	Kowale	10	28	późne średniowiecze - okres nowożytny,
18.	Suraż	112	9	późne średniowiecze
19.	Suraż	113	11	okres starożytny
20.	Suraż	114	12	okres starożytny
21.	Suraż	115	13	epoka kamienia, późne średniowiecze - okres nowoż.
22.	Suraż	116	14	wczesne średniowiecze,
23.	Suraż	117	15	średniowiecze
24.	Suraż	118	16	późne średniowiecze - okres nowożytny,

Obszar 41 - 84

25.	Suraż	I	36	wczesne średniowiecze, późne średniowiecze,
26.	Suraż	II	37	wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
27.	Suraż "Mikucicha"	IV	38	epoka kamienia - neolit - k. ceramiki grzebykowo - dołkowej, epoka brązu, okres nowożytny,
28.	Suraż "Młynki"	V	39	epoka kamienia, neolit - k. amfor kulistych, epoka brązu - k. trzciniecka, wczesna epoka żelaza - k. łużycka, późne średniowiecze.
29.	Suraż "Ciercieś"	VI	40	epoka kamienia, okres starożytny, wczesne średniow.
30.	Suraż	VII	41	epoka kamienia, okres wpływów rzymskich k. prze - worska, późne średniowiecze, okres nowożytny,
31.	Suraż "Młynki"	VIII	42	epoka kamienia, epoka brązu - k. trzciniecka, wczesna epoka żelaza - k. łużycka, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze,
32.	Suraż "Młynki".	XI	43	wczesne średniowiecze,
33.	Suraż "Ciercieś"	XIII	44	epoka kamienia - epoka brązu, okres starożytny, okres nowożytny,
34.	Suraż	XIV	45	epoka kamienia,
35.	Suraż	XV	46	wczesne średniowiecze, późne średniow. okres nowoż.
36.	Suraż	XVI	brak lokaliz.	epoka kamienia,
37.	Suraż	XVII	47	neolit - k. amfor kulistych,
38.	Suraż	XVIII	brak lokaliz.	epoka kamienia, okres starożytny,
39.	Suraż	XXV	48	wczesne średniowiecze,
40.	Suraż "Mikucicha"	XXVI	49	epoka kamienia - epoka brązu,
41.	Suraż "ul. Mostowa"	XXXI	50	późne średniowiecze,
42.	Suraż "ul. Kościelna"	XXXIII	51	neolit - k. ceramiki sznurowanej,
43.	Suraż	XXXV	52	późne średniowiecze,
44.	Suraż	XXXVI	53	epoka kamienia - epoka brązu,
45.	Suraż "Czerwieński Grąd"	XXXVII	54	epoka kamienia - epoka brązu, okres starożytny, późne średniowiecze, późne średniowiecze - okres nowożytny,
46.	Suraż	XXXVIII	55	wczesne średniowiecze,
47.	Suraż	XXXIX	56	wczesne średniowiecze,
48.	Suraż	XL	57	epoka kamienia, późne średniowiecze,
49.	Suraż	XLI	58	epoka kamienia - epoka brązu, okres starożytny, wcz. średniowiecze, późne średniowiecze, okres nowożytny,
50.	Suraż	XLII	59	epoka kamienia, okres starożytny, epoka brązu - wcz. epoka żelaza, k. łużycka, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze, okres nowożytny,
51.	Suraż	XLIII	60	epoka kamienia, późne średniowiecze, okres nowożytny
52.	Suraż	XLIV	61	późne średniowiecze - okres nowożytny,
53.	Suraż	XLV	62	epoka kamienia - epoka brązu, wczesne średniowiecze,
54.	Suraż	XLVI	63	późne średniowiecze - okres nowożytny,
55.	Suraż	XLVII	64	epoka kamienia, neolit - k. amfor kulistych, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze - okres nowożytny,
56.	Suraż	XLVIII	65	epoka kamienia - epoka brązu, okres starożytny, wcz. i późne średniowiecze, okres starożytny, okres nowoż.,
57.	Suraż	XLIX	66	epoka kamienia, - epoka brązu, okres nowożytny,
58.	Suraż	L	67	epoka kamienia, okres nowożytny,
59.	Suraż	LI	68	epoka kamienia, wczesne średniowiecze, późne średn. okres nowożytny,
60.	Suraż	LII	69	epoka kamienia - epoka brązu,
61.	Suraż	LIII	70	epoka kamienia - epoka brązu, okres starożytny, późne średniowiecze - okres nowożytny,
62.	Suraż	LIV	71	epoka kamienia - epoka brązu, okres nowożytny,
63.	Suraż	LV	72	epoka kamienia - epoka brązu, okres nowożytny,
64.	Suraż	LVI	73	epoka kamienia - epoka brązu, wczesne średniowiecze, okres nowożytny,
65.	Suraż	LVII	74	epoka kamienia - epoka brązu, wczesne średniowiecze, okres nowożytny, ep. kamienia - ep. brązu, późne średniow., okr. nowoż.

1	2	3	4	5
66.	Suraż	LVIII	75	epoka kamienia - epoka brązu, późne średniowiecze,
67.	Suraż	LXIII	76	epoka kamienia - epoka brązu, okres starożytny, okres
68.	Suraż	LXIV	77	wpływów rzymskich, późne średniowiecze,
69.	Suraż	LXV	78	epoka kamienia - epoka brązu, okres nowożytny,
70.	Suraż	LXVI	79	epoka kamienia, późne średniowiecze,
71.	Suraż	LXXI	brak lokaliz.	epoka kamienia, późne średniowiecze,
72.	Suraż	LXXII	brak lokaliz.	wczesne średniowiecze,
73.	Suraż	LXXIII	brak lokaliz.	późne średniowiecze,
74.	Suraż	LXXIV	100	epoka kamienia, neolit - k. ceramiki grzebykowo -
75.	Suraż	LXXV	brak lokaliz.	dołkowej, epoka brązu - k. trzciniecka,
76.	Suraż	76	80	epoką kamienia, epoka kamienia - epoka brązu,
77.	Suraż	77	81	epoka kamienia - epoka brązu,
78.	Suraż	78	82	epoka kamienia, wczesne średniowiecze, późne średn.
79.	Suraż	79	83	- okres nowożytny,
80.	Suraż	80	84	epoka kamienia - epoka brązu, okres starożytny, późne
81.	Suraż	81	85	średniowiecze - okres nowożytny,
82.	Suraż	82	86	epoka kamienia - epoka brązu, epoka brązu -
83.	Suraż	83	87	k. trzciniecka,
84.	Suraż	84	88	epoka kamienia - epoka brązu, okres starożytny,
85.	Suraż	85	89	epoka kamienia,
86.	Suraż	86	90	okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze,
87.	Suraż	87	91	epoka kamienia - epoka brązu,
88.	Suraż	88	92	epoka kamienia - epoka brązu, wczesne średniowiecze,
89.	Suraż	89	93	późne średniowiecze,
90.	Suraż	90	94	wczesne średniowiecze, późne średniowiecze,
91.	Suraż	91	95	epoka kamienia - epoka brązu, wczesne średniowiecze,
92.	Suraż	92	96	epoka kamienia - epoka brązu, późne średniowiecze
93.	Suraż	93	97	- okres nowożytny,
94.	Suraż	94	98	epoka brązu - wczesna epoka żelaza, k. łużycka,
95.	Suraż	95	99	wczesne średniowiecze, późne średniowiecze,
96.	Suraż	96	101	epoka kamienia,
97.	Suraż	97	102	okres starożytny,
Obszar 41 - 85				
98.	Końcowizna	2	37	wczesne średniowiecze
99.	Końcowizna	3	38	wczesne średniowiecze,
100.	Końcowizna	4	39	okres starożytny, wczesne średniowiecze,
101.	Końcowizna	5	40	epoka brązu - okres halszacki, kultura łużycka,
102.	Rynki	1	brak lokaliz.	późne średniowiecze - okres nowożytny,
103.	Rynki	2	41	wczesne średniowiecze,
104.	Rynki	3	42	wczesne średniowiecze, późne średniowiecze - okres
105.	Suraż	III	1	nowożytny,
106.	Suraż	X	brak lokaliz.	epoka brązu - okres halszacki, kultura łużycka, późne
107.	Suraż	XII	2	średniowiecze,
108.	Suraż "Piszczewo"	XXI	3	epoka kamienia - epoka brązu, późne średniowiecze
109.	Suraż "Zapopławskie"	XXII	4	- okres nowożytny,
				późne średniowiecze - okres nowożytny
				epoka kamienia - epoka brązu, neolit, okr. wpł. rzymsk.

1	2	3	4	5
110.	Suraż "Góra Jaćwińska"	XXIII	5	późne średniowiecze,
111.	Suraż "ul. Zabłudowska"	XXIV	6	wczesne średniowiecze, późne średniowiecze,
112.	Suraż	XXVII	7	późne średniowiecze - okres nowożytny,
113.	Suraż "Kurhanowisko"	XXVIII	8	późne średniowiecze,
114.	Suraż "Góra Szubińska"	XXIX	9	późne średniowiecze,
115.	Suraż "Piekarnia"	XXX	10	późne średniowiecze - okres nowożytny,
116.	Suraż "Smirnowszczyzna"	XXXII	11	epoka brązu - okres halsztański kultura łużycka,
117.	Suraż	XXIV	12	neolit,
118.	Suraż "Milewszczyzna"	LXVII	13	epoka kamienia, epoka brązu - okres halsztański kultura łużycka,
119.	Suraż	LXVIII	14	epoka kamienia, późne średniowiecze,
120.	Suraż	LXIX	15	późne średniowiecze,
121.	Suraż "Na św. Janie"	LXX	16	późne średniowiecze - okres nowożytny,
122.	Suraż	LXXII	brak lokaliz.	wczesne średniowiecze,
123.	Suraż	98	17	neolit
124.	Suraż	99	18	epoka kamienia późne średniowiecze - okres nowożytny
125.	Suraż	100	24	epoka kamienia, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze - okres nowożytny,
126.	Suraż	101	25	wczesne średniowiecze, późne średniowiecze - okres nowożytny,
127.	Suraż	102	26	epoka kamienia, epoka brązu, wczesne średniowiecze,
128.	Suraż	103	27	późne średniowiecze - okres nowożytny,
129.	Suraż	104	28	epoka kamienia - epoka brązu, wczesne średniowiecze,
130.	Suraż	105	29	późne średniowiecze - okres nowożytny, epoka brązu - okres halsztański, kultura łużycka
131.	Suraż	106	30	wczesne średniowiecze, późne średniowiecze,
132.	Suraż	107	31	okres starożytny, późne średniowiecze,
133.	Suraż	108	32	wczesne średniowiecze,
134.	Suraż	109	33	wczesne średniowiecze, późne średniowiecze,
135.	Suraż	110	35	późne średniowiecze,
136.	Średzińskie	I	19	wczesne średniowiecze, późne średniowiecze - okres nowożytny,
137.	Średzińskie	II	20	wczesne średniowiecze,
138.	Średzińskie	III	21	wczesne średniowiecze,
139.	Średzińskie	4	43	okres starożytny, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze,
140.	Zawyki	31	22	wczesne średniowiecze,
141.	Zawyki	32	34	okres starożytny,
142.	Zawyki	33	35	epoka kamienna - epoka brązu, późne średniowiecze,
143.	Zawyki	34	36	wczesne średniowiecze, późne średniowiecze - okres nowożytny,
144.	Zawyki	35	59	okres starożytny, późne średniowiecze - okres nowoż.
Obszar 41 - 86				
145.	Doktorce	13	28	średniowiecze
146.	Doktorce	14	29	epoka kamienia - epoka brązu,
147.	Zimnochy Susły	1	30	epoka kamienia - epoka brązu,
148.	Zimnochy Susły	2	31	epoka kamienia - epoka brązu,
149.	Zimnochy Susły	3	32	średniowiecze,
Obszar 42 - 85				
150.	Doktorce	13	6	okres wpływów rzymskich,
151.	Doktorce	14	7	epoka kamienia, okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze,
152.	Doktorce	15	8	epoka kamienia, wczesne średniowiecze,
153.	Końcowizna	1	24	epoka kamienia, wczesne średniowiecze,
154.	Zawyki	I	1	okres wpływów rzymskich,
155.	Zawyki	II	2	średniowiecze,

1	2	3	4	5
156.	Zawyki	III	3	wczesne średniowiecze,
157.	Zawyki	IV	4	epoka kamienia, okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze - okres nowożytny,
158.	Zawyki	V	brak lokaliz.	epoka brązu - kultura łużycka,
159.	Zawyki	6	5	wczesne średniowiecze, średniowiecze, późne średniow. - okres nowożytny,
160.	Zawyki	7	51	epoka kamienia - epoka brązu, wczesne średniowiecze, średniowiecze, późne średniowiecze - okres nowożytny,
161.	Zawyki Ferma	8	52	wczesne średniowiecze, średniowiecze, późne średniow. - okres nowożytny,
162.	Zawyki Ferma	9	53	wczesne średniowiecze, średniowiecze,.
163.	Zawyki Ferma	10	54	wczesne średniowiecze, późne średniowiecze - okres nowożytny,
164.	Zawyki Ferma	11	55	wczesne średniowiecze, średniowiecze,
165.	Zawyki Ferma	12	56	epoka kamienia, wczesne średniowiecze,
166.	Zawyki	13	57	epoka kamienia,
167.	Zawyki Ferma	14	58	okres starożytny, wczesne średniowiecze, średniowiecze,
168.	Zawyki Ferma	15	59	
169.	Zawyki Ferma	16	60	
170.	Zawyki	17	61	wczesne średniowiecze,
171.	Zawyki	18	62	późne średniowiecze - okres nowożytny,
172.	Zawyki	19	63	wczesne średniowiecze, średniowiecze,
173.	Zawyki	20	64	epoka kamienia - epoka brązu,
174.	Zawyki	21	65	późne średniowiecze - okres nowożytny,
175.	Zawyki	22	66	wczesne średniowiecze,
176.	Zawyki	23	67	okres starożytny, epoka kamienia,
177.	Zawyki	24	68	epoka kamienia - epoka brązu, okres wpływów rzymskich
178.	Zawyki	25	69	wczesne średniowiecze,
179.	Zawyki	26	70	neolit,
180.	Zawyki	27	71	epoka kamienia, epoka brązu,
181.	Zawyki	28	72	epoka kamienia,
182.	Zawyki	29	73	epoka kamienia, okres wpływów rzymskich, późne średniowiecze - okres nowożytny,
183.	Zawyki	35	74	okres starożytny, epoka kamienia - epoka brązu, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze - okres nowożytny, okres starożytny, średniowiecze, okres nowożytny,

Obszar 42 - 86

184.	Doktorce	I	1	wczesne średniowiecze, średniowiecze
185.	Doktorce	II	2	wczesne średniowiecze,
186.	Doktorce	III	3	wczesne średniowiecze,
187.	Doktorce	IV	4	neolit, okres lateński - okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze, średniowiecze - okres nowożytny
188.	Doktorce	V	5	okres lateński - okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze,
189.	Doktorce	VI	brak lokaliz.	średniowiecze,
190.	Doktorce	VII	9	średniowiecze, okres nowożytny,
191.	Doktorce	VIII	10	wczesne średniowiecze, średniowiecze, okres nowożytny,
192.	Doktorce	IX	11	epoka kamienia, średniowiecze, okres nowożytny,
193.	Doktorce	X	15	wczesne średniowiecze, średniowiecze, okres nowożytny,
194.	Doktorce	XI	16	epoka brązu,
195.	Doktorce	XII	17	wczesne średniowiecze,
196.	Lesznia	I	31	neolit - epoka brązu, kultura łużycka,
197.	Lesznia	II	32	epoka kamienia, epoka brązu,
198.	Lesznia	III	33	epoka kamienia, okres nowożytny,
199.	Lesznia	IV	34	neolit - epoka brązu, kult. łużycka, wczesne średniowiecze,
200.	Lesznia	V	35	okres starożytny
201.	Lesznia	VI	36	średniowiecze, okres nowożytny,
202.	Lesznia	VII	37	wczesne średniowiecze,

1	2	3	4	5
203. 204.	Lesznia Lesznia	VIII IX	38 39	okres nowożytny wczesne średniowiecze,

Wytyczne konserwatorskie:

- Wszystkie stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej i nie można prowadzić na nich żadnych prac naruszających ich strukturę,
- Inwestycje prowadzone na pozostałych stanowiskach archeologicznych i w ich bezpośrednim sąsiedztwie powinny być każdorazowo uzgodnione z Konserwatorem Zabytków Archeologicznych w Białymstoku.

3. Sfera społeczna.

3.1. Potencjał ludnościowy i jego rozmieszczenie.

3.1.1. Ludność i obszar miasta i gminy.

Według danych statystycznych z 31. XII. 1998 r. w Suraziu zamieszkiwały 992 osoby w tym 500 mężczyzn i 492 kobiety, a w gminie zamieszkiwały 1.203 osoby w tym 596 mężczyzn oraz 607 kobiet.

Pod względem liczby ludności miasto i gmina stanowią najmniejsze w województwie jednostki administracyjne.

Powierzchnia miasta i gminy jest niewielka i wynosi 77 km² z czego niemal połowę - 34 km² (44,2 %) zajmuje miasto Suraz. Pod względem powierzchni miasto i gmina należą do najmniejszych w województwie.

Gęstość zaludnienia w mieście wynosi 29 osób na 1 km² a na obszarze gminy 28 osób i jest dwukrotnie niższa od przeciętnej całego województwa - 61 osób oraz nieznacznie wyższa od przeciętnej wojewódzkiej na obszarach wiejskich - 27 osób.

3.1.2. Zmiany rozmieszczenia ludności.

Ludność miasta od okresu powojennego zmniejszyła się o 79 osób tj. 7,4 %, natomiast na terenie gminy zmniejszyła się niemal dwukrotnie - o 959 osób tj. 44,4 %.

Dynamika rozwoju ludności miasta i gminy na przestrzeni lat była zróżnicowana. W mieście w latach 1946 - 1974 ludność wzrosła o 46 osób, a w latach 1974 - 1978 zanotowano jej spadek o 91 osób. W następnych latach liczba ludności kolejno rosła i zmniejszała się.

Na terenie gminy w latach 1946 - 1991 nastąpiło zmniejszenie się liczby ludności o 912 osób. W 1992 r. ludność wzrosła o 47 osób. Od 1993 r. liczba ludności sukcesywnie zmniejsza się.

W latach 1997 - 1998 liczba ludności zarówno w mieście jak i w gminie pozostawała na niezmiennym poziomie.

Liczba ludności miasta i gminy na przestrzeni lat kształtowała się następująco:

Tabela nr 16

Lata	Miasto			Gmina		
	ogółem	w tym mężczyźni	kobiety na 100 mężczyzn	ogółem	w tym mężczyźni	kobiety na 100 mężczyzn
1	2	3	4	5	6	7
1946	1.071	509	110	2.162	1.053	105
1950	1.067	494	116	2.049	979	109
1960	1.113	520	114	1.972	939	110
1970	1.092	541	102	1.815	888	104
1974	1.117	565	98	1.732	870	99
1978	1.026	517	98	1.591	826	93
1985	1.041	528	97	1.381	714	93
1988	1.024	524	95	1.329	679	96
1989	1.036	531	95	1.291	640	102
1990	1.026	526	95	1.262	629	101
1991	1.015	528	92	1.250	616	103
1992	1.024	523	96	1.297	644	101
1993	1.022	518	97	1.286	641	99
1994	1.017	512	98	1.241	614	102
1995	1.018	511	99	1.227	608	102
1996	987	497	99	1.221	603	102
1997	992	494	101	1.203	601	100
1998	992	500	98	1.203	596	102

Źródło: Narodowe Spisy powszechne 1970, 1978, 1988, i Urząd Statystyczny w Białymstoku
Roczniki i Informacje Statystyczne

Zmiany liczby ludności miasta i gminy w latach 1970 - 1999 przedstawiały się następująco:

Tabela nr 17

Lp.	Wyszczególnienie	1970	1978	1988	1999	Zmiany 1970 - 1999
1	2	3	4	5	6	7
	m. Suraz	1.092	1.026	1.024	996	- 96
	gm. Suraz	1.815	1.591	1.329	1.157	-658
1.	Doktorce	393	347	278	233	-160
2.	Końcowizna	74	72	58	42	-32
3.	Kowale	133	113	114	93	-40
4.	Lesznia	147	127	106	80	-67
5.	Rynki	161	136	102	101	-60
6.	Średzińskie	116	108	76	60	-56
7.	Zawyki	526	453	405	386	-140
8.	Zawyki - Ferma	87	75	56	47	-40
9.	Zimnochy Święchy	178	154	134	115	-63
	Zimnochy Ostasze					
	Zimnochy Susły					

Źródło: Narodowe Spisy Powszechne 1970, 1978, 1988, Urząd Statystyczny w Białymstoku.
Urząd Miasta i Gminy w Suraziu 1999 r.

3.1.3. Zmiany w stanie i strukturze ludności.

Struktura wieku ludności miasta i gminy Suraz w 1998 r. przedstawiała się następująco:

Tabela nr 18

Wyszczególnienie	Miasto		Gmina	
	osób	%	osób	%
1	2	3	4	5
Ludność ogółem	992	100,0	1.203	100,0
Wiek przedprodukcyjny 0 - 17	262	26,4	250	20,8
0 - 2	46	4,6	34	2,8
3 - 6	50	5,1	56	4,7
7 - 14	117	11,8	117	9,7
15 - 17	49	4,9	43	3,6
Wiek produkcyjny 18 - 64 M/ 59 K	534	53,8	656	54,5
18 - 64 M.	298	30,0	379	31,5
18 - 59 K	236	23,8	277	23,0
Wiek poprodukcyjny 65 M. / 60 K i więcej	196	19,8	297	24,7
65 i więcej M.	78	7,9	100	8,3
60 i więcej K	118	11,9	197	16,4

źródło: Ludność w woj. podlaskim w 1998 r. Urząd Statystyczny w Białymstoku.

W strukturze wieku ludności w mieście występuje przewaga grupy przedprodukcyjnej (dzieci i młodzieży) nad grupą poprodukcyjną. W gminie sytuacja jest odwrotna, udział ludności w wieku poprodukcyjnym jest większy od ludności w wieku przedprodukcyjnym. Wskaźniki udziału tych grup wiekowych w mieście i gminie są gorsze od przeciętnych wojewódzkich wynoszących: w wieku przedprodukcyjnym - 27,1 % oraz w wieku poprodukcyjnym - 15,6 %.

Udział ludności w wieku produkcyjnym w gminie jest wyższy niż w mieście, jednak wskaźniki te kształtują się powyżej średniego poziomu wojewódzkiego wynoszącego - 57,3 %.

Struktura wieku ludności w latach 1988 - 1998 kształtowała się następująco:

Tabela nr 19

lata	wiek					
	Przedprodukcyjny 0 - 17		Produkcyjny 18/64 M. / 59K		Poprodukcyjny 65 M/ 60 K i więcej	
	miasto	gmina	miasto	gmina	miasto	gmina
	Osób - udział %					
1	2	3	4	5	6	7
1988	289	323	480	661	255	345
	28,2	24,3	46,9	49,7	24,9	26,0
1990	286	292	504	669	236	301
	27,9	23,1	49,1	53,0	23,0	23,9
1994	292	266	516	677	209	298
	28,7	21,4	50,7	54,6	20,6	24,0
1995	287	255	531	677	200	295
	28,2	20,8	52,2	55,2	19,6	24,0
1996	273	259	516	670	198	292
	27,7	21,2	52,3	54,9	20,0	23,9
1997	271	248	522	661	199	294
	27,3	20,6	52,6	55,0	20,1	24,4
1998	262	250	534	656	196	297
	26,4	20,8	53,8	54,5	19,8	24,7

źródło: Narodowy Spis Powszechny 1988 r. publikacje statystyczne dot. ludności województwa:
1990 - 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, Urząd Statystyczny w Białymstoku.
W latach 1988 - 1998 w strukturze ludności miasta i gminy.

Występowały następujące tendencje:

- spadek udziału dzieci i młodzieży w wieku 0 - 17 lat w mieście z 28,2 % do 26,4 %, a na wsi z 24,3 % do 20,8 %, przy czym w niektórych latach wskaźniki te przejściowo rosły,
- wzrost udziału ludności w wieku produkcyjnym w mieście z 46,9 % do 53,8 %, a na wsi wzrost wskaźnika w latach 1988 - 1995 i w 1997 r. oraz nieznaczny spadek wskaźnika w latach 1997 - 1998, z 55,0 % do 54,5 %,
- spadek udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w mieście z 24,9 % do 19,8 %, a na wsi w latach 1988 - 1996 spadek z 26,0 % do 23,9 % oraz stopniowy wzrost od 1997 r.

3.1.4. Ruch naturalny ludności.

W latach 1990 - 1998 ruch naturalny ludności kształtował się następująco:

Tabela nr 20

WYSZCZEGÓLNIENIE	1990		1992		1993		1994		1995		1996		1997		1998	
	m.	w	m.	w	m.	w	m.	w	m.	w	m.	w	m.	w	m.	w
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
małżeństwa	5	4	12	11	12	7	3	5	5	4	6	7	3	10	5	12
urodzenia żywe	13	10	11	18	12	21	16	10	15	14	20	13	15	13	15	12
zgony	12	27	16	11	12	19	12	15	21	27	13	19	11	13	7	23
w tym niemowląt	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
przyrost naturalny	1	-17	5	7	0	2	2	-5	-6	-13	7	7	4	0	8	-11

uwaga: m. - miasto, w - wieś

źródło: Roczniki i Informacje statystyczne Urzędu Statystycznego w Białymstoku.

W analizowanym okresie w mieście i na wsi występował zmienny przyrost naturalny. W ostatnich latach w mieście przyrost ten był dodatni, natomiast na wsi ujemny, z wyjątkiem braku przyrostu w 1997 roku.

3.1.5. Migracje ludności.

W latach 1990 - 1998 wielkość migracji wynosiła:

Tabela nr 21

WYSZCZEGÓLNIENIE	1990		1992		1993		1994		1995		1996		1997		1998	
	m.	w.	m.	w.	m.	w.	m.	w.	m.	w.	m.	w.	m.	w.	m.	w.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Napływ	13	14	21	27	17	19	23	10	23	17	11	20	7	9	11	16
z miast			18	18	10	12	12	5	13	12	10	14	3	5		
ze wsi			3	8	7	7	11	5	10	5	-	6	4	4		
z zagranicy			-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Odływ	23	39	20	33	19	32	22	32	36	24	35	24	9	11	21	21
do miast			16	25	15	28	15	11	17	20	27	15	7	9		
na wieś			4	8	4	4	7	19	19	4	8	9	2	2		
za granicę			-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	
saldo migracji	-10	10	1	-6	-2	-13	1	-22	-13	-7	-24	-4	-2	-2	-10	-4

źródło: Roczniki i Informacje Statystyczne Urzędu Statystycznego w Białymstoku

Na terenie miasta w latach 1990 - 1994 saldo migracji miało zmienne tendencje na przemian ujemne i dodatnie, a od 1995 r. ujemne.

W gminie od 1992 r. występuje ujemne saldo migracji, z różnym natężeniem w poszczególnych latach.

3.1.6. Zatrudnienie.

Zatrudnienie ludności miasta i gminy w gospodarce narodowej poza rolnictwem indywidualnym w latach 1991 - 1991 przedstawiało się następująco:

Tabela nr 22

Wyszczególnienie	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Miasto	166	122	127	143	143	96	92	88
Gmina	52	78	42	63	52	64	37	37
Ogółem	218	200	169	206	195	160	129	125

źródło: Roczniki i Informacje Statystyczne Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku.

W poszczególnych latach analizowanego okresu zatrudnienie ulegało wahaniom zarówno w mieście jak i na wsi. Liczba zatrudnionych w mieście znacznie zmniejszyła się - o 74 osoby tj. 47 %, natomiast na wsi zatrudnienie zmniejszyło się o 15 osób tj. 28,8 %.

Spadki zatrudnienia w mieście wystąpiły we wszystkich działach gospodarki. Na wsi wzrosło zatrudnienie w działalności produkcyjnej. Liczba pracujących w większości działów gospodarki według sekcji Europejskiej Klasyfikacji Działowej przedstawia się następująco:

Tabela nr 23

Wyszczególnienie	1995				1998			
	Miasto		Wieś		Miasto		Wieś	
	osób	%	osób	%	osób	%	osób	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ogółem	143	100,0	52	100,0	88	100,0	37	100,0
w tym:								
rolnictwo i leśnictwo	6	4,2	5	9,6	9	10,2	-	-
przemysł	12	8,4	9	17,3	-	-	19	51,4
budownictwo	9	6,3	-	-	9	10,2	-	-
handel	37	25,9	2	3,8	8	9,1	-	-
transp., składow., łączność	3	2,1	7	13,5	-	-	-	-
administracja publiczna	22	15,4	1	1,9	20	22,7	-	-
edukacja	24	16,8	24	46,2	18	20,5	14	37,8
ochrona zdrowia i op. socjal.	21	14,7	4	7,7	14	15,9	-	-

źródło: Rocznik Statystyczny woj. białostockiego 1996 r., Województwo podlaskie w 1998 r.,
Urząd Statystyczny w Białymstoku.

Przedstawione w powyższej tabeli dane z 1998 r. są niepełne, bowiem wynikają z obowiązującej sprawozdawczości statystycznej, która nie obejmuje najmniejszych jednostek o zatrudnieniu poniżej 9 osób. Między innymi sytuacja ta dotyczy handlu, gdzie na terenie gminy funkcjonuje 9 sklepów z liczbą pracujących 17 osób.

W strukturze zatrudnienia w mieście przeważająca liczba osób pracuje w działalności usługowej: administracja publiczna - 22,7 %, edukacja - 20,5 % i ochrona zdrowia - 15,9 %.

Na terenach wiejskich ponad połowa zatrudnionych (51,4 %) pracuje w przemyśle tj. niewielkich zakładach rzemieślniczych.

3.1.7. Bezrobocie.

W latach 1993 - 1998 liczba zarejestrowanych bezrobotnych w mieście i gminie wynosiła:

Tabela nr 24

Bezrobotni	1993		1994		1995		1996		1997		1998	
	m	w	m	w	m	w	m	w	m	w	m	w
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Ogółem	51	36	44	35	52	42	34	40	34	36	32	37
Mężczyźni	26	22	22	20	27	24	14	24	16	17	14	16
Kobiety	25	14	22	15	25	18	20	16	18	19	18	21
Absolwenci	6	4	7	6	5	8	3	2	4	4	1	5
Zwol. z przycz. dotycz. zakładu pracy	6	5	2	2	1	1	1	1	4	-	2	1
bez prawa do zasiłku	21	10	22	12	26	11	24	19	-	-	-	-
z prawem do zasiłku	-	-	-	-	-	-	-	-	9	13	7	5
w wieku 18 - 44 lata	48	33	42	29	53	35	32	35	31	31	28	30
pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy	14	7	16	11	19	12	17	16	15	12	12	15

źródło: Roczniki i Informacje Statystyczne Urzędu Statystycznego w Białymstoku.

W 1998 r. w mieście liczba bezrobotnych wynosiła 32 i w porównaniu z 1993 r. zmniejszyła się o 19 osób tj. 37,3 %. W gminie liczba bezrobotnych wynosiła 37 i od lat kształtowała się na zbliżonym poziomie.

Najliczniejszą grupę bezrobotnych stanowią osoby w wieku 18 - 44 lata, których udział wynosił 87,5 % w mieście i 81,1 % w gminie. Udział zarejestrowanych bezrobotnych w grupie ludności w wieku produkcyjnym wynosił 6,0 % w mieście i 5,6 % w gminie.

3.1.8. Źródła utrzymania ludności rolniczej.

Według danych Powszechnego Spisu Rolnego z 1996 r. ludność w wieku 15 lat i więcej zamieszkała w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (działki rolnej) utrzymywała się z następujących źródeł.

Tabela nr 25

Wyszczególnienie	Miasto	Wieś
1	2	3
Ogółem	641	850
Utrzymujący się z jednego źródła	334	464
w tym z pracy w swoim gospodarstwie rolnym	182	303
Utrzymujący się z dwóch źródeł	307	386
Z liczby ogółem utrzymujący się głównie lub wyłącznie		
- z pracy w swoim gospodarstwie rolnym	193	308
- z pracy poza swoim gosp. rol.	137	125
w tym na własny rachunek	18	5
- z niezarobkowych źródeł utrzymania	228	346
w tym z emerytury	153	230
utrzymywani	70	62

Ludność rolnicza w wieku 15 lat i więcej stanowiła w mieście 82,3 % ludności w tej grupie wieku, a na wsi jej udział wynosił 85,3 %.

Ponad połowa osób w mieście (52,1 %) oraz na wsi (54,6 %) utrzymywała się z jednego źródła. Z pracy w swoim gospodarstwie utrzymywało się 58,5 % w mieście oraz 71,9 % na wsi.

3.1.9. Przewidywane zmiany w dynamice demograficznej i wynikające z tego uwarunkowania i konsekwencje dla polityki społeczno - gospodarczej miasta i gminy.

Biorąc pod uwagę prognozę rozwoju ludności do 2010 r. zawartą w wytycznych ze Studium zagospodarowania przestrzennego województwa białostockiego oraz dotychczasowe tendencje rozwoju ludności, przewiduje się następującą wielkość zatrudnienia:

	miasto	gmina
2005 r.	1.000	1.100
2010 r.	1.100	1.000

W najbliższej przyszłości mogą wystąpić następujące tendencje w strukturze wieku ludności miasta i gminy:

- spadek ilości ludności w wieku przedprodukcyjnym w mieście oraz na wsi,
- wzrost ilości ludności w wieku produkcyjnym w mieście oraz nieznaczny spadek na wsi,
- nieznaczny spadek ilości ludności w wieku poprodukcyjnym w mieście, a na wsi nieznaczny jej wzrost.

Proces starzenia się ludności oraz wyludniania się wsi wymagać będzie:

- ukierunkowania instrumentów polityki na powstawanie dużych gospodarstw rolnych,
- dokonywania sukcesywnych zmian w użytkowaniu infrastruktury społecznej,
- zagospodarowywania substancji budowlanej pozbawionej użytkowników,
- podjęcia działań związanych z systemem zabezpieczeń społecznych,

3.2. Warunki mieszkaniowe.

3.2.1. Zasoby i warunki mieszkaniowe miasta i gminy w latach 1970 - 1998 kształtowały się następująco.

Tabela nr 26

wyszczególnienie	1970		1978		1988		1998	
	miasto	wieś	miasto	wieś	miasto	wieś	miasto	wieś
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Mieszkania	285	447	293	442	287	396	305	406
Izby	903	1221	1019	1376	1158	1298	1257	1356
Pow. użytkowa mieszkań w m ²	16172	22629	17314	25712	21172	25584	23122	27159
Przeciętna								
- pow. użytkowa mieszk. w m ² /osobę	14,8	12,5	17,0	16,2	20,7	19,3	23,3	22,6
- liczba izb w mieszkaniu	3,17	2,73	3,48	3,11	4,03	3,28	4,12	3,34
- liczba osób na 1 mieszkanie	3,83	4,06	3,48	3,60	3,57	3,36	3,25	2,96
- liczba osób na 1 izbę	1,21	1,49	1,00	1,16	0,88	1,02	0,79	0,89
- pow. użytkowa mieszkania w m ²	56,7	50,6	59,1	58,2	73,8	64,6	75,8	66,9
Ludność w mieszkaniach	1092	1815	1020	1591	1024	1329	992	1203
Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców	261	246	287	278	280	298	307	337

źródło: Narodowe Spisy Powszechne 1970, 1978, 1988, Województwo podlaskie w 1998 r.
Urząd Statystyczny w Białymstoku.

W 1998 r. w porównaniu z 1970 r. zasoby mieszkaniowe miasta zwiększyły się o 20 mieszkań, natomiast w gminie zmniejszyły się o 41 mieszkań.

W okresie tym poprawiły się wskaźniki zagęszczenia mieszkań, powierzchni mieszkań oraz nasycenia w mieszkaniach. Na terenie gminy zmniejszanie się substancji mieszkaniowej związane było głównie z odpływem ludności, a także złym stanem części zabudowy. Zasoby mieszkaniowe zmniejszyły się niemal we wszystkich wsiach, z wyjątkiem wsi Zawyki, gdzie miał miejsce wzrost o 8 mieszkań.

W mieście i gminie występują mieszkania opuszczone i niezamieszkałe. Łączna ich liczba wynosi 71 w tym 26 mieszkań w Suraziu oraz 45 mieszkań na terenie gminy.

Wielkość zasobów mieszkaniowych w latach 1970 - 1998 w poszczególnych miejscowościach przedstawia poniższa tabela:

Tabela nr 27

Lp.	Wyszczególnienie	Mieszkania			W tym	
		1970	1978	1988	niezamieszkałe	opuszczone
					1998	
1	2	3	4	5	6	7
	m. Suraż	285	293	287	10	16
	gm. Suraż	447	442	396	-	-
1.	Doktorce	92	93	82	2	6
2.	Końcowizna	18	19	15	-	2
3.	Kowale	34	31	29	-	2
4.	Lesznia	42	39	36	-	5
5.	Rynki	40	40	33	1	3
6.	Średzińskie	25	27	22	3	6
7.	Zawyki	125	128	127	2	1
8.	Zawyki - Ferma	18	21	15	-	4
9.	Zimnochy Święchy	48	44	37	1	7
	Zimnochy Ostasze					
	Zimnochy Susły					

źródło: Narodowe Spisy Powszechne: 1970, 1978, 1988, Dane Urzędu Statystycznego w Białymstoku 1998 r.

3.2.2. Ruch budowlany.

Ruch budowlany na obszarze miasta i gminy w latach 1989 - 1998 przedstawiał się następująco:

Tabela nr 28

lata	Przekazane do użytku							
	mieszkania		izby		pow. użytkowa w m ²		przeciętna pow. użytk. 1 mieszkania w m ²	
	miasto	wieś	miasto	wieś	miasto	wieś	miasto	wieś
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1989	8	1	34	4	763	89	95,4	89,0
1990	2	4	11	16	193	362	96,5	90,5
1991	8	4	43	18	796	481	99,5	120,3
1992	6	4	28	22	520	539	86,7	134,8
1993	3	2	12	8	238	190	79,3	95,0
1994	1	-	4	-	90	-	90,0	-
1995	1	1	6	5	107	98	107,0	98,0
1996	-	-	-	-	-	-	-	-
1997	-	2	-	10	-	204	-	102,0
1998	-	1	-	5	-	132	-	132,0
Razem	29	19	138	88	2.707	2.095	93,3	110,3

źródło: Roczniki i Informacje Statystyczne Urzędu Statystycznego w Białymstoku

W latach 1989 - 1998 ruch budowlany na terenie miasta i gminy był niewielki. W Surażu od trzech lat nie zrealizowano żadnego nowego mieszkania. W gminie powstawały pojedyncze obiekty, a w latach 1994 i 1996 nie wybudowano żadnego mieszkania.

3.2.3. Struktura własnościowa zasobów mieszkaniowych.

W 1998 r. struktura zasobów mieszkaniowych przedstawiała się następująco:

Tabela nr 29

Wyszczególnienie		Ogółem	w tym stanowiące własność	
m. - miasto	w - wieś		indywidualną	gminy
1		2	3	4
Mieszkania	m.	305	303	2
	w	406	405	1
powierzchnia użytkowa	m.	23.122	22.991	131
mieszkań w m ²	w	27.159	27.071	88
przeciętna pow. użytkowa	m.	75,8	75,8	65,5
1 mieszkania w m ²	w	66,9	66,8	88,0

źródło: Informacja statystyczna - Województwo podlaskie w 1998 r., Urząd Statystyczny w Białymstoku.

Zasoby mieszkaniowe stanowiły głównie własność indywidualną. W zasobach gminy znajdują się 2 mieszkania w mieście oraz jedno na terenie gminy we wsi Rynki (agronomówka).

3.2.4. Prognoza potrzeb mieszkaniowych.

Warunki mieszkaniowe w mieście i gminie odbiegają jeszcze w znacznym stopniu od standardu europejskiego, gdzie wskaźnik nasycenia w mieszkania wynosi 400 mieszkań na 1000 mieszkańców, ale są w szczególności na wsi lepsze niż średnia w województwie.

Biorąc pod uwagę prognozę demograficzną do 2010 r. oraz obecne zasoby mieszkaniowe według stanu z 1998 r. na terenie gminy nie wystąpi potrzeba znaczącego ilościowego wzrostu zasobów mieszkaniowych. Wystąpi natomiast głównie potrzeba modernizacji istniejącej zabudowy o niskim standardzie, wyposażenie jej w urządzenia i instalacje techniczne oraz wymiany budynków w złym stanie technicznym.

W mieście kierunkowo – dla osiągnięcia standardu europejskiego należałoby zrealizować ok. 135 mieszkań, w tym znaczna część dla rozgęszczenia istniejącej zabudowy.

Rozwój turystyki i wypoczynku na terenie miasta i gminy może spowodować realizację obiektów pensjonatowych - letniskowych, a także przystosowanie zagród rolniczych do rozwoju agroturystyki.

3.3. Urządzenia obsługi ludności.

3.3.1. Szkoły podstawowe.

W Suraziu funkcjonuje Szkoła Podstawowa, w której w 1998 r. uczyło się 173 dzieci i zatrudnionych było 13 nauczycieli.

Na terenie gminy znajduje się szkoła w Zawykach (I-III kl.) do której uczęszcza 12 dzieci. W przyszłości Szkoła Podstawowa w Suraziu wymagać będzie remontu i rozbudowy.

3.3.2. Gimnazjum.

W 1999 r. utworzone zostało Gimnazjum, które znalazło siedzibę w Szkole Podstawowej w Doktorcach, w której uczy się 35 dzieci. Budynek szkolny wymaga remontu i wyposażenia w sprzęt dydaktyczny.

3.3.3. Przedszkole.

W Suraziu znajduje się przedszkole, które w 1998 r. posiadało 70 miejsc, a uczęszczało do niego 35 dzieci. W przedszkolu pracowało 2 nauczycieli. Przy istniejących w gminie szkołach funkcjonują ogniska przyszkolne.

3.3.4. Ochrona zdrowia i opieka społeczna.

Obsługę ludności miasta i gminy w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej zabezpiecza Przychodnia Rejonowa oraz punkt apteczny w Suraziu.

W mieście i gminie brak jest domu opieki społecznej. W przyszłości postępujący proces starzenia się ludności oraz jej ubożenia wymagać będzie organizacji placówki opieki społecznej.

3.3.5. Kultura.

Działalność w zakresie kultury prowadzą zlokalizowane w Suraziu następujące obiekty:

- Miejsko - Gminy Ośrodek Kultury,
- Muzeum Archeologiczne - prywatne zbiory, brak odpowiedniej bazy lokalowej,
- Biblioteka Publiczna w Suraziu posiada księgozbiór wynoszący w 1998 r. 9.445 woluminów, 167 czytelników oraz 2.141 wypożyczeń.

W skaznik wypożyczeń na 1000 ludności miasta i gminy wynosi 4.303 i jest wyższy od średniego wojewódzkiego - 3.833 woluminów.

Na terenie gminy znajdują się świetlice we wsiach: Kowale, Rynki, Zimnochy i Zawyki,

3.3.6. Handel.

Według danych statystycznych z 1998 r. w mieście i gminie funkcjonowała następująca liczba sklepów:

Tabela nr 30

Wyszczególnienie		Ogółem	W tym branża	
a - liczba sklepów	b - liczba pracujących		ogólnospożywcza	pozostałe
c - powierzchnia sprzedażowa w m ²				
1		2	3	4
Miasto	a	8	6	2
	b	17	14	2
	c	346	260	86
Gmina	a	5	4	1
	b	10	9	1
	c	169	125	44

źródło: Woj. podlaskie w 1998 r. Urząd Statystyczny w Białymstoku,

Sklepy znajdują się w następujących miejscowościach: Suraz, Kowale, Doktorce, Rynki i Zawyki.

3.3.7. Sport i rekreacja.

1) **Sport**

Wyposażenie w urządzenia sportowe jest niedostateczne. Potrzeby ludności zabezpieczają boiska i sale gimnastyczne przy szkołach w: Suraziu, Doktorcach i Zawykach,

2) **Rekreacja**

Gmina Suraz posiada korzystne warunki do rozwoju rekreacji, które stanowi położenie w dolinie rzeki Narew - należącej w części zachodniej do Narwiańskiego Parku Narodowego z otuliną, a w części pozostałej Obszar Chronionego Krajobrazu.

Obecnie tereny rekreacyjne znajdują się w Surazu i Doktorcach. Baza noclegowa istnieje w Doktorcach i tworzą ją:

- Ośrodek Wypoczynkowy "Narew" - 126 miejsc
 - PPMU APLAUS - zespół domków turystycznych - 112 miejsc
 - Biuro Podróży "Ocean" - zespół domków turystycznych - 132 miejsca
- razem 370 miejsc.

Przez teren gminy przebiegają 2 szlaki turystyczne piesze, trasa autokarowa oraz szlaki wodne:

- Szlak Kolejarzy, długości 24 km, oznaczony kolorem zielonym, o przebiegu: Łapy Osse - Grochy - Turek - Pietkowo - Suraż,
- Szlak Włókienniczy, o długości 60 km, oznaczony kolorem niebieskim, o przebiegu: Fasty - Dzikie - Choroszcz - Szubienica - Kościuki - Gajowniki - Niewodnica - Tołcze - Dobrowoda - Bojary - Suraż - Zawyki - Doktorce - Strabla,
- Obwodnica Narwiańska, o długości 95 km, o przebiegu: Białystok - Choroszcz - Złotorya - Tykocin - Jeżewo Stare - Kurowo - Waniewo - Płonka Kościelna - Łapy - Suraż - Turośń Kościelna - Białystok.
- Szlak wodny Narwi, długości 100 km, o przebiegu: Narewka, Rybaki, Koźliki, Doktorce, Suraż, Uhowo, przeznaczony dla kajakarzy na spływy 4 - 5 dniowe,
- Szlak wodny Narwiańskiego Parku Narodowego, długości 50 km, o przebiegu: Suraż, Uhowo, Topilec, Waniewo, Kurowo, Rzędziany,

3) **Możliwości rozwoju rekreacji**

Walory środowiska przyrodniczego i środowiska kulturowego (szczególnie występujące liczne stanowiska archeologiczne) stwarzają warunki do rozwoju różnorodnych form rekreacji:

- wypoczynku codziennego i świątecznego dla miejscowej ludności, a także aglomeracji białostockiej,
- wypoczynku pobytowego, w tym agroturystyki,
- turystyki kwalifikowanej krajoznawczej (pieszej, motorowej, rowerowej i wodnej).

Rozwój turystyki i wypoczynku wymagać będzie:

- rozbudowy i podnoszenia standardu istniejącej bazy noclegowej,
- urządzania terenów wypoczynku codziennego i świątecznego oraz budowy bazy wypoczynku pobytowego wraz z urządzeniami towarzyszącymi (infrastruktura techniczna, komunikacja, usługi) w miejscowościach: Suraż, Zawyki, Doktorce, Lesznie,
- podjęcia działań na rzecz organizacji wypoczynku w zagrodach rolniczych - agroturystyki w miejscowościach: Suraż, Końcowizna, Zawyki, Doktorce i Lesznie,
- utworzenie tras rowerowych,

3.3.8. Inne usługi.

1) Ochotnicza Straż Pożarna, z remizami w miejscowościach:

Suraż

Doktorce

Kowale

Rynki

Zawyki

Zimnochy Święchy

Zbiorniki przeciwpożarowe w: Surażu, Rynkach, Doktorcach, Średzińskich.

2) **Administracja i poczta**

- Urząd Miasta i Gminy w Surażu,
- Komisariat Policji w Surażu,

- Urzędy Pocztowe w Suraziu i Rynkach,
- 3) Bank Spółdzielczy w Suraziu
- 4) Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Posterunek Ochrony Hydrologicznej,
- 5) Obiekty sakralne
 - Kościół par. p.w. Bózego Ciała w Suraziu
 - Kościół par. p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej w Rynkach
- 6) Cmentarze w miejscowościach:
 - Suraz - cmentarz prawosławny
 - cmentarz rzymskokatolicki
 - cmentarz przykościelny
 - cmentarz dawny żydowski
 - Rynki - cmentarz rzymskokatolicki
 - Zawyki - cmentarz prawosławny

4. Sfera gospodarcza.

4.1. Rolnictwo.

4.1.1. Użytkowanie gruntów.

- a) Użytkowanie gruntów w granicach administracyjnych miasta i gminy przedstawiało się następująco:

Tabela nr 31

Wyszczególnienie		1988			1998		
m - miasto		ogółem	%	w tym gosp. ind	ogółem	%	w tym gosp. ind
w - wieś							
1		2	3	4	5	6	7
Powierzchnia ogólna	m	3.386	100,0	2.845	3.386	100,0	2.826
	w	4.274	100,0	3.625	4.274	100,0	3.678
Użytki rolne	m	2.546	75,4	2.497	2.553	75,4	2.374
	w	3.351	78,4	3.209	3.354	78,5	3.183
grunty orne	m	1.239	36,6	1.205	1.221	36,1	1.147
	w	2.150	50,3	2.044	2.002	46,8	1.890
sady	m	19	0,6	19	20	0,6	20
	w	7	0,2	7	2	0,1	2
łąki	m	839	24,8	830	990	29,2	926
	w	612	14,3	592	880	20,6	827
pastwiska	m	449	13,2	443	322	9,5	281
	w	582	13,6	566	470	11,0	464
Lasy i grunty leśne	m	422	12,5	291	499	14,7	310
	w	521	12,2	378	540	12,6	328
Pozostałe grunty	m	418	12,3	57	334	9,9	142
i nieużytki	w	402	9,4	38	380	8,9	167

źródło: Wyniki spisu rolnego 1988 i 1998, Urząd Statystyczny w Białymstoku

Według danych statystycznych z 1998 r. w strukturze użytkowania w Suraziu i na terenie gminy dominują użytki rolne, których udział wynosi w mieście - 75,4 %, a w gminie 78,5 %. W strukturze użytków rolnych w mieście przeważają łąki i pastwiska zajmujące 38,7 % ogólnej powierzchni gruntów, natomiast na obszarze gminy grunty orne zajmujące 46,8 %.

Teren miasta i gminy charakteryzuje się niezbyt dużą lesistością, wynoszącą w mieście - 14,7 %, oraz 12,6 % na terenach wiejskich, która jest dwukrotnie niższa od średniej wojewódzkiej wynoszącej 29,4 %.

Podstawową formą własności zarówno w mieście jak i gminie jest własności prywatna. W mieście w indywidualnym użytkowaniu znajduje się 83,5 % ogółu gruntów, a w tym 93 % użytków rolnych, 61,1 % lasów i gruntów leśnych oraz tylko 42,5 % pozostałych gruntów i nieużytków.

Obszar gminy w 86,1 % znajduje się we władaniu prywatnym. W gospodarce indywidualnej znajduje się 94,9 % użytków rolnych, 60,7 % terenów leśnych oraz 43,9 % pozostałych gruntów i nieużytków.

Znaczna część lasów - w mieście 37,9 %, a na wsi 39,3 % znajduje się we władaniu lasów państwowych i jest administrowana przez Nadleśnictwo Dojlidy.

W latach 1988 - 1998 w strukturze użytkowania gruntów miasta i gminy nie zaszły zasadnicze zmiany. W okresie tym nieznacznie zwiększyła się powierzchnia użytków rolnych - 10 ha, a terenów leśnych o 96 ha, natomiast zmniejszyła się o 106 ha powierzchnia gruntów pozostałych i nieużytków.

b) Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Występujące na terenie miasta i gminy grunty posiadają następujące klasy gleb:

Tabela nr 32

Klasy gleb	Miasto		Gmina	
	ha	%	ha	%
1	2	3	4	5
Grunty orne	1.217	100,0	1.970	100,0
IIIa	4	0,3	18	0,9
IIIb	178	14,6	393	19,9
IVa	286	23,7	541	27,5
IVb	250	20,5	402	20,4
V	308	25,3	434	22,0
VI	188	15,4	167	8,5
Viz	3	0,2	15	0,8
Użytki zielone	1.380	100,0	1.393	100,0
III	46	3,3	205	14,7
IV	653	47,3	575	41,3
V	545	39,5	480	34,5
VI	132	9,6	119	8,5
VIz	4	0,3	14	1,0

źródło: Rocznik Statystyczny woj. białostockiego 1994 r. Wojewódzki Urząd Statystyczny w Białymstoku, stan w dniu 1 stycznia 1990 r.

Miasto i gmina posiadają dobre warunki gospodarowania. Dominują tu grunty dobrych klas bonitacyjnych.

Na obszarze miasta grunty orne klasy III a i b oraz IV a i b zajmują 59,1 % powierzchni, a użytki zielone klasy III i IV - 50,6 % natomiast na obszarze gminy zajmują odpowiednio 68,7 % gruntów ornych oraz 56,0 % powierzchni użytków zielonych. Wskaźnik przydatności rolniczej jest wysoki, wynosi on 59,4.

4.1.2. Indywidualne gospodarstwa rolne.

a) wielkość gospodarstw indywidualnych oraz działek rolnych według grup obszarowych przedstawiała się następująco:

Tabela nr 33

Grupy obszarowe w ha m - miasto w - wieś		1988		1996					
		liczba gosp.		liczba gosp.		powierzchnia gospodarstwa w ha*			
		ogółem	%	ogółem	%	ogółem	%	uż. rol.	%
1		2	3	4	5	6	7	8	9
Ogółem	m	229	100,0	292	100,0	2.361	100,0	1.978	100,0
	w	319	100,0	334	100,0	3.422	100,0	2.955	100,0
do 1	m	41	17,9	68	23,3	30	1,3	21	1,1
	w	41	12,9	48	14,4	25	0,7	15	0,5
1 - 2	m	11	4,8	25	8,6	43	1,8	35	1,8
	w	5	1,6	10	3,0	24	0,7	13	0,4
2 - 3	m	23	10,0	22	7,5	86	3,6	56	2,8
	w	23	7,2	16	4,8	50	1,5	40	1,4
3 - 5	m			30	10,3	146	6,2	118	6,0
	w			26	7,8	132	3,9	111	3,8
5 - 7	m.	28	12,2	36	12,3	265	11,2	216	10,9
	w	39	12,2	39	11,7	281	8,2	240	8,1
7 - 10	m.	30	13,1	38	13,0	383	16,2	319	16,1
	w	55	17,2	67	20,0	679	19,8	575	19,5
10 - 15	m.	45	19,7	38	13,0	579	24,5	485	24,5
	w	92	28,8	72	21,5	998	29,2	875	29,6
15 - 20	m.	51**	22,3	25	8,6	481	20,3	423	21,4
	w	64	20,1	39	11,7	760	22,2	658	22,3
20 - 30	m			6	2,1	158	6,7	253	12,8
	w			14	4,2	362	10,6	426	14,4
30 - 50	m.			3	1,0	137	5,8		
	w			3	0,9	111	3,2		
50 - 100	m.			1	0,3	58	2,4	52	2,6
	w			-	-	-	-	-	-

uwaga: * powierzchnia wg siedziby użytkownika

** 15 i więcej ha

źródło: wyniki spisu rolnego 1988 i 1998 r. Urząd Statystyczny w Białymstoku.

Analiza liczby gospodarstw rolnych w latach 1988 - 1996 wykazuje na wzrost liczby działek rolnych oraz gospodarstw indywidualnych do 10 ha - w mieście o 86, na wsi o 43. W okresie tym zmniejszyła się liczba większych gospodarstw, o powierzchni przekraczającej 10 ha - w mieście o 23, a na wsi o 28.

Według wyników PSR z 1996 r. w mieście w ogólnej liczbie gospodarstw znaczny udział miały działki rolne (23,3 %) skupiające jedynie 1,1 % użytkowników rolnych oraz gospodarstwa indywidualne o powierzchni 1 - 3 ha, stanowiące 16,1 % i posiadające 4,6 % użytkowników rolnych.

Najliczniejszą grupę tworzyły gospodarstwa o powierzchni 3 - 15 ha, które stanowiły 48,6 % ogółu gospodarstw rolnych, oraz władały 57,5 % powierzchni użytków rolnych.

Gospodarstwa największe o powierzchni powyżej 15 ha stanowiły 12,0 % gospodarstw rolnych, a dysponowały 36,8 % ogólnej powierzchni użytków rolnych. Największe gospodarstwo rolne posiadało 52 ha powierzchni użytków rolnych.

Na terenach wiejskich, podobnie jak w mieście, znaczny udział miały także działki rolne (14,4 %), zajmujące zaledwie 0,5 % ogólnej powierzchni użytków rolnych, oraz gospodarstwa indywidualne o powierzchni 1 - 5 ha, posiadające 15,6 % i dysponujące

tylko 5,6 % powierzchni. Najbardziej liczną grupę stanowiły gospodarstwa indywidualne o powierzchni 5 - 20 ha, które skupiały 79,5 % ogólnej powierzchni użytków rolnych.

Gospodarstwa największe o powierzchni ponad 20 ha stanowiły zaledwie 5,1 % i posiadały 14,4 % powierzchni użytków rolnych. W grupie tej znajdowały się 3 gospodarstwa o średniej powierzchni ogólnej ponad 30 ha każde.

Średnia powierzchnia gospodarstwa indywidualnego w mieście wynosiła 10,4 ha i była nieco niższa od średniej wojewódzkiej 10,7 ha, natomiast na wsi była wyższa, a wynosiła 11,9 %.

- b) Kierunki i cele produkcji indywidualnych gospodarstw rolnych wg danych PSR kształtowały się następująco:

Tabela nr 34

Gospodarstwa	Liczba indywidualnych gosp. rolnych	
	miasto	gmina
1	2	3
Ogółem	223	285
w tym według kierunku produkcji:		
- roślina	68	78
- zwierzęca	50	104
- mieszana	100	97
według celu produkcji		
- nie prowadzące produkcji	5	6
- produkujące wyłącznie na potrzeby własne	14	9
- produkujące głównie na potrzeby własne	77	89
- produkujące głównie lub wyłącznie na sprzedaż	127	181
Uzyskujące dochody wyłącznie z produkcji rolniczej	46	49

W Suraziu prawie połowa gospodarstw (44,8 %) prowadziła działalność mieszaną. Gospodarstwa z wiodącą produkcją roślinną stanowiły 30,5 %, a z wiodącą produkcją zwierzęcą - 30,5 %.

Na terenie gminy największy odsetek stanowiły gospodarstwa z wiodącą produkcją zwierzęcą - 36,5 %. Udział gospodarstw z produkcją mieszaną wynosił 34,0 %, a z uprawą roślin - 27,4 %.

Biorąc pod uwagę cel produkcji, większość gospodarstw w mieście (57,0 %) oraz na wsi (63,5 %) produkowała głównie lub wyłącznie na sprzedaż.

Udział gospodarstw produkujących głównie na potrzeby własne wynosił w mieście - 34,5 %, a na wsi 31,2 %, Dochody wyłącznie z produkcji rolniczej uzyskiwało 20,6 % gospodarstw w mieście oraz 17,1 % na wsi.

Na wyłączne potrzeby własne produkowało 6,3 % gospodarstw w mieście oraz 3,2 % gospodarstw na wsi. Nieliczne gospodarstwa zarówno w mieście (2,2 %) jak i na wsi (2,1 %) nie prowadziły działalności rolniczej.

- c) Typy gospodarstw rolnych

Według danych PSR z 1996 r. w mieście i gminie występowały następujące typy gospodarstw rolnych:

Tabela nr 35

Typ gospod.	Wyszczególnienie	Miasto		Gmina	
		ogółem	%	ogółem	%
1	2	3	4	5	6
	Ogółem	223	100,0	285	100,0
I	rolnicze	104	46,6	166	58,2
II	rolniczo - pracownicze	7	3,2	11	3,9
III	pracownicze i pracowniczo - rolnicze	45	20,2	32	11,3
IV	emerytów i rencistów	39	17,5	56	19,6
V	z pozarolniczą działalnością gospodarczą	10	4,5	3	1,1
VI	utrzymujący się z niezarobkowych źródeł utrzymania innych niż emerytura i renta	1	0,4	3	1,1
VII	pozostałe	17	7,6	14	4,9

W Suraziu w indywidualnych gospodarstwach rolnych prawie połowę (46,6 %) stanowiły gospodarstwa rolnicze. Drugie miejsce zajmowały gospodarstwa pracownicze i pracowniczo - rolnicze, których udział wynosił 20,2 %. Znaczny zaś był udział gospodarstw emerytów i rencistów - 17,5 %.

Na terenie gminy dominowały gospodarstwa rolnicze 58,2 %, a na drugim miejscu znalazły się gospodarstwa emerytów i rencistów - 19,6 %. Znaczny udział miały gospodarstwa pracownicze i pracowniczo - rolnicze - 11,2 %. Zaledwie kilka gospodarstw prowadziło pozarolniczą działalność gospodarczą.

4.1.3. Uprawy rolne.

Powierzchnia zasiewów w indywidualnych gospodarstwach rolnych wynosiła:

Tabela nr 36

Wyszczególnienie	1988				1996			
	miasto		gmina		miasto		gmina	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ogółem	1.033	100,0	2.015	100,0	906	100,0	1.640	100,0
Zboża	768	74,4	1.438	71,4	725	80,0	1.331	81,2
w tym: pszenica	119	11,5	294	14,6	105	11,6	237	14,4
żyto	151	14,6	382	20,0	104	11,5	295	18,0
jęczmień	138	13,4	109	5,4	24	2,6	57	3,5
owies	35	3,4	137	6,8	13	1,4	67	4,1
pszenżyto	15	1,5	75	3,7	61	6,8	72	4,4
mieszanki zbożowe	310	30,0	441	21,9	418	46,1	602	36,7
gryka, proso i inne	-	-	-	-	-	-	1	0,06
Kukurydza	-	-	1	0,05	5	0,6	12	0,7
Strączkowe jadalne na ziarno	-	-	1	0,05	2	0,2	-	-
Ziemniaki	162	15,7	328	16,3	113	12,5	194	11,8
Przemysłowe								
w tym: buraki cukrowe	4	0,4	11	0,5	12	1,3	6	0,4
rzepak i rzepik	1	0,1	-	10,1	-	-	-	-

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Pastewne	90	8,7	203	10,1	13	1,4	78	4,7
w tym: koniczyna, lucerna i in.	83	8,0	179	8,9	10	1,1	51	3,1
okopowe	3	0,3	20	1,0	2	0,2	14	0,9
peluszką i inne	4	0,4	4	0,2	1	0,1	13	0,7
Pozostałe	9	0,9	33	1,6	36	4,0	19	1,2
w tym: warzywa	8	0,8	26	1,4	13	1,4	12	0,7
truskawki	-	-	4	0,2	1	0,1	3	0,2

źródło: Wyniki spisu rolnego 1988 i 1996 r. Urząd Statystyczny w Białymstoku.

W latach 1988 - 1996 zmniejszyła się powierzchnia zasiewów o 127 ha w mieście i o 375 ha na terenach wiejskich.

W strukturze zasiewów zarówno w mieście jak i na wsi dominują zboża. W 1996 r. zajmowały one 80,0 % powierzchni zasiewów w mieście oraz 81,2 % powierzchni na wsi. Wśród upraw zbożowych największy udział miały mieszanki zbożowe zajmujące 46,1 % powierzchni w mieście i 36,7 % powierzchni ogólnej na wsi. Ponadto znaczny udział miały żyto i pszenica.

Znaczny udział w powierzchni zasiewów miały ziemniaki: 12,5 % powierzchni w mieście oraz 11,8 % powierzchni na wsi.

4.1.4. Hodowla.

a) Pogłowie zwierząt w gospodarstwach indywidualnych według danych PSR z 1996 r. wynosiło:

Tabela nr 37

Wyszczególnienie	Miasto		Gmina		Wojew.
	Ogółem sztuk	na 100 ha użytków rol.	Ogółem sztuk	na 100 ha użytków rol.	na 100 ha użyt. rol.
1	2	3	4	5	6
Bydło	965	47,3	1.627	54,9	54
w tym: cieleta	142	-	279	-	-
jałówki, byczki i buhaje	311	-	521	-	-
krowy	512	25,1	827	27,9	-
Trzoda chlewna	684	33,5	1.377	46,5	77
w tym: lochy	77	3,8	154	5,2	-
owce	10	0,5	88	3,0	-
konie	55	-	102	-	-
kozy	10	-	-	-	-
króliki	75	-	42	-	-
Drób	9.737	-	7.173	-	-
w tym: kury	2.651	-	6.926	-	-
gęsi	7.024	-	79	-	-
kaczki	44	-	117	-	-
indyki	18	-	51	-	-

źródło: Wyniki spisu rolnego 1988 i 1996 r. Urząd Statystyczny w Białymstoku

Podstawowymi kierunkami produkcji hodowlanej zarówno w mieście jak i gminie jest chów bydła, trzody chlewnej oraz drobiu.

Wskaźniki obsady zwierząt na 100 ha użytków rolnych w 1996 r. były wyższe na wsi niż w mieście. Wskaźniki te w mieście, zarówno bydła jak i trzody chlewnej, kształtowały się poniżej poziomu wojewódzkiego. W gminie wskaźnik obsady bydła

był nieco wyższy od wskaźnika wojewódzkiego, a w obsadzie trzody chlewnej był znacznie niższy.

- b) Liczba gospodarstw rolnych indywidualnych prowadzących produkcję zwierzęcą według danych PSR z 1996 r. wynosiła:

Tabela nr 38

Wyszczególnienie	Miasto	Gmina
1	2	3
Gospodarstwa rolne ogółem	223	285
Posiadające zwierzęta	173	248
W tym: bydło	139	215
w tym krowy	134	210
trzodę chlewną	125	187
konie	36	75
owce	3	13
Nie posiadające podstawowych gatunków zwierząt gospodarskich	67	60
Nie posiadające zwierząt gospodarskich	50	37

W 1996 r. udział gospodarstw indywidualnych posiadających zwierzęta wynosił w mieście - 77,6 %, a na wsi 87,0 %. W gospodarstwach tych dominowała hodowla bydła (głównie krów) oraz trzody chlewnej. Znaczny odsetek w hodowli stanowiły konie: 26,3 % na wsi, 16,1 % w mieście. Niewiele gospodarstw prowadziło hodowlę owiec.

Część gospodarstw nie posiadała zwierząt gospodarskich. Udział ich wynosił w mieście 22,4 %, a na wsi 13,0 %.

4.1.5. Przewidywane kierunki produkcji rolnej.

Gmina Suraz stanowić będzie zaplecze żywnościowe miasta Białegostoku. Na obszarze gminy i miasta przewiduje się utrzymanie dotychczasowych kierunków produkcji rolnej tj. hodowlę bydła, trzody chlewnej i drobiu oraz uprawę zbóż i ziemniaków, ze zwiększeniem udziału warzyw.

4.2. Urządzenia obsługi rolnictwa.

Obsługę rolnictwa gminy zabezpieczają:

- 1) Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Łapach - zlewnie mleka w miejscowościach:
Suraz
Lesznia
Zawyki
- 2) Baza Gminnej Spółdzielni "Samopomoc Chłopska" w Surazu,
- 3) Spółdzielnia Kółek Rolniczych w Surazu,
- 4) Lecznica Zwierząt, prywatna w Surazu.

4.3. Podmioty gospodarki narodowej.

Na terenie miasta i gminy zarejestrowanych jest niewiele podmiotów gospodarczych. Według danych statystycznych z czerwca 1999 r. liczba podmiotów wynosiła 78 w tym 7 w sektorze publicznym oraz 71 w sektorze prywatnym.

Podmioty gospodarcze według form organizacyjno - prawnych kształtowały się następująco:

- spółdzielnie 2,
- spółki cywilne 7,
- zakłady osób fizycznych 60

Zarejestrowane podmioty gospodarcze prowadziły działalność w następujących działach:

Tabela nr 39

Wyszczególnienie	Podmioty gospodarcze		Zakłady osób fizycznych	
	liczba	%	liczba	%
1	2	3	4	5
Ogółem	78	100,0	60	100,0
w tym : rolnictwo i leśnictwo	6	7,7	5	8,3
działalność produkcyjna	11	14,1	9	15,0
budownictwo	9	11,5	9	15,0
handel i naprawy*	25	32,0	22	36,7
hotele	3	3,8	2	3,3
transport, składowanie, łączność*	3	3,8	3	5,0
obsługa nieruchomości i firm*	3	3,8	3	5,0
edukacja	2	2,6	-	-
ochrona zdrowia i opieka socjalna	5	6,4	3	5,0
pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	8	10,3	4	6,7

* bez spółek cywilnych

źródło: Podmioty gospodarki narodowej w woj. podlaskim 1999 r. Urząd Statystyczny w B -ku.

W strukturze działowej najwięcej podmiotów prowadzi działalność w zakresie handlu detalicznego (sklepy) i handlu obwoźnego, działalności produkcyjnej (produkcja drewna i wyrobów z drewna, artykułów spożywczych), budownictwa (usługi remontowo - budowlane, instalatorstwo elektryczne, sanitarne i ciepłownicze, wytwarzanie prefabrykatów betonowych).

Miasto i gmina posiadają bazę surowcową do rozwoju niewielkich zakładów produkcyjnych przemysłu rolno - spożywczego. Ograniczeniem rozwoju zakładów produkcyjnych są wymogi ochrony środowiska oraz niedoinwestowanie infrastruktury technicznej, a także wydobywania i przetwórstwa surowców mineralnych.

5. Syntetyczna ocena poziomu zaspokojenia potrzeb ludności, gospodarki i zagospodarowania według stanu z 1998 r. oraz 1999 i 1996 r.

Tabela nr 40

Lp.		Wojew. podlaskie	Miasto Suraz	Gmina Suraz	Udział %	
					4 : 3	5 : 3
1	2	3	4	5	6	7
1	Ludność, zatrudnienie					
	Ludność	1.223.802	992	1.203	0,1	0,1
	w tym kobiety	621.980	492	607	0,1	0,1
1.1	Kobiety na 100 mężczyzn	103	98	102	95,1	99,0
	Ludność na 1 km ²	61	29	28	47,5	45,9
1.2	Ludność w wieku					
	- przedprodukcyjnym udział %	27,1	26,4	20,8	97,4	76,8
	- produkcyjnym udział %	57,3	53,8	54,5	93,9	95,1

1	2	3	4	5	6	7
	- poprodukcyjnym udział %	15,6	19,8	27,7	126,9	124,7
2.	Pracujący poza rolnictwem indywidual.	229.524	88	37	0,04	0,02
3.	Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w systemie REGON 1999 w tym:					
	- spółdzielnie	76.265	-	78	-	0,1
	- spółki cywilne	607	-	2	-	0,3
	- osoby fizyczne	5.856	-	7	-	0,1
	- osoby fizyczne	62.546	-	60	-	0,1
	Warunki mieszkaniowe					
4.	Mieszkania	377.003	305	406	0,1	0,1
4.1.	Mieszkania na 1000 ludności	308	307	337	99,7	109,4
4.2.	Stanowiące własność gm. w % ogółem	6,6	0,7	0,2	10,6	3,0
4.3.	Przeciętna pow. użyt. w m ² - 1 mieszk.	64,5	75,8	66,9	117,5	103,7
	- na 1 osobę	20,3	23,3	22,6	114,8	97,0
	Usługi społeczne					
5.	Przedszkola	183	1	-	0,5	-
	- dzieci	20.763	35	-	0,2	-
	- nauczyciele	1.561	2	-	0,1	-
6.	Szkoły podstawowe	713	1	1	0,1	0,1
	- uczniowie	159.956	173	9	0,1	0,1
	- nauczyciele	10.854	13	6	0,1	0,05
7.	Kultura - biblioteki					
	- placówki	275	1	-	0,4	-
	- księgozbiór	4.220.881	9.445	-	0,2	-
	- księgozbiór w wol. na 1000 ludności	3.449	4.303	-	124,8	-
8.	Przychodnie rejonowe	74	1	-	1,4	-
	Rolnictwo i leśnictwo					
9.	Powierzchnia ogólna w ha	2.017.958	3.386	4.274	0,2	0,2
10.	Użytki rolne w % pow. ogólnej	59,5	75,4	78,5	126,7	131,9
	w tym: - grunty orne	39,4	36,1	46,8	91,6	118,8
	- łąki i pastwiska	19,9	38,7	31,6	194,5	158,8
11.	Lasy w % powierzchni ogólnej	29,4	14,7	12,6	50,0	42,9
12.	Powierzchnia zasiewów w ha - 1996 r.	732.619	906	1.640	0,1	0,2
	w tym % ogółem - pszenica	9,3	11,6	14,4	124,7	154,8
	- żyto	20,8	11,5	18,0	55,3	86,5
	- ziemniaki	13,5	12,5	11,8	92,6	87,4
13.	Zwierzęta gospodarskie na 100 ha użytków zielonych w szt. 1996 r.					
	- bydło	54	47,3	54,9	87,6	101,7
	- trzoda chlewna	77	33,5	46,5	43,5	60,4
14.	Indywidualne gospodarstwa rolne 1996 r.	102.825	224	286	0,2	0,3
	- przeciętna pow. 1 gospodarstwa w ha	10,7	10,4	11,9	97,2	111,2
	- udział w ogólnej pow. użytkowej rol. %	93,0	84,0	86,5	90,3	93,0
	Turystyka					
15.	Baza noclegowa - obiekty	326	-	3	-	0,9
	- miejsca noclegowe	18.648	-	370	-	2,0
	Infrastruktura techniczna					
16.	Abonenci telefonii przewodowej - ogółem	269.246	223	190	0,1	0,1
	- na 1000 ludności	220,0	224,8	157,9	-	-
17.	Sieć wodociągowa rozdzielcza w km	7.825,2	7,3	26,4	0,1	0,3
18.	Sieć kanalizacyjna w km	1.070,4	-	-	-	-

1	2	3	4	5	6	7
	Budżety gmin					
19	Dochody budżetów gmin w tys. zł.	1.192.280,16	-	2.302,5	-	0,2
	- na 1 mieszkańca w tym w %	974,2	-	1.054,8	-	108,3
	- subwencje i dotacja budżetu Państwa	49,8	-	41,1	-	82,5
20.	Wydatki budżetów gmin w tys. zł.	1.215.261,47	-	1.952,0	-	0,2
	- w tym w % inwestycyjne	21,6	-	18,8	-	87,0

6. Komunikacja.

System komunikacyjny gminy Suraż stanowią:

- Sieć drogowa,
- linia kolejowa,
- komunikacja autobusowa PPKS

6.1. Sieć drogowa.

6.1.1. Struktura funkcjonalno - techniczna

6.1.1.2., Drogi powiatowe /byłe wojewódzkie/

Wg rozporządzenia Ministra Komunikacji z dnia 14 lipca 1986 r. w sprawie zaliczenia dróg do kategorii dróg wojewódzkich (Dz. U. Nr 30, poz. 151, załącznik Nr 1 z dnia 29 sierpnia 1989 r.) oraz art. 103 ustawy z dnia 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. Nr 133, poz. 872) na obszarze gminy są następujące drogi powiatowe:

- 03 443 Zabłudów - Kowalowce - Nowosady - Biele - Rostolty - Simuny - Hołówki Stare - Czaczki Wielkie - Dołki - Suraż
- 03 460 Czaczki Wielkie - Rynki - Średzińskie - Zawyki
- 03 462 Rynki - Zimnochy - Leśna
- 03 463 Doktorce - Zawyki - Suraż
- 03 464 Zawyki - Zawyki - Ferma
- 03 465 droga 03438 - Bogdanki - Dorożki - Czerewki - Leśna - Doktorce - droga 03 615
- 03469 Bogdanki - Baranki - Zimnochy
- 03 472 Turośń Dolna - Suraż
- 03 473 Turośń Kościelna - Borowskie Gziki - Kowale - Suraż
- 03 476 Łapy - Łapy - Pluśniaki - Suraż
- 03 478 Daniłowo Duże - Suraż
- 03 615 Bielsk Podlaski - Orzechowicze - Stołowacz - Mulawicze - Strabla - Doktorce

ulice: Białostocka, 11 listopada, Piłsudskiego, Zabłudowska, ulica bez nazwy w kierunku Daniłowa.

6.1.1.3. Drogi gminne

Wg uchwały Nr XVI/105/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku z dnia 21 października 1986 r. w sprawie zaliczenia dróg do kategorii dróg gminnych oraz lokalnych miejskich w województwie białostockim (Dz. Urz. Woj. Białostockiego Nr 12, poz. 140) oraz art. 103 ustawy z dnia 13 października 1998 r.. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. Nr 133, poz. 872) na obszarze gminy są:

a) drogi gminne:

- 0315001 Zawyki - Zimnochy Susły
- 0315002 Suraż - Rynki
- 0315003 Zimnochy Susły - granica gminy (Czaczki Małe)
- 0315004 Suraż - granica gminy (Bojary)
- 0315005 Zawyki - granica gminy (Dołki)
- 0315006 droga powiatowa nr 473 - granica gminy - (Dołki)
- 0315007 Doktorce - Średzińskie - Końcowizna
- 0315008 Zawyki - Ferma - Końcowizna
- 0315009 Zawyki - Ferma - droga powiatowa nr 463
- 0315010 Suraż - granica gminy (Filipy)
- 0315011 Suraż - granica gminy (Daniłowo Duże)

b) ulice gminne (byłe ulice lokalne miejskie)

Ciesielska, Kościelna, Placowa, Polna, Szkolna, Tatarska, Zagumiena

6.1.2. Charakterystyka stanów technicznych dróg.

6.1.2.1. Drogi powiatowe były wojewódzkie

Długość dróg i rodzaj nawierzchni przedstawiono w tabeli nr 41.

6.1.2.2. Drogi gminne.

Długość dróg i rodzaj nawierzchni przedstawiono w tabeli nr 42.

Tabela nr 41

Lp.	Nr drogi	Nazwa drogi	Długość drogi wg Ewid. [km]	Rodzaje nawierzchni										Drogi grunt. ulepszone
				Twarde										
				nieulepszone		ulepszone								
				żwir.	brukow.	Pow. utrw.	bitumiczne		betonowe					
A	S													
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11				
1.	03 460	Czaczk Wielkie - Rynki - Średzińskie - Zawyki	5.170		2.210			2.960						
2.	03 462	Rynki - Zimnochy - Leśna	4.170	3.950 1.850*	0.220	2.100*								
3.	03 463	Doktorce - Zawyki - Ferma	7.700		1.210		6.490							
4.	03 464	Zawyki - Zawyki - Ferma	1.215		1.215									
5.	03 465	Droga 03 438 - Bogdanki - Dorożki - Czerewki - Leśna	2.320		1.240			1.080						
		Doktorce - droga 03 615												
6.	03 469	Bogdanki - Baranki - Zimnochy	1.103		1.103									
7.	03 472	Turośń Dolna - Suraz	1.220				1.220							
8.	03 473	Turośń Kościelna - Borowskie Gziki - Kowale - Suraz	1.180	0.700	0.410		0.070							
9.	03 615	Bielsk Podlaski - Orzechowicze - Stołowacz - Mulewicze - Strabla - Dokyorce	0.905				0.905							

6.1.2.2. Drogi gminne.

Długość dróg i rodzaj nawierzchni przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela nr 42

Lp.	Numer drogi	Nazwa drogi	Długość drogi wg ewidencji	Nawierzchnie Twarde nieniepszone brukowcowe	Gruntowe naturalne
1	2	3	4	5	6
1.	03 15001	Zawyki - Zimnoch Susły	3.000		3.000
2.	03 15002	Suraż - Rynki	4.000		4.000
3.	03 15003	Zimnoch Susły - granica gminy (Czaczki Mate)	1.100		1.100
4.	03 15004	Suraż - granica gminy (Bojary)	2.400		2.400
5.	03 15005	Zawyki - granica gminy (Dołki)	3.600		3.600
6.	03 15006	Droga powiatowa nr 473 - granica gminy - (Dołki)	1.500	0.600	0.900
7.	03 15007	Doktorce - Średzińskie - Końcowizna	4.000	0.700	3.300
8.	03 15008	Zawyki - Ferma - Końcowizna	2.600	2.000	0.600
9.	03 15009	Zawyki - Ferma - droga powiatowa nr 463	0.400		0.400
10.	03 15010	Suraż - granica gminy (Filipy)	1.400		1.400
11.	03 15011	Suraż - granica gminy (Daniłowo Duże)	2.800		2.800
razem			26.800	3.300	23.500
Ulice w Suraziu (byłe ulice lokalne miejskie)					
12.		Ciesielska	0.100	0.100	
13.		Kościelna	0.600	0.600	
14.		Placowa	0.510		0.510
15.		Polna	0.280		0.280
16.		Szkolna	0.250		0.250
17.		Tatarska	0.260		0.260
18.		Zagumienna	0.130		0.130
19.		Predystynowana do zaliczenia dróg gminnych ulica Mostowa	0.610		0.610
razem			2.740	0.700	2.040

6.1.3. Charakterystyka ogólna układu drogowego gminy.

6.1.3.1. Długość dróg według stanu na dzień 31.12.1998 r. wynosiła:

- a) w mieście:
 - ulic miejskich zaliczonych do dróg powiatowych (byłych wojewódzkich) 17.804 km., o twardej nawierzchni 13.577 km (w tym ulepszonej 9.933 km) oraz gruntowych 4,227 km,
 - gminnych (byłych lokalnych miejskich) 2.74 km; o twardej nawierzchni 0,7 km i gruntowych 2.04 km.
- b) Zamiejskich:
 - powiatowych (byłych wojewódzkich) 24,983 km, o twardej nawierzchni 24.983 km (w tym ulepszonej 14,825 km),
 - gminnych 26,8 km; o twardej nawierzchni 3,3 km
 - gruntowych 23,5 km.

6.1.3.2. Gęstość dróg o twardej i twardej ulepszonej nawierzchni wynosiła:

- a) w mieście
w 1997 i 1998 r. - 42 km /100 km² (w tym ulepszonej 29,2 km/ 100 km²) natomiast w 1997 r. w skali miast byłego województwa białostockiego wskaźniki te wynosiły 163,8 km /100 km² i 137,2 km /100 km² oraz na drogach ogółem 54,4 km² i 32,1 km/ 100 km².
- b) zamiejskich
1997 r. - 61,5 km/ 100 km² (w tym ulepszonej 27,7 km /100 km²) natomiast w skali byłego województwa białostockiego na drogach zamiejskich wskaźniki te wynosiły 48,8 km² /100 km² i 26,9 km /100 km².
1998 r. - 61,5 km /100 km² (w tym ulepszonej 32,2 km /100 km²).

6.1.3.3. Wskaźnik motoryzacji.

Wskaźnik motoryzacji w gminie i województwie białostockim, liczony w ilości samochodów osobowych na 1000 mieszkańców przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela nr 43

Wyszczególnienie	Lata			Prognoza	
	1996	1997	1998	2005	2010
Wskaźnik motoryzacji					
a) w mieście	44	46	47	80	120
b) w gminie	43	42	40	65	100
Ilość samochodów					
a) w mieście	43	46	47	80	132
b) w gminie	53	50	48	71	100
Ilość ludności					
a) w mieście	987	992	992	1000	1100
b) w gminie	1221	1203	1203	1100	1000

Wskaźnik motoryzacji w województwie białostockim	157	169	182	263	310
Ilość samochodów osobowych w województwie białostockim	110232	118956	127433	190700	234700
Ilość ludności w województwie białostockim	701164	701684	701393		

6.2. Techniczne zaplecze motoryzacji.

a) Parkingi

Ilość parkingów i ich lokalizacja w mieście

- Urząd Miasta i Gminy Suraż - 5 stanowisk
- Dom Kultury - 7 stanowisk
- Kościół - 30 stanowisk

Razem : 42 stanowiska

b) Stacje paliw

W gminie są dwie stacje paliw zlokalizowane 1 w mieście Suraż i 1 w Zawykach.

c) Zakłady naprawy pojazdów

W gminie brak zakładów naprawy pojazdów.

6.3. Kolej.

Przez obszar gminy Suraż przebiega pierwszorzędna jednotorowa linia kolejowa Białystok - Bielsk Podlaski - Czeremcha - granica państwa, która wg rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 lutego 2000 r. (Dz. U. Nr 13, poz. 156) nie jest zaliczona do linii kolejowych o znaczeniu państwowym. Stan techniczny torów jest zły.

Długość linii na terenie gminy wynosi ok. 1.1 km. Gęstość sieci wynosi ok. 2,5 km /100 km² (w województwie 5.5 km /100 km²). Obsługa podróży odbywa się na stacjach Zimnochy i Strabla leżące w sąsiednich gminach.

Przewóz towarów i pasażerów w województwie i kraju przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela nr 44

Przewóz	Towarów w tys. ton					Pasażerów w tys.				
	1990	1993	1995	1996	1997	1990	1993	1995	1996	1997
w województwie	5072	2916	1917	2836	3979	6200	3629	5811	5914	5957
w kraju	278139	212139	224346	222346	226200	787510	540086	465059	433476	416638

6.4. Komunikacja autobusowa PPKS.

Obszar gminy Suraż obsługiwany jest następującymi liniami autobusowymi:

Białystok - Czerewki - Doktorce - Łapy
Bielsk Podlaski

Białystok - Uhowo /Suraż/ Łapy.

Tabela nr 45

Przewóz pasażerów w mln.	Lata					
	1990	1992	1994	1995	1996	1997
w województwie	35,5	26,5	21,6	18,8	16,8	16,3
w kraju	2084,7	1513,1	1215,3	1131,3	1085,4	1065,4

6.5. Ocena funkcjonowania komunikacji.

Z analizy układu dróg publicznych, prawnie usankcjonowanych wynika, że nie zapewnienia on obsługi miasta oraz niektórych jednostek osadniczych. W celu poprawienia tej sytuacji proponuje się zaliczyć do dróg gminnych następujące ulice: Graniczną, Osiedlową, Spółdzielczą, Mostową, Wierzbową i inne ulice bez nazwy, drogę Kowale - droga powiatowa 03 472 oraz ulice bez nazwy we wsiach: Zawyki - Ferma, Zawyki, Doktorce, Lesznia, Średzińskie i Rynki.

Z przedstawionych danych w punkcie 6.1.3.2. wynika, że w 1997 r. gęstość dróg w mieście o nawierzchni twardej i twardej ulepszonej była mniejsza odpowiednio o 290 % i 370 % od gęstości dróg miejskich w byłym województwie białostockim, natomiast gęstość dróg zamiejskich o nawierzchni twardej i twardej ulepszonej była większa o 26 % od gęstości dróg zamiejskich w byłym województwie białostockim. Z uwagi na dużą ilość dróg gminnych o nawierzchni gruntowej w mieście 2,04 km co stanowi ok. 74 % tych dróg oraz w gminie 23,5 km tj. ok. 88 % tych dróg uważa się, że stan techniczny dróg jest niezadowolający. Na takie niskie wskaźniki gęstości dróg w mieście ma również wpływ mały stopień zainwestowania miejskiego w stosunku do obszaru administracyjnego miasta.

Do oceny zaspokojenia potrzeb w zakresie parkingów, stacji paliw i zakładów naprawy samochodów przyjęto następujące wskaźniki:

- miejsca krótkiego postoju w mieście 4,7 stanowisk na 1000 mieszkańców miasta + 0,1 x 4 stanowisk na 1000 mieszkańców z gminy,
- 1 stacja paliw o 4 ÷ 6 dystrybutorach może obsłużyć od 5000 do 6000 samochodów,
- 1 stanowisko obsługowo - naprawcze na 300 ÷ 400 samochodów.

Potrzeby w zakresie krótkiego postoju w mieście szacuje się na $0,0047 \times 922 + 0,1 \times 0,004 \times 1203 = 5$ stanowisk, przy istnieniu 42 stanowisk uważa się, że potrzeby w tym zakresie są zaspokojone.

Istniejące stacje paliw zaspokajają potrzeby w tym zakresie. Zakłady naprawy samochodów znajdują się w sąsiednich gminach i Białymstoku.

Przebiegająca linia kolejowa po skraju gminy spełnia niewielką rolę w obsłudze komunikacyjnej gminy.

Obsługa podróżnych odbywa się na poszczególnych przystankach linii autobusowych. Przy przyjętym w projekcie studium zagospodarowania przestrzennego byłego województwa białostockiego standardzie dostępności 2 km do przystanku wieś Zimnochy - Świątchy znajduje się poza przyjętym promieniem obsługi.

7. Elektroenergetyka.

7.1. Charakterystyka stanu urządzeń SN 15 kV.

Źródłem zasilania w energię elektryczną gminy jest stacja transformatorowo – rozdzielcza RPZ 110/15 kV w Łapach.

Istniejące źródło zasilania w pełni pokrywa zapotrzebowanie mocy i energii elektrycznej gminy. Rozprowadzenie energii elektrycznej do poszczególnych odbiorców odbywa się poprzez układ sieci SN 15 kV. Linie SN 15 kV wychodzące z RPZ – tów w Białymstoku i Bielsku Podlaskim.

Główne linie zasilające gminę to:

- Łapy – Suraz – Doktorce – Bielsk Podlaski,
- Łapy – Turośń Kościelna,

Pozostałe linie SN 15 kV na terenie gminy są odgałęzieniami od w/w linii głównych, zasilającymi poszczególne stacje transformatorowe na obszarze całej gminy.

Na terenie gminy istnieje 25 stacji transformatorowych, w tym 1 wieżowa. W Surazie jest 7 stacji transformatorowych, słupowych. Stan techniczny urządzeń elektroenergetycznych jest zróżnicowany.

Zakład Energetyczny Białystok S.A. przeprowadził w ramach reelektryfikacji przegląd urządzeń i zakwalifikował do remontu odcinek linii SN 15 kV relacji Doktorce - do ist. linii Zawyki - Zimnochy oraz założył dostawienie 2 stacji transformatorowych w Surazie wraz z odcinkami linii SN 15 kV zasilających i powiązaniem linii NN.

7.2. Linie tranzytowe WN.

Przez teren gminy przebiega trasa linii WN 400 kV relacji Miłosna k/W-wy - stacja GPZ "Narew" w Turośni Kościelnej. W/w linia jest częścią systemu krajowego, głównym zasilaniem województwa podlaskiego. Jej obecność daje ograniczenia w zagospodarowaniu przestrzennym w postaci pasa ochronnego (szer. zalecana 50 m., min - 33 m. od skrajnego przewodu do zabudowy mieszkaniowej).

Bliskie sąsiedztwo gminy Suraz z GPZ "Narew" oraz konieczność omijania infrastruktury terenu Narwiańskiego Parku Narodowego powoduje, że ilość linii WN 400 i 110 kV wchodzących i wychodzących z w/w GPZ - tu, a przechodzących przez teren gminy Suraz będzie wzrastać w miarę potrzeb województwa, jak również ze względu na potrzebę zapewnienia powiązań na napięciu WN 400 kV GPZ -tu "Narew" z siecią krajową i międzynarodową" (Białoruś i Litwa).

7.3. Ocena dotychczasowego rozwoju systemu i główne problemy do rozwiązania.

Istniejące urządzenia elektroenergetyczne zaspokajają zapotrzebowanie na energię elektryczną. Podstawowym problemem do rozwiązania jest zsynchronizowanie potrzeb wynikających z zagospodarowania przestrzennego i jego rozwoju w poszczególnych obszarach gminy z możliwościami systemu elektroenergetycznego.

Z analizy stanu istniejącego wynika, że poprawy warunków zasilania wymaga ośrodek gminny. Jest on zasilany jedną linią główną relacji Łapy - Bielsk Podlaski, poprzez "odgałęzienia" nie zamknięte w pierścieniu. Brak jest również wystarczającej ilości stacji transformatorowych.

W planie miejscowym ogólnym zagospodarowania przestrzennego wsi Suraz założono docelową sieć SN 15 kV. Biorąc pod uwagę powyższe oraz realizując kolejno poszczególne odcinki linii SN 15 kV wraz z poszczególnymi stacjami transformatorowymi będzie można z czasem zamknąć pierścień miejski.

Wybudowanie oddzielnej linii SN 15 kV z Łap włączającej się do tego pierścienia da optymalne warunki zasilania ośrodka gminnego. Zapewni to prawidłową pracę urządzeń elektroenergetycznych a odbiorcy otrzymają energię elektryczną o dobrych parametrach i z dużą pewnością zasilania.

Obecność na obszarze gminy linii tranzytowych najwyższych napięć oraz zakładana budowa kolejnych linii tego typu stwarza konieczność wyznaczania optymalnych tras tej infrastruktury, by nie ograniczała rozwoju przestrzennego gminy oraz nie powodowała zagrożenia dla mieszkańców tych terenów.

8. Gazownictwo.

Gmina Suraż nie jest zgazyfikowana.

8.1. Studium programowe możliwości rozwoju gazyfikacji województwa białostockiego wykonane przez „GAZOPROJEKT” Wrocław zakłada, że gazyfikacja gminy nastąpi po 2000 r. Jest już wykonana przez Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego koncepcja gazyfikacji gmin Turośni Koscielnej i Suraza. W opracowaniu tym zakłada się powiązanie systemów gazowniczych tych gmin.

Budowa systemu pozwoli na wykorzystanie nośnika energii "przyjaznej" dla środowiska naturalnego a w szerszym aspekcie zgazyfikowanie gminy wniesie istotny pozytywny czynnik rozwoju tego obszaru.

8.2. Trasa tranzytowego gazociągu wysokiego ciśnienia "Jamał" przebiega przez obszar gminy Suraż.

Strefę bezpieczeństwa dla w/w gazociągu przewidziano $r = 100$ m. od przewodu. Istniejąca linia WN 400 kV i gazociąg "Jamał" - tworzą "korytarz" infrastruktury, który można wykorzystać do wytyczenia innych linii WN - potrzebnych do rozbudowy systemu elektroenergetycznego WN województwa i kraju, ponieważ terenu tego nie można wykorzystać na inne cele budowlane.

9. Ciepłownictwo.

9.1. Charakterystyka stanu istniejącego.

Na obszarze gminy istnieje 15 źródeł wytwarzania energii cieplnej, zaopatrujących obiekty użyteczności publicznej. Zestawienie tych źródeł podano w poniższej tabeli:

Tabela nr 46

Lp.	Obiekt	Typ kotła	Moc kotła	Rodzaj paliwa
1	2	3	4	5
1.	Szkoła Podstawowa Suraż	LUMO 2 szt.	120 KW x2	olej
2.	Publiczne Gimnazjum Doktorce	LUMO 2 szt.	60 KW x 3	olej
3.	Przedszkole Samorządowe Suraż	LUMO 2 szt.	45 KW x2	olej
4.	Szkoła Podstawowa Zawyki	Z-3WK-1 (KZ - 3 k)	32.400 Kcal/h	węgiel
5.	Dom Kultury Suraż ul. Bielska 4	SK - KA III	11.500 kcal/h	węgiel
6.	Posterunek Policji Suraż	kocioł węglowy		węgiel, koks
7.	Ośrodek zdrowia Suraż	2 kotły		węgiel, koks
8.	Budynek Urzędu Miasta i Gminy Suraż ul. 11 listopada	kocioł c.o.		węgiel, koks
9.	Agronomówka Rynki	kocioł c.o.		węgiel, piecowe
10.	Budynek Administracyjny po USC Suraż ul. 11 listopada 19	kocioł c.o.		węgiel, piecowe
11.	Budynek mieszkalny po byłym ZOZ Suraż ul. 11 listopada 5	-		węgiel, piecowe
12.	Remiza, Świetlica - Rynki	-		węgiel, piecowe
13.	Remiza, Świetlica - Zawyki	-		węgiel, piecowe
14.	Remiza, Świetlica - Zimnochy	-		węgiel, piecowe
15.	Remiza, Świetlica - Kowale	-		elektryczne

W zabudowie mieszkaniowej odbiorcy ciepła korzystają z indywidualnych źródeł ciepła, przeważnie na paliwo stałe.

9.2. Ocena stanu ciepłownictwa.

Istniejące źródła ciepła zaspokajają potrzeby mieszkańców gminy. Wymaga to jednak ciągłego utrzymania, w dobrym stanie technicznym istniejących urządzeń ciepłowniczych, aby zapewnić dostawę ciepła w wystarczających ilościach i odpowiednich parametrach.

Praca na paliwie stałym istniejących źródeł ciepła przyczynia się do zanieczyszczania środowiska. Szansą na poprawę istniejącego stanu rzeczy jest :

- stosowanie urządzeń odpylających,
- przejście na paliwa ekologiczne takie jak, olej opałowy lub gaz.

Jak wynika z w/w zestawienia 3 kotłownie pracują już na olej opałowy - a zatem proces zmian został w gminie rozpoczęty.

10. Telekomunikacja.

10.1. Stan telekomunikacji w gminie:

System telekomunikacyjny w gminie składa się z następujących gł. elementów:

- linii światłowodowej kablowej relacji Łapy - Suraz,
- linii kablowej miedzianej Łapy - Suraz,
- centrali telefonicznej automatycznej cyfrowej w Surazu typu S - 12 RSV o pojemności 616 i zajętości 483, numerów.
- linii rozdzielczych i abonenckich napowietrznych i kablowych na obszarze całej gminy.

10.2. Stan systemu na przestrzeni lat 1990 - 1999. Przedstawiał się następująco:

Tabela nr 47

Lata	ilość central		pojemność central		ilość abonentów		Wskaźnik nasycenia na 100 osób
	ręczne	automat.	ręczne	automat.	ręczne	automat.	
1990		2		100		99	4,33
1995		2		146		129	5,63
1998		1		616		483	18,8

Dla porównania (stan na 31 XII 1998 r.)

Tabela nr 48

Ilość abonentów		Wskaźnik nasycenia na 1000 mieszkańców
Miasto Suraż	223	224,8
Gmina Suraż	190	157,9
Województwo podlaskie	269246	220,0
Obszary wiejskie województwa	59645	116,3

10.3. Ocena funkcjonowania systemu.

Jak wynika z wyżej przytoczonych danych stan telekomunikacji w gminie uległ radykalnej poprawie. Nowa centrala automatyczna cyfrowa zainstalowana w mieście Suraż (budynek ośrodka zdrowia) włączona jest przez kablową linię światłowodową w automatyczny system telekomunikacyjny województwa a poprzez białostocki węzeł telekomunikacyjny - z siecią krajową i międzynarodową. W istniejącej centrali istnieje spora rezerwa pojemności do wykorzystania na nowe podłączenia abonentów.

Wskaźnik nasycenia na 1000 mieszkańców miasta Suraża jest wyższy od średniego wskaźnika całego województwa podlaskiego. Wskaźnik dla gminy jest również wyższy od analogicznego wskaźnika dla obszarów wiejskich województwa podlaskiego.

10.4. Pasy radiokomunikacyjne i teletransmisja.

Przez obszar gminy przebiegają pasy ochronne w celu utrzymania prawidłowej pracy urządzeń radiokomunikacji i teletransmisji.

Są to pasy w kierunkach:

SLR Topczewo - RTCN Krynice

SLR Topczewo - SLR Białystok.

11. Zaopatrzenie w wodę.

11.1. Ogólna charakterystyka systemu zaopatrzenia w wodę.

a) Miasto.

Miasto Suraż na koniec 1998 r. zajmowało wśród miast województwa podlaskiego 22 miejsce pod względem procentowej ilości mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej, ze wskaźnikiem 72,1 %, który jest niższy od średniego wojewódzkiego – 87,5 %. Długość sieci rozdzielczej ulicznej (bez przyłączy do budynków) wynosiła 7,3 km i połączeń wodociągowych prowadzących do budynków mieszkalnych było 220 sztuk. Zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca miasta wynosiło 31,0 m³/r (84,9 dm³/d) tj. poniżej średniej województwa podlaskiego wynoszącej 36,5 m³/r (100,0 dm³/d).

b) Gmina.

Gmina Suraż jest jedną z piętnastu gmin w województwie podlaskim, które na koniec 1998 r. posiadały zwodociągowane wszystkie wsie – 100 %, przy średniej wojewódzkiej wynoszącej około 63 %.

Długość sieci wodociągowej (bez przyłączy do budynków) wynosiła 26,4 km i podłączonych było do niej 310 budynków mieszkalnych tj. 76,4 % ogółu tych

budynków w gminie (bez miasta). Jest to powyżej średniej województwa podlaskiego wynoszącej około 57,2 %.

Zużycie wody w gospodarstwach domowych na jednego mieszkańca wynosiło 11,8 m³ /r (32,3 dm³/d) i jest niższa od średniej wojewódzkiej terenów wiejskich wynoszącej 16,6 m³/r (45,5 dm³/d).

Zaopatrzenie w wodę mieszkańców miasta i gminy odbywa się ze stacji wodociągowej w Suraziu, zlokalizowanej przy ul. Białostockiej 18.

Eksploatację urządzeń komunalnego systemu zaopatrzenia w wodę zajmuje się Zakład Wodno – Kanalizacyjny w Suraziu.

11.2. Rozwój scentralizowanych systemów zaopatrzenia w wodę.

a) Miasto.

Zwodociągowanie miasta od 1990 r. przedstawiało się następująco:

Tabela nr 49

Wyszczególnienie	Stan na koniec roku								
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Długość sieci wodociągowej w km	1,7	6,4	6,4	6,4	7,1	7,3	7,3	7,3	7,3
Połączenia wodociągowe prowadzące do budynków mieszk. szt.	16	92	145	148	161	215	216	218	220
Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej w %	5,5	30,6	47,5	48,2	52,6	70,2	70,6	71,5	72,1
Miejsce wśród miast wojew. pod względem % ludności korzystającej z sieci wodociągowej	17	17	17	17	17	13	14	17	22*
Zużycie wody w gospodarstwach domowych tys m ³ /r	0,3	3,0	7,5	11,0	16,2	21,2	22,0	22,3	30,6
Zużycie wody w gospod. domowych na 1 mieszk.	m ³ /r	0,3	2,9	7,5	10,8	15,9	21,0	21,7	31,0
	dm ³ /d	0,82	7,94	20,5	29,6	43,6	57,5	59,3	84,9

* miejsce w województwie podlaskim

Wodociąg miejski w Suraziu zaczął funkcjonować w 1990 r. i na koniec tego roku długość sieci wodociągowej wynosiła 1,7 km i korzystało z niego 5,5 % ludności miasta. Do końca 1995 r. wykonano 7,3 km sieci wodociągowej, która objęła zainwestowane tereny miasta i odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej wzrósł do 70,2 %. W latach 1996 – 1998 do istniejącej sieci podłączone były poszczególne budynki mieszkalne dotychczas niezwodociągowane i 72,1 % ludności korzystała z wody wodociągowej.

b) Gmina.

Zwodociągowanie gminy przedstawia tabela nr 50.

Tabela nr 50

Wyszczególnienie	Stan na koniec roku					
	1993	1994	1995	1996	1997	1998
1	2	3	4	5	6	7
Długość sieci wodociągowej w km	7,5	7,5	18,9	22,4	26,4	26,4
Połączenie wodociągowe do bud. mieszkalnych szt.	113	115	191	264	308	310
Ilość wsi zwodociągowanych	3	4	7	9	10	10
% zwodociągowanych wsi	30,0	30,0	80,0	90,0	100,0	100,0

% mieszkań podłączonych do sieci wodociągowej		28,3	28,3	46,9	65,6	75,7	76,4
Miejsce gminy w województwie pod względem % zwodociagowanych mieszkań		32	39	27	14	7	28*
Zużycie wody wodociągowej w gospodarstwach domowych w tys. m ³ /r		2,0	4,5	6,5	7,1	7,6	14,1
Zużycie wody wodociągowej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	m ³ /r	1,6	3,5	5,2	5,8	6,3	11,8
	dm ³ /d	4,4	9,6	14,2	15,8	17,3	32,3

* miejsce województwie podlaskim.

Budowę scentralizowanych systemów zaopatrzenia w wodę w gminie rozpoczęto w 1993 r. Do końca 1997 roku zwodociagowano wszystkie miejscowości i około 76,4 % ludności gminy korzysta z wody wodociągowej.

11.3. Stan zwodociagowania poszczególnych wsi w gminie na koniec 1998

Tabela nr 57

Nazwa wodociągu	Miejscowości podłączone do danego wodociągu	Ilość sieci wodoc. (bez przył.) km	Podłączenia prowadzące do mieszk. szt.	% bud. mieszk. podłączonych do sieci wodoc.
Wodociąg miejski w Suraziu	Doktorce	2,3	57	80,3
	Końcowizna	0,6	16	100,0
	Kowale	4,0	22	73,3
	Lesznia	3,2	36	100,0
	Rynki	1,4	22	66,7
	Średzińskie	3,5	19	86,4
	Zawyki	5,8	94	78,3
	Zawyki – Ferma	1,1	11	73,3
	Zimnochy Święchy i Susły	4,5	33	89,2
Ogółem gmina		26,4	310	76,4

W gminie około 76,4 % mieszkań podłączonych jest do sieci wodociągowej. Wskaźnik ten w poszczególnych wsiach jest zróżnicowany i kształtuje się od 66,7 % w Rynkach do 100 % w Leszni i Końcowiznie.

11.4. Charakterystyka ujęcia i stacji wodociągowej wodociągu w Suraziu.

Ujęcie wody w Suraziu składa się z dwóch studni wierconych: SW – 2 – studni podstawowej położonej w odległości około 180 m od stacji uzdatniania wody oraz SW – 1 – awaryjnej zlokalizowanej na terenie stacji wodociągowej.

Charakterystyczne dane studni ustalone w dokumentacji hydrogeologicznej:

SW – 1 o głębokości 75 m i wydajności eksploatacyjnej $Q = 25,4 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s = 12,0 \text{ m}$,

SW – 2 o głębokości 72,3 m i $Q = 75 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 11,0$,

Zasoby eksploatacyjne ujęcia wody podziemnej z utworów czwartorzędowych zatwierdzone w kat. „B” wynoszą $Q_e = 75,0 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 11,0$.

Woda ujmowana jest z warstwy wodonośnej miąższości około 55,0 m wykształconej w postaci żwirów, piasków drobnych i pylistych z przewarstwieniami pyłów. Swobodne zwierciadło wody stabilizuje się na głębokości 14,7 – 18,5 m od powierzchni terenu.

Warstwa wodonośna nie posiada nadkładu słaboprzepuszczalnego i jest narażona na zanieczyszczenie z powierzchni terenu, a ujęcie wody z tej warstwy wymaga wyznaczenia strefy ochrony pośredniej.

Jakość wody ze studni pod względem bakteriologicznym nie budzi zastrzeżeń, pod względem fizyko – chemicznym charakteryzuje się zwiększoną zawartością związków żelaza do 0,8 mg/ Fe.

Urządzeniami do poboru i uzdatniania wody są:

- 2 pompy typu G 80 Vb – SGMJ – 18 C o mocy 13 kW,
- 3 odżelaziacze Ø 1400 mm,
- 2 sprężarki typu A50 – 380 – 240s,
- 3 pompy II stopnia typu PJM – 80,
- 2 hydrofory o poj. 6300 l każdy,
- 2 zbiorniki wyrównawcze o poj. 150 m³ każdy,
- 2 chloratory C – 52 (w tym jeden rezerwowy),
- wodomierz kolankowy typu MK – 100,
- wodomierz sprzężony MZ /IS – 80/30.

Stacja wodociągowa pracuje w układzie dwustopniowego pompowania.

11.5. Strefa ochronna komunalnego ujęcia wody.

Gmina Suraz posiada pozwolenie wodnoprawne na eksploatację urządzeń i pobór wody – decyzja Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku Nr OŚ II 6210/73/97 z dnia 27 marca 1997 r. ważna do 28.02.2001 r.

W decyzji ustanowiono dla ujęcia wodociągu Suraz strefy ochronne:

- a) strefę ochrony bezpośredniej o promieniu 8 m wokół każdej studni,
- b) strefę ochrony pośredniej zewnętrznej w granicach określonych na planie sytuacyjnym załączonym do decyzji i wskazaną w części graficznej studium.

Na terenie ochrony pośredniej zabrania się:

- wprowadzania nieoczyszczonych ścieków do ziemi i wód powierzchniowych,
- lokalizowania nowych wysypisk i wylewisk odpadów komunalnych i przemysłowych,
- lokalizowania nowych żwirowni,
- lokalizowania cmentarzy i grzebowisk zwierząt,
- lokalizowania nowych zakładów przemysłowych i ferm chowu zwierząt,
- lokalizowania magazynów produktów ropopochodnych i innych substancji chemicznych oraz rurociągów do ich transportu,
- przechowywania i składowania odpadów promieniotwórczych,
- przestrzegania zakazu eksploatacji nieczynnych żwirowni,
- racjonalnego stosowania nawozów sztucznych i środków ochrony roślin.

Przy lokalizacji nowych inwestycji mogących pogorszyć stan środowiska bezwzględnie wymagać oceny oddziaływania na środowisko.

11.6. Analiza wykorzystania istniejącego ujęcia wodociągu komunalnego.

Analizę poboru wody z miejskiego wodociągu w Surazu w latach 1996 – 1998 obrazuje tabela:

Tabela nr 52

Wyszczególnienie	1996	1997	1998
Pobór wody z ujęcia w ciągu roku m ³ /rok	30900	32000	49000
Pobór wody z ujęcia średni dobowy m ³ /d	84,7	87,7	134,2
Pobór wody z ujęcia średni godzinowy m ³ /h	3,5	3,65	5,6
Pobór wody z ujęcia maksymalny godzinowy m ³ /h	11,5	11,9	18,2
Zatwierdzone zasoby ujęcia wody m ³ /h	75,0		
Wykorzystanie zatwierdzonych zasobów przy poborze maksymalnym godzinowym %	15,3	15,9	24,3

Wykorzystanie zatwierdzonych zasobów ujęcia wody wodociągu Suraz w godzinach maksymalnych rozbiórów kształtuje się od 15,3 % w 1996 r. do 24,3 % w 1998 r. Wodociąg posiada dużą rezerwę.

11.7. Zakładowe ujęcia wody głębinowej.

Na terenie miasta i gminy Suraz ujęcia wody oparte o studnie głębinowe znajdują się w:

- Surazu – restauracja – 1 studnia o głębokości 56 m, i zatwierdzonych zasobach $Q = 5 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 7,0 \text{ m}$,
- Surazu – przedszkole 1 studnia głębokości 30 m i $Q = 15 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 12,0 \text{ m}$,
- Surazu – suszarnia pasz zielonych – 1 studnia o głębokości 22,4 m i $Q = 27,4 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 13,6 \text{ m}$,
- Surazu – Zbiorcza Szkoła Gminna – 1 studnia o głębokości 63,0 i $Q = 60 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 7,6 \text{ m}$
- Surazu – zespół rolników indywidualnych – 1 studnia głębokości 57,0 m i $Q = 15 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 17,1 \text{ m}$,
- Surazu – Wytwórnia Mas Bitumicznych – 1 studnia o głębokości 32,0 m i $Q = 10 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 14,3 \text{ m}$,
- Doktorcach – Szkoła Podstawowa – 1 studnia o głębokości 106,5 m i $Q = 8 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 3,5 \text{ m}$,
- Doktorcach – Ośrodek Wypoczynkowy Białostockich Zakładów Drobiarskich – 1 studnia o głębokości 118 m i $Q = 15,0 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 5,5 \text{ m}$,
- Doktorcach – Ośrodek Wczasów Campingowych – 1 studnia o głębokości 18 m i $Q = 6 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $s = 3,0 \text{ m}$.

11.8. Ogólna ocena systemu zaopatrzenia w wodę.

Zaopatrzenie gminy w wodę należy uznać za bardzo dobre. Miasto i wszystkie wsie zostały zwodociągowane i i prawie 100 % mieszkańców może korzystać z wody wodociągowej. Poza scentralizowanym systemem wodociągów zostały jedynie gospodarstwa kolonijne.

Wydajność ujęcia wody wodociągu w Surazu znacznie przekracza aktualne pobory wody i istnieje rezerwa w granicach 75 %. Dobrze rozwinięty system zaopatrzenia w wodę oraz wolne moce w źródłach wody są atutem rozwojowym gminy.

12. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków sanitarnych i wód opadowych.

12.1. Charakterystyka stanu istniejącego.

Na terenie gminy Suraż brak jest scentralizowanych systemów kanalizacji sanitarnej. Ścieki odprowadzone są do lokalnych urządzeń (zbiorniki szczelne, suche ustępy) i wywożone do punktu zlewnego przy oczyszczalni w Łapach.

W mieście Surażu istnieje 0,9 km kanalizacji deszczowej od ujęcia wody w ulicach Białostockiej i Zabłudowskiej z odprowadzeniem wód opadowych do rzeki Narwi bez urządzeń podczyszczających.

12.2. Ogólna ocena gospodarki ściekowej.

Stan gospodarki ściekowej na terenie miasta i gminy należy ocenić jako niezadowalający. Ścieki gromadzone w zbiornikach, które często nie są szczelne, mogą powodować negatywny wpływ na środowisko w postaci skażenia gleby, wody i powietrza.

Zważywszy, że w gminie zwodociagowane są wszystkie wsie, problem odprowadzenia i oczyszczenia ścieków sanitarnych jest sprawą bardzo ważną i pilną, gdyż obniża to standard życia mieszkańców i stanowi barierę w rozwoju gminy.

13. Gospodarka odpadami stałymi.

13.1. Charakterystyka stanu istniejącego.

Gminne wysypisko odpadów stałych położone jest na gruntach miasta Suraża w odległości około 2 km na północny wschód od centrum miasta, w sąsiedztwie drogi powiatowej z Suraża do Zabłudowa na działce o powierzchni 3,65 ha. Na działce tej został wydzielony i wygrodzony w jej wschodniej części teren o powierzchni około 0,27 ha z przeznaczeniem pod składowanie odpadów. Obiekt nie posiada żadnej infrastruktury towarzyszącej. Jest eksploatowany od 1986 r. i składowane są na nim w sposób bezładny i przypadkowy stałe odpady bytowo – gospodarcze z miasta Suraża.

Na terenie miasta przy obiektach usługowych ustawione są pojemniki typu PA – 1,1 m³ szt. 7 i KP – 7 m³ - szt. 2, które wywożone są przez PPUH „Czyścioch” sp. z o.o. w Białymstoku na podstawie umowy podpisanej z Urzędem Miasta i Gminy w Surażu.

W 1997 roku została opracowana przez Biuro Studiów i Projektów „Hydro – Eko – Geo” w Białymstoku „Ocena oddziaływania na środowisko, miejskiego wysypiska odpadów stałych zlokalizowanego na gruntach miasta Suraża” na zlecenie Urzędu Miasta i Gminy w Surażu. W „Ocenie” stwierdzono, że w celu zminimalizowania ujemnego wpływu istniejącego wysypiska odpadów stałych na środowisko należy je zmodernizować mając na uwadze zorganizowanie obiektu nowoczesnego, eksploatowanego w sposób kontrolowany.

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy wyznaczone są wysypiska wiejskie na gruntach wsi: Rynki, Zimnochy, Doktorce i Zawyki i w te miejsca wywożone są odpady stałe przez mieszkańców gminy.

Rada Miejska w Surażu podjęła w dniu 10 grudnia 1999 r. uchwałę Nr XIII/72/99 w sprawie szczegółowych zasad utrzymania czystości i porządku na terenie miasta i gminy Suraż.

13.2. Ogólna ocena gospodarki odpadami stałymi.

Gospodarka odpadami na terenie miejskiego i wiejskich wysypisk prowadzona jest w sposób niekontrolowany. Obiekty te nie spełniają obowiązujących wymogów ochrony środowiska. Na wysypiska trafiają odpady, które mogą być wykorzystane jako surowce wtórne, gdyż nie jest prowadzona selektywna zbiórka odpadów.

Ogólnie należy stwierdzić, że gospodarka odpadami stałymi nie spełnia wymagań zawartych w nowych przepisach prawnych z ochrony środowiska w zakresie gospodarki odpadami.

14. Struktura funkcjonalno – przestrzenna obszaru gminy i sieci osadniczej.

14.1. Funkcje obszaru gminy.

Funkcje obszaru gminy są rodzajowo stabilne. W perspektywie może się zarysować zróżnicowana dynamika ich rozwoju lub regresu. W obszarze gminy występują następujące funkcje:

- a) rolnicza z możliwością rozwoju na bazie stosunkowo znacznego udziału gruntów ornych i użytków zielonych klas IV – tych w rolniczej przestrzeni produkcyjnej, tradycji rolniczych i możliwości produkcji na potrzeby żywnościowe i surowce aglomeracji białostockiej. Jej rozwój lub regres zależny będzie jednak w szczególności od polityki rolnej państwa.
- b) ekologiczna o rosnącym znaczeniu na bazie doliny rzeki Narwi objętej ochroną prawną (krajowego elementu systemu przyrodniczego) oraz przyległych do niej terenów leśnych.
- c) turystyki i wypoczynku z możliwością znacznego rozwoju w szczególności na bazie walorów:
 - dostępnej dla rekreacji doliny rz. Narwi i przyległych do niej terenów leśnych,
 - licznych walorów historyczno – kulturowych w tym obiektów zabytkowych o wartościach zabytkowych i archeologicznych.
 - stosunkowo dobrze rozwinięty bazy materialnej wypoczynku w Doktorcach i Surażu.
 Rozwój zależny będzie od występującego popytu na wypoczynek zwłaszcza aglomeracji białostockiej i możliwości rozwoju bazy materialnej, usługowej,
- d) lokalna produkcyjna i usługowa, komercyjna o ograniczonej możliwości rozwoju, głównie na bazie surowców rolniczych, leśnych i mineralnych oraz istniejącego majątku produkcyjnego. Ograniczeniem rozwoju funkcji produkcyjnych wytwarzających uciążliwości technologiczne będą ostre wymogi sanitarne związane z ochroną prawną doliny rz. Narwi i jej wód,
- e) gospodarki leśnej o malejącym znaczeniu ze względu na stosunkowo małe zasoby surowcowe i potrzebę ochrony terenów leśnych dla funkcji ekologicznej i turystyczno - wypoczynkowej,
- f) osadnictwa z tendencją względnej stabilności w mieście Surażu i lekkim systematycznym regresem we wsiach,
- g) infrastruktury technicznej ponadlokalnej związanej z przebiegiem przez obszar gminy linii elektroenergetycznej 400 kV oraz międzynarodowego gazociągu tranzytowego wysokiego ciśnienia „JAMAŁ”, oraz ew. przyszłym rozwojem elementów ponadlokalnego systemu energetycznego.

14.2. Struktura sieci osadniczej.

Sieć osadniczą gminy tworzą: miasto Suraż i 9 jednostek wiejskich. Z punktu widzenia potencjału społeczno – gospodarczego wynika następująca hierarchia jednostek osadniczych:

- a) miasto Suraż – ośrodek gminny z usługami ponadpodstawowymi i podstawowymi w szczególności z zakresu: oświaty, zdrowia, administracji gminnej, kultury, opieki społecznej, kultu religijnego, oraz sportu i turystyki. W ośrodku występują ponadto: urządzenia obsługi rolnictwa, lokalna drobna wytwórczość, rzemiosło, handel i gastronomia. Funkcja usługowa wymaga gł. utrzymania a w miarę potrzeb również rozwoju (głównie jakościowego),
- b) wsie Zawyki, Doktorce – Lesznie i Rynki – wsie z poszerzonym programem usług elementarnych i z możliwością rozwoju zwłaszcza funkcji obsługi turystyki i wypoczynku w Zawykach i Doktorcach – Leszni,
- c) pozostałe wiejskie jednostki osadnicze o funkcji gł. rolniczej z tendencją malejącego zaludnienia i potrzebą, sukcesywnych przekształceń struktury rolnictwa oraz rozwoju jego otoczenia usługowego.

15. Związki funkcjonalne miasta i gminy Suraż z otoczeniem.

15.1. Związki z m. Białymstokiem dotyczą w szczególności:

- a) korzystania przez gminę z administracji i usług ponadlokalnych mających siedziby w Białymstoku w zakresie:
 - administracji publicznej rządowej i samorządowej (np. Urząd Wojewódzki, Urząd Marszałkowski, Starostwo Powiatowe, sądy i prokuratury; powiatowe i wojewódzkie i apelacyjna, Naczelny Sąd Administracyjny, Regionalna Izba Obrachunkowa, Izba Skarbowa, urzędy skarbowe, oraz jednostki podległe administracji rządowej i samorządowej,
 - administracji gospodarczej, finansowej i ubezpieczeniowej, (np. banki, instytucje ubezpieczeniowe, doradztwo, agencje, fundacje, zrzeczenia podmiotów gospodarczych itp.,
 - szkolnictwa wyższego i średniego oraz instytutów naukowo badawczych (np. uczelnie wyższe, licea profilowane, szkolnictwo zawodowe),
 - zdrowia i opieki społecznej (np. lecznictwo zamknięte publiczne i kliniczne, przychodnie specjalistyczne, domy przewlekłe chorych, domy małego dziecka itp.),
 - placówek: kultury, sztuki i rozrywki (teatry, filharmonia, W.D.K, muzea, galerie, kluby itp.),
 - handlu i rzemiosła o charakterze specjalistycznym,
- b) współpraca w sferze gospodarczej w zakresie:
 - kadr kwalifikowanych i technologii produkcji z m. Białegostoku,
 - zbytu produkcji rolniczej gminy na potrzeby żywnościowe i przetwórstwa rolno – spożywczego m. Białegostoku,
 - kooperacji w sferze rzemiosła produkcyjnego,
 - zaopatrzenia towarowego i surowcowego w urządzenia produkcyjne, w tym dla potrzeb produkcji rolnej,
 - handlu gminnego z hurtowniami w m. Białymstoku,
- c) wykorzystania walorów przyrodniczych gminy dla potrzeb rekreacji świątecznej (np. wędkarstwo, myślistwo, grzybiarstwo i wypoczynku pobytowego mieszkańców m. Białegostoku (np. Doktorce),
- d) powiązań infrastrukturalnych (np. P.P.K.S w Białymstoku),

15.2. Związki z innymi miastami i gminami.

- a) z miastem Łapy w szczególności w zakresie:
 - korzystania z urządzeń szkolnictwa średniego, licealnego i zawodowego m. Łapy,
 - korzystania z lecznictwa zamkniętego,
 - instytucji gospodarczych i miejsc pracy w Łapach.
 - korzystania przez mieszkańców Łap z terenów rekreacji codziennej i świątecznej w dolinie rz. Narwi,
 - wspólnych urządzeń infrastruktury technicznej komunalnej,
- b) z gminą Turośń Kościelna: w zakresie infrastruktury technicznej ponadlokalnej (linie WN 400 kV i gazociąg tranzytowy „Jamał”),
- c) z gminami: Poświętne, Wyszki, Bielsk Podlaski i Juchnowiec Dolny w zakresie:
 - prowadzenia skoordynowanej polityki ochrony środowiska zwłaszcza w zakresie gospodarki ściekowej i utylizacji odpadów stałych w zlewni rz. Narwi,
 - współpraca w zakresie rozwiązań infrastruktury technicznej komunalnej, zwłaszcza kanalizacyjnej, gazowniczej i elektroenergetycznej,

16. Ponadlokalne elementy w strukturze przestrzennej gminy.

16.1. W zakresie środowiska przyrodniczego:

- a) fragment Narwiańskiego Parku Narodowego i jego otuliny – objęty ochroną prawną – pkt. 1.8.
- b) obszar chronionego krajobrazu „Dolina Narwi” – objęty ochroną prawną – pkt. 1.8.
- c) obszary zawarte leśne w dwóch większych kompleksach – pkt. 1.6.
- d) udokumentowane złoża surowców mineralnych : kredy jeziornej w Surażu, kruszywa naturalnego w Surażu i Doktorcach – pkt. 13.2.1.,
- e) obszary perspektywicznego występowania złóż surowców mineralnych stałych wg. pkt. 13.2.2.,
 - kruszywa naturalnego, drobnego w rejonach: Węglowej Góry, drogi Łapy – Suraż, w Surażu, Zawyk, Zawyk – Fermy, kol. Zawyki i Doktorców,
 - kruszywa naturalnego grubego w rejonach: Węglowej Góry, drogi Łapy – Suraż, w Surażu, drogi Suraż – Rynki, Zawyk, Rynek, kol. Ostasze i Leszni,
 - surowców ilastych w rejonie wsi Zawyki – Ferma,
- f) wody rzeki Narwi i Lizy wg. punktu 1.4.

16.2. W zakresie środowiska kulturowego.

- a) zabytkowy układ urbanistyczny m. Suraża z XV – XVI w. określony w punkcie 2.1.1.
- b) obiekty zabytkowe – 2 kaplice w Surażu - pkt. j.w.,
- c) obiekty zabytkowe o charakterze zabytkowym nie wpisane do rejestru zabytków w: Surażu, Doktorcach, Końcowiźnie, Kowalach, Leszni, Rynkach, Średzińskich, Zawykach, Zawykach – Fermie, Zimnochach – Susłach, Zimnochach – Świechach, pkt 2.1.2.
- d) cmentarze o wartościach historycznych i kulturowych w Surażu i Zawykach – pkt. 2.1.3.,
- e) stanowiska archeologiczne zabytkowe wg. pkt. 2.2.1. w Doktorcach 2, Surażu, Średzińskich i Zawykach,

- f) stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków w Suraz, Kowalach, Końcowiźnie, Rynkach, Średzińskich, Zawybach, Doktorcach, Zimnochach Susłach, Zawybach Fermie i Leszni wg pkt. 2.2.2.,

16.3. W zakresie komunikacji:

- a) drogi powiatowe wg pkt. 6.1.1.2.,
b) linia kolejowa pierwszorzędna jednotorowa Białystok – Bielsk Podlaski – Czeremcha – granica państwa wg pkt. 6.3.

16.4. W zakresie infrastruktury technicznej:

16.4.1. System elektroenergetyczny.

- a) linie tranzytowe WN 400 kV w relacji Miłosna k. Warszawy, stacja G.P.Z „Narew” w Turośni Kościelnej – pkt. 7.2.
b) linie zasilające gminę na napięciu 15 kV pkt. 7.1.:
▪ Łapy – Suraz – Doktorce – Bielsk Podlaski,
▪ Łapy – Turośń Kościelna,

16.4.2. System gazowniczy.

- Tranzytowy międzynarodowy gazowniczy wysokiego ciśnienia „Jamał” pkt. 8.2.

16.4.3. System telekomunikacyjny pkt. 10.1. i 10.4

- linia światłowodowa kablowa Łapy – Suraz,
▪ linia kablowa miedziana Łapy – Suraz
▪ pas ochronny dla pracy urządzeń SLR Topczewo – RTCN Krynice,
▪ pas ochronny dla pracy urządzeń SLR Topczewo – SLR Białystok,

17. Szanse oraz bariery i ograniczenia rozwoju.

17.1. Szanse rozwoju:

- a) turystyki na bazie walorów przyrodniczych Narwiańskiego Parku Narodowego, Obszaru Chronionego Krajobrazu „Doliny Narwi”, licznych zabytków, obiektów o walorach zabytkowych i stanowisk archeologicznych oraz związanych z turystyką urządzeń obsługi,
b) wypoczynku świątecznego i pobytowego mieszkańców aglomeracji białostockiej w ośrodkach i zabudowie letniskowej na bazie:
▪ walorów rekreacyjnych dostępnej w większości dla celów kąpieliskowych i wędkarskich doliny rz. Narwi,
▪ możliwości dalszego rozwoju istniejącej bazy stałej rekreacyjnej w Doktorcach i Suraz oraz nowej w Zawybach, Leszni i Zawybach – Fermie,
c) rolnictwa na bazie stosunkowo dobrych gruntów ornych (z przewagą kl. IV) i użytków zielonych ukierunkowanego na potrzeby żywnościowe i przetwórstwa rolno – spożywczego aglomeracji białostockiej, a w szczególności m. Białegostoku i Łap.
d) eksploatacji powierzchniowej licznych udokumentowanych i potencjalnych perspektywicznych złóż surowców mineralnych oraz ewentualnie produkcji na ich bazie materiałów budowlanych,

- e) pozysku o przetwórstwa pierwotnego drewna oraz runa leśnego głównie na potrzeby lokalne i przemysłu m. Białegostoku.

17.2. Bariery i ograniczenia rozwoju.

- a) ograniczenia w inwestowaniu na atrakcyjnych przyrodniczo obszarach przydatnych do celów rekreacyjnych, wynikające z ich położenia w Obszarze Chronionego Krajobrazu doliny rz. Narwi i w otulinie Narwiańskiego Parku Narodowego – dotyczące zwłaszcza utylizacji ścieków sanitarnych oraz form i wielkości budynków,
- b) ograniczenia w obszarze Chronionego Krajobrazu Doliny rz. Narwi, co do eksploatacji złóż surowców mineralnych na skalę przemysłową,
- c) ze względu na chronione w/w elementy środowiska przyrodniczego ograniczenia i utrudnienia w rozwoju przemysłu i rzemiosła produkcyjnego,
- d) niewystarczająco rozwinięta infrastruktura techniczna komunalna, zwłaszcza brak: scentralizowanego systemu kanalizacji sanitarnej, systemu gazowniczego i nieuporządkowana do końca gospodarka odpadami stałymi,
- e) mały wewnętrzny potencjał kapitałowy podmiotów gospodarczych gminy i miasta ograniczający rozwój inwestycji produkcyjnych i usługowych,
- f) niezbyt korzystne położenie w układzie komunikacyjnym drogowym powiatu i województwa, oraz w aglomeracji Białostockiej – zmniejszające atrakcyjność lokalizacyjną miasta i gminy dla zewnętrznych podmiotów gospodarczych,
- g) regres w przemyśle m. Łapy, gdzie pewna ilość mieszkańców znajdowała poprzednio możliwości zatrudnienia.

18. Główne elementy struktury przestrzennej miasta i gminy wymagające wyznaczenia w studium.

- a) tereny objęte ochroną prawną stanowiące element systemu przyrodniczego województwa,
- b) tereny lokalnego systemu przyrodniczego wymagające względnej ochrony przed zakłóceniem funkcjonowania,
- c) tereny udokumentowanych złóż surowców mineralnych, potencjalnych złóż surowców mineralnych oraz wymagające rekultywacji,
- d) tereny istniejącego zainwestowania: mieszkaniowego, zagrodowego, usługowego i produkcyjnego,
- e) tereny wyznaczone na w/w cele w planach miejscowych dotychczas niezainwestowane oraz rezerwy takich terenów wyznaczone w studium,
- f) tereny turystyki oraz wypoczynku świątecznego i pobytowego, istniejące oraz projektowane w „studium”,
- g) tereny wymagające sporządzenia planów miejscowych (wybrane z w/w),
- h) elementy ponadlokalnej infrastruktury technicznej i komunikacji – istniejące, projektowane,
- i) elementy lokalnej infrastruktury technicznej i komunikacji w tym także jej obsługi (MOP) istniejące i projektowane w studium,
- j) tereny rolne i leśne z dopuszczeniem penetracji rekreacyjnej,
- k) obszar strefy ochrony konserwatorskiej w Surażu i stanowiska archeologiczne.

III CELE I KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA I GMINY SURAŻ

1. Cele rozwoju zagospodarowania przestrzennego.

1.1. Cel główny - poprawa poziomu i warunków życia mieszkańców miasta i gminy Suraz, poprzez rozwój społeczno - gospodarczy, racjonalnie wykorzystujący: zasoby środowiska przyrodniczego i kulturowego, majątek trwały, położenie na obrzeżach aglomeracji białostockiej oraz zasoby ludzkie i inicjatywy lokalne.

1.2. Cele operacyjne rozwoju zagospodarowania przestrzennego wynikające z celu ogólnego.

1.2.1. W zakresie ochrony, kształtowania i wykorzystania środowiska:

- a) ochrona ciągłości przestrzennej i funkcjonowania wysokich walorów środowiska przyrodniczego doliny rz. Narwi i przyległych lasów oraz ich wykorzystanie dla rozwoju turystyki i wypoczynku oraz rolnictwa,
- b) ochrona i kształtowanie walorów środowiska kulturowego z uwzględnieniem jego specyfiki oraz racjonalne wykorzystanie dla potrzeb turystyki i wypoczynku,
- c) ochrona i kształtowanie co najmniej normatywnych warunków sanitarnych zamieszkiwania ludności w zakresie : jakości powietrza, poziomu hałasu, wibracji i elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego.

1.2.2. W zakresie poprawy warunków życia ludności:

- a) podnoszenie standardu technicznego i cywilizacyjnego zabudowy mieszkaniowej i usługowej oraz ładu przestrzennego w jej zespołach,
- b) stosowny do potrzeb rozwój zabudowy mieszkaniowej i urządzeń obsługi ludności z wykorzystaniem istniejących zasobów budownictwa i tkwiących w nich rezerw terenowych (w tym budynków nieużytkowanych, oraz ewentualnie na nowych terenach),

1.2.3. W zakresie rozwoju ekonomicznego:

- a) efektywne wykorzystanie niezagospodarowanego lub wykorzystywanego nieefektywnie majątku trwałego usługowego komercyjnego i produkcyjnego oraz wyznaczonych w planach miejscowych terenów budowlanych, na cele produkcyjno - usługowe,
- b) tworzenie warunków prawnych, terenowych i infrastrukturalnych dla rozwoju: urządzeń produkcyjno - usługowych, oraz obsługi turystyki i wypoczynku na atrakcyjnych dla tych celów terenach,
- c) tworzenie lokalnych warunków do poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych i jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz rozwoju przetwórstwa surowców rolniczych i sektora obsługi rolnictwa,
- d) tworzenie warunków lokalnych, prawnych i infrastrukturalnych dla rozwoju zabudowy rekreacyjnej w tym lotniskowej,
- e) tworzenie warunków do wykorzystania złóż surowców mineralnych i zasobów leśnych,

1.2.4. W zakresie rozwoju komunikacji:

- a) zapewnienie sprawnych powiązań zewnętrznych obszaru gminy i m. Suraza z otoczeniem oraz wewnętrznych między jednostkami osadniczymi w preferowanym przez użytkowników standardzie ruchu - systemem dróg powiatowych i gminnych,
- b) minimalizowanie kolizji między ruchem komunikacyjnym, a zabudową i środowiskiem przyrodniczym oraz między różnymi rodzajami komunikacji,

- c) podnoszenie wyposażenia miasta i gminy w urządzenia obsługi komunikacji i turystyki motorowej: (parkingi, stacje paliw, stacje napraw itp.),
- d) poprawa jakości ulic klasy L i D w zespołach zabudowy w zakresie nawierzchni i wyposażenia w infrastrukturę techniczną,
- e) rozwój szlaków turystyki pieszej i rowerowej

1.2.5. W zakresie infrastruktury technicznej:

- a) zaspokojenie zapotrzebowania podmiotów gospodarczych, społecznych i mieszkańców na dostawę w preferowanym przez nich standardzie ilościowym i jakościowym: wody, energii elektrycznej, usług telekomunikacyjnych i gazu,
- b) ochrona wody, powietrza i gleby w środowisku przyrodniczym i zamieszkiwania przed zanieczyszczeniem: ściekami sanitarnymi, wodami opadowymi, odpadami energetycznymi, ściekami produkcyjnymi oraz zanieczyszczeniami stałymi poprzez odpowiednie systemy infrastruktury technicznej,
- c) zapewnienie sprawnego i niezawodnego funkcjonowania systemów infrastruktury technicznej w sposób ciągły i efektywny ekonomicznie,
- d) zmniejszenie kolizji między sieciami i urządzeniami infrastruktury technicznej, a zabudową jednostek osadniczych i elementami środowiska przyrodniczego,
- e) podnoszenie standardu wyposażenia w infrastrukturę techniczną obszaru objętego ochroną konserwatorską w m. Surażu, zwłaszcza w zakresie: pełnego wyposażenia ulic w oświetlenie, zastępowanie napowietrznych urządzeń elektroenergetycznych podziemnymi wprowadzania ekspozycji światłem najważniejszych obiektów (kościół, wzgórze zamkowe) i poprawę nawierzchni ulic.

2. Kierunki i zadania ochrony i wzbogacania środowiska przyrodniczego.

Zakłada się: zachowanie podstawowych elementów systemu przyrodniczego gminy, ochronę i wzbogacanie jego walorów ekologicznych i użytkowych oraz ich wykorzystanie w rozwoju gminy, przy zapewnieniu funkcjonowania systemu w powiązaniu z systemami wojewódzkimi i krajowym.

2.1. Sieć dolin rzecznych.

a) Sieć dolin rzecznych gminy tworzą:

- dolina rzeki Narwi - wielkoprzestrzenny element systemu przyrodniczego - ciąg o znaczeniu ponadregionalnym i funkcjach: ekologicznej, bioklimatycznej, krajobrazowej, gospodarczej i rekreacyjnej. Dolina objęta jest statusem obszaru chronionego krajobrazu i stanowi element Krajowego Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych (K.E.S.O.CH),
- dolina rzeki Lizy - i pozostałe mniejsze doliny cieków wodnych oraz obniżenia terenowe - elementy drobnoprzestrzenne systemu przyrodniczego, stanowiące ciągi o znaczeniu lokalnym i funkcjach: ekologicznych, krajobrazowych i gospodarczych.

b) Podstawowe kierunki zagospodarowania tych obszarów to:

- zachowanie funkcji i walorów środowiska ekologicznego,
- ochrona przed zainwestowaniem i degradacją sanitarną,

c) Realizacja w/w kierunków wymaga stosowania następujących zasad zagospodarowania:

- utrzymania dotychczasowych sposobów użytkowania jako ciągów naturalnej zieleni łąkowo - pastwiskowej z lokalnym skupiskiem wysokiej zieleni łąkowej, wraz z możliwością realizacji w ich obrębie zbiorników małej retencji wodnej,

- zakazów:
 - wykonywania prac ziemnych naruszających w istotny sposób rzeźbę terenu i układ stosunków wodnych,
 - odprowadzania ścieków sanitarnych (nieoczyszczonych i oczyszczonych) w ilości, która nie pozwala na utrzymanie odpowiedniej (planowanej) klasy czystości wód poszczególnych odbiorników,
 - zakaz realizacji obiektów kubaturowych oraz zbiorników i rurociągów do magazynowania i transportu olejów i smarów,
 - zakładania i budowy stacji paliw,
 - lokalizacji wysypisk odpadów stałych i płynnych,
 - lokalizacji i realizacji wszelkiej zabudowy w granicach zasięgu fali powodziowej rzeki Narwi, z wyjątkiem obiektów hydrotechnicznych,

2.2. Lasy.

- a) Obszary leśne występujące w rozdrobnieniu w całej gminie stanowią - drobnoprzestrzenne elementy systemu przyrodniczego lokalnego o funkcjach: ekologicznych, gospodarczych, krajobrazowych i rekreacyjnych. W powiązaniu z ciągami ekologicznymi dolin rzecznych lasy te zachowują układ ciągłości przestrzennej systemu przyrodniczego i wzbogacają ofertę turystyczną gminy.
- b) Podstawowe kierunki zagospodarowania obszarów leśnych to:
 - ochrona walorów przyrodniczych i użytkowych,
 - szczególna ochrona lasów w sąsiedztwie m. Suraża oraz w rejonie Zawyk i Doktorców dla celów turystyki i wypoczynku,
 - utrzymanie i trwałość ciągłości przestrzennej funkcjonowania w ramach systemu ekologicznego gminy i województwa,
- c) W celu realizacji w/w kierunków przyjmuje się następujące zasady zagospodarowania:
 - prowadzenie gospodarki leśnej zgodnie z ustaleniami planów urządzenia lasów uwzględniających zasadę powszechnej trwałości, utrzymania ciągłości użytkowania niezależnie od struktury własnościowej lasów,
 - udostępnianie i częściowe przystosowanie kompleksów leśnych (głównie w pobliżu rzeki Narwi) dla potrzeb rekreacyjno - wypoczynkowych,
 - wykonanie sukcesywnej rekultywacji wyrobisk poeksploatacyjnych o kierunku leśnym,
 - powiększenie powierzchni i zasobów leśnych poprzez zalesienie gruntów marginalnych. Wymaga to opracowania operatu granic polno - leśnych i uwzględnienia ich w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego gminy,
 - wprowadza się zakazy i ograniczenia dotyczące głównie:
 - zmniejszania powierzchni leśnej na cele nieleśne, z wyjątkiem sytuacji ekonomicznie i prawnie uzasadnionych,
 - zabudowy, z wyjątkiem urządzeń integralnie związanych z ich funkcją,
 - realizacji przebiegu urządzeń liniowych (linii elektroenergetycznych, gazociągów, ropociągów, kolektorów sanitarnych, linii telekomunikacyjnych, dróg itp.) wymagających znacznej przecinki drzew,
 - wykonywania melioracji trwale naruszających układ stosunków wodnych w dolinach rzecznych na obszarach leśnych i prac ziemnych naruszających w istotny sposób rzeźbę terenu,
 - lokalizacji składowisk odpadów przemysłowych i komunalnych,

2.3. Zieleń urządzona.

- a) Parki, skwery, zieleń uliczna (drogowa), ogrodów przydomowych, przykościelna, cmentarna itp. - elementy uzupełniające system przyrodniczy gminy o znaczeniu lokalnym.
- b) Podstawowy kierunek zagospodarowania zieleni urządzonej to ochrona jej powierzchni i form zagospodarowania przed likwidacją, z wyjątkiem szczególnych przypadków wynikających z ochrony dóbr kultury oraz realizacji ważnych elementów komunikacyjnych lub infrastrukturalnych.
- c) W celu realizacji ochrony zieleni urządzonej ustala się w szczególności:
 - zakaz przeznaczania tych terenów na inne cele w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i decyzjach zabudowy i zagospodarowania terenów,
 - obowiązek zachowania funkcji zieleni cmentarnej i parkowej łącznie z ich układem przestrzennym, fizjograficznym i przyrodniczym,
 - obowiązek doboru odpowiednich do walorów siedliskowych i układów przestrzennych gatunków zieleni,
 - nakaz uwzględniania wymogów konserwatorskich w użytkowaniu i zagospodarowaniu obiektów stanowiących przedmiot ochrony konserwatorskiej.

2.4. Obiekty i obszary prawnie chronione - szczególne formy ochrony przyrody.

- a) W gminie Suraż obszarami prawnie chronionymi są:
 - Narwiański Park Narodowy wraz z otuliną,
 - Obszar Chronionego Krajobrazu "Dolina Narwi"

W/w obszary określone zostały w punkcie 1.8. tekstu "uwarunkowań" na mapie uwarunkowań i kierunków zagospodarowania niniejszego "studium".
- b) Podstawowy kierunek zagospodarowania w/w obszarów to:
 - zachowanie przed likwidacją i degradacją z jednoczesnym dopuszczeniem możliwości kształtowania zarówno pod względem jakościowym jak i przestrzennym,
 - zapewnienie właściwego funkcjonowania i ciągłości układów ekologicznych,
- c) Realizacja w/w kierunków zagospodarowania wymagać będzie:
 - wykonania planu ochrony Narwiańskiego Parku Narodowego z zachowaniem zasad zagospodarowania określonych w powołującym go akcie prawnym a następnie uwzględniania tych ustaleń w planach zagospodarowania przestrzennego i decyzjach administracyjnych o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,
 - tworzenia rezerwatów przyrody, pomników przyrody oraz innych form ochrony przewidzianych ustawą o ochronie przyrody z obowiązkiem wprowadzania ich do planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego.

2.5. Kierunki ochrony sanitarnej środowiska.

2.5.1. Kierunki i zadania w zakresie ochrony wód powierzchniowych i podziemnych.

- a) Kierunki ochrony wód powierzchniowych i podziemnych to:
 - uzyskanie i utrzymanie odpowiednich klas czystości wód powierzchniowych:
 - rzeka Narew - I klasa czystości,
 - rzeka Liza - III klasa czystości,
 - utrzymanie nienaruszalnego przepływu biologicznego w/w rzek,
 - ochrona wód gruntowych przed zanieczyszczeniami sanitarnymi i przemysłowymi,

b) W celu realizacji w/w kierunków ustala się w szczególności:

- zakaz odprowadzania do wód powierzchniowych (rzek) i gruntu ścieków sanitarnych i przemysłowych w wielkościach, które nie zapewniają utrzymania obowiązującej klasy czystości tych wód,
- zalecenie budowy małych oczyszczalni ścieków lub stacji kontenerowych wspólnych dla zespołu wsi zwodociągowanych oraz dla terenów rekreacyjnych, koncentrujących się w rejonie rzeki Narew,
- ochronę sanitarną ujęć wód dla celów komunalnych i przemysłowych zgodnie z ustaleniami obowiązujących stref ochronnych,
- prawidłową gospodarkę zasobami wód powierzchniowych poprzez realizację programu małej retencji polegającą na budowie zbiorników wodnych:
 - w Doktorcach - pow. 1,7, ha,
 - w Suraziu - pow. 0,6 ha,

2.5.2. Kierunki ochrony sanitarnej powietrza atmosferycznego.

a) Kierunki ochrony powietrza atmosferycznego to:

- przeciwdziałanie wzrostowi zanieczyszczeń powietrza głównie produktami pochodzącymi z procesów energetycznych, przemysłowych oraz komunikacji (zwłaszcza pyłów zawieszonych, dwutlenku siarki oraz azotu i ołowiu),
- poprawa warunków życia ludności zamieszkałej na terenach będących w zasięgu oddziaływania zanieczyszczeń lub w jednostkach osadniczych o dużej koncentracji lokalnych źródeł ciepła.

b) Realizacja w/w kierunków wymagać będzie w szczególności:

- obowiązku stałego monitoringu atmosfery, jako podstawy ustalenia lokalnych jednostkowych norm emisji zanieczyszczeń lub ich likwidacji, w formie wydawanych decyzji przez uprawnione jednostki państwowe i samorządowe,
- wydawania nakazów instalowania urządzeń do redukcji zanieczyszczeń oraz zmian profilu i technologii produkcji w obiektach stanowiących główne źródła zanieczyszczeń, a nie rokujących zmniejszenia emisji pyłów i gazów,
- stosowania nośników energetycznych (gazu ziemnego, gazu płynnego, oleju opałowego, energii elektrycznej, biomasy) o mniejszej uciążliwości dla środowiska, zwłaszcza w obrębie Narwiańskiego Parku Narodowego, obszaru chronionego krajobrazu rzeki Narwi,
- utrzymania zasady, że ponadnormatywna uciążliwość sanitarna zakładów powinna mieścić się w granicach własnych działek,
- utrzymania dobrego stanu dróg kołowych, łącznie z zachowaniem płynności ruchu na tych drogach, szczególnie w obrębie obszarów zurbanizowanych,
- przestrzegania dopuszczalnych wartości stężeń substancji zanieczyszczających w powietrzu określonych w załączniku nr 1 do rozporządzenia Ministra O.Ś.Z.N. i L z dnia 28 kwietnia 1998 r. poz. 355 stanowiącym "listę substancji zanieczyszczających, dopuszczalne wartości stężeń tych substancji w powietrzu oraz czas ich obowiązywania" ze szczególnym uwzględnieniem terenów podlegających ochronie prawnej:

NARWIŃSKI PARK NARODOWY

Tabela nr 1

Lp.	Nazwa substancji	Dopuszczalne wartości stężeń w mikrogramach na metr sześcienny (mg/m ³) w odniesieniu do okresu		
		30 min	24 godz.	roku
1.	Dwutlenek azotu	90	50	20
2.	Dwutlenek siarki	150	75	15
3.	Fluorowodór	3	0,4	0,02
4.	Ozon	150	65	-

2.5.3. Kierunki ochrony ludzi i środowiska przed hałasem i wibracjami.

- a) Kierunek ochrony w w/w zakresie dotyczy minimalizacji poziomu hałasu i wibracji głównie w obszarach stałego pobytu ludzi i rekreacji.
- b) Realizacja w/w kierunków wymagać będzie w szczególności :
- eliminacji z obszarów zamieszkałych źródeł hałasu o ponadnormatywnym natężeniu poprzez zabezpieczenia techniczne lub zmianę technologii i urządzeń,
 - przestrzegania zasady, iż hałas i wibracje przekraczające dopuszczalne poziomy nie mogą wykraczać poza obręb działki, na której są wytwarzane,
 - określania zasad i warunków sytuowania nowej zabudowy w stosunku do dróg o znacznej uciążliwości akustycznej, w planach zagospodarowania przestrzennego,
 - wykonywania prognoz oddziaływania projektowanej zabudowy i zagospodarowania terenów na etapie sporządzania miejscowych planów i na tej podstawie eliminowania zamierzeń planistycznych zagrażających środowisku,
 - uwzględniania w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu norm dopuszczalnych poziomu hałasu w środowisku określonych w Tabeli 1 i 2 stanowiących załącznik do rozporządzenia Ministra O.Ś.Z.N i L z dnia 13 maja 1998 r. (Dz. U. Nr 66, poz. 436).
- Zgodnie z powyższym rozporządzeniem w odniesieniu do występującego rodzaju zainwestowania (przeznaczenia terenu) w gminie Suraz powinny obowiązywać następujące dopuszczalne poziomy hałasu:

Tabela nr 2

Lp	Przeznaczenie terenu	Dopuszczalny poziom hałasu wyrażany równoważnym poziomem dźwięku A w dB					
		drogi		pozostałe obiekty lub grupy źródeł hałasu		linie elektroenergetyczne	
		pora dnia przedział czasu odniesienia równy 16 godzinom	pora nocy p. cz. odniesienia równy 8 godzinom	pora dnia p. cz. odn. równy 8 najmniej korzystn. godz. dnia	pora nocy p. cz. odn. równy 1 najmniej korzystn. godz. nocy	pora dnia p. cz. odn. równy 16 godzinom	pora nocy p. cz. odn. równy 8 godzinom
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Tereny wypoczynkowo - rekreac. poza miastem, tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, tereny ze stałym lub wielo - godzinnym pobytem dzieci	55	45	45	40	50 45	45 40

1	2	3	4	5	6	7	8
2.	Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami rzemieślniczymi, teren zabudowy zagrodowej	60	50	50	40	50	45

2.4.5. Kierunki i zadania w zakresie ochrony ludzi przed szkodliwym elektromagnetycznym promieniowaniem niejonizującym.

- a) Kierunek ochrony w w/w zakresie to: zmniejszenie do minimum oddziaływania szkodliwego promieniowania niejonizującego na ludzi i środowisko przyrodnicze na terenie gminy.
- b) Realizacja w/w kierunku wymagać będzie w szczególności:
 - zapobiegania zagrożeniom poprzez zachowanie w planie miejscowym odpowiedniej strefy ochronnej od linii napowietrznej 400 kV, a mianowicie min 33 m. os skrajnego przewodu linii przy zalecanej odległości od osi linii 50 m.,
 - ustalania przebiegu norm napowietrznych linii elektromagnetycznych WN z zachowaniem wymogów ochrony ludzi i walorów środowiska przyrodniczego - na obszarach zabudowy mieszkaniowej, składowa elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego o częstotliwości 50 Hz nie może przekroczyć wartości 1 kV/m.,
 - stosowania dopuszczalnych wskaźników poziomu elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego, określonych w załączniku do rozporządzenia Ministra O.Ś. Z.N i L z dnia 11 sierpnia 1998 r. (Dz. U. Nr 107, poz. 676). Dopuszczalne poziomy określone w załączniku do w/w rozporządzenia nie mają zastosowania w miejscach niedostępnych dla ludzi.

2.5.5. Kierunki i zadania z zakresu ochrony powierzchni ziemi.

- a) Kierunki ochrony powierzchni ziemi i racjonalnego wykorzystania jej walorów użytkowych w rozwoju gminy to:
 - ochrona powierzchni ziemi przed zanieczyszczeniami stałymi i płynnymi,
 - ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej przed przeznaczaniem jej na cele inne niż rolnicze,
 - ochrona powierzchni ziemi przed negatywnymi skutkami powierzchniowej eksploatacji surowców mineralnych.
 - Realizacja w/w kierunków wymagać będzie w szczególności:
 - modernizacji gminnego wysypiska śmieci na gruntach miasta Suraza i wprowadzenia selektywnej zbiórki odpadów stałych,
 - sukcesywnej likwidacji istniejących "dzikich" nieurządzonych wysypisk wiejskich,
 - unieszkodliwiania nieczystości płynnych (ścieków) z obszarów nie przewidzianych do objęcia scentralizowanym systemem kanalizacji, poprzez ich gromadzenie w lokalnych szczelnych zbiornikach, a następnie wywożenia ich do najbliższego punktu zlewnego,
 - rozwiązań oczyszczania ścieków wspólnych dla zespołów wsi zwodociagowanych lub zespołów rekreacyjnych poprzez budowę "małych" oczyszczalni ścieków w formie stacji kontenerowych,
 - zachowania dotychczasowej struktury przestrzennej gruntów rolnych i leśnych z możliwością jej korygowania poprzez wprowadzenie dolesień oraz z możliwością ekologicznego jej wzbogacania (polne drzewa, remizy, użytki ekologiczne),

- utrzymania wartościowych i intensywnie użytkowanych gruntów rolnych jako rolniczej przestrzeni produkcyjnej z. ew. zachowaniem dotychczasowych form użytkowania i kierunków produkcji przy jednoczesnym prowadzeniu działań inspirujących na rzecz rozwoju rolnictwa ekologicznego.
- na etapie sporządzania planów miejscowych przyjmowania zwartych kompleksów gleb chronionych (od IIIa do IVb) za ogranicznik rozwoju budownictwa pozarolniczego z zastosowaniem ustawowych przepisów,
- ochrony systemu drenażowego użytków rolnych przed ich zabudową kubaturową, z uwagi na możliwość przerywania ciągów drenażowych i zakłócenia jego funkcjonowania
- podnoszenia jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez dalszą regulację stosunków wodnych na gruntach ornych i użytkach zielonych,
- w ramach istniejących 14 punktów eksploatacji surowców mineralnych stałych na terenie gminy 7 z nich proponuje się poddać sukcesywnej rekultywacji o kierunku rolnym, leśnym względnie wodnym, a pozostałe 7 punktów należy pozostawić do dalszej eksploatacji na lokalne potrzeby indywidualnego budownictwa i drogownictwa,
- zachowania w dotychczasowym użytkowaniu terenów uznanych za obszary perspektywiczne występowania surowców mineralnych stałych.

3. Kierunki i zasady ochrony dóbr kultury.

Ochrona i utrzymanie w należyтым stanie technicznym i użytkowym obiektów zabytkowych i o wartościach kulturowych wymaga, oprócz znacznych nakładów finansowych, koordynacji szeregu działań administracji rządowej i samorządowej.

Kierunki ochrony dóbr kultury obejmują ochronę obiektów zabytkowych i o charakterze zabytkowym, obiektów archeologicznych oraz tworzenie nowych wartości kulturowych.

3.1. Ochrona obiektów zabytkowych i o wartościach kulturowych.

Ochrona obiektów zabytkowych obejmuje obiekty ujęte w rejestrze zabytków oraz obiekty o charakterze zabytkowym nie wpisane do rejestru zabytków, które zostały wyszczególnione w punkcie 2.1. "Uwarunkowań studium".

3.1.1. Kierunki działań:

- a) stosowanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ustaleń dotyczących ochrony obiektów zabytkowych i o charakterze zabytkowym przed dewastacją, zmianami naruszającymi walory zabytkowe oraz likwidacją,
- b) egzekwowanie w decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów, na których występują obiekty zabytkowe i o charakterze zabytkowym, ustaleń zawartych w planach miejscowych, a w przypadku ich braku we wnioskach, opiniach i uzgodnieniach konserwatorskich,
- c) ścisła współpraca między właścicielami, gminą i Podlaskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, na rzecz utrzymania obiektów w dobrym stanie technicznym i właściwych formach użytkowania, w tym także modernizacji,
- d) nadzór budowlany obiektów zabytkowych i o charakterze zabytkowym, obligujący właścicieli, użytkowników i zarządców do utrzymania ich w należyтым stanie technicznym,

3.1.2. Realizacja powyższych kierunków wymagać będzie:

- a) opracowania studium wartości kulturowych miasta Suraża, z określeniem strefy ochrony konserwatorskiej,
- b) opracowania programu ochrony zabytków na terenie miasta i gminy,
- c) przed rozbiórką obiektów o wartościach historyczno - kulturowych wykonania podstawowej dokumentacji historycznej tj. karty ewidencyjnej zabytku architektury i budownictwa (na koszt inwestora) zgodnej z wymogami Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie,
- d) uzgodnienia z Podlaskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich nowych inwestycji i projektów architektonicznych nowej zabudowy w strefie ochrony konserwatorskiej, oraz projektów budowlanych dotyczących modernizacji obiektów zabytkowych,
- e) przedstawienia każdorazowo do uzgodnienia Podlaskiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków zakresu prac porządkowych na terenach cmentarzy w Surażu i Zawykach oraz prowadzenia inwestycji na terenie nieistniejących cmentarzy prawosławnych w Surażu,
- f) zapewnienia właściwego użytkowania obiektów zabytkowych zagrożonych dewastacją, a w szczególnych przypadkach ich pozyskanie do zasobów gminy i wtórna sprzedaż nabywcom gwarantującym ich właściwe utrzymanie.

3.2. Ochrona stanowisk archeologicznych

wyszczególnionych w punkcie 2.2 tekstu "Uwarunkowań" studium wymagać będzie:

- a) wprowadzenia odpowiednich ustaleń w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (obejmujących miejsce ich występowania) dotyczących ochrony stanowisk przed dewastacją lub likwidacją,
- b) egzekwowania w/w ustaleń planów miejscowych w wydanych na ich podstawie decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów,
- c) w przypadku wystąpienia konieczności przeznaczenia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów ze stanowiskami archeologicznymi i w ich sąsiedztwie na cele inwestycyjne, należy ustalić sposób postępowania, uzgodniony z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków Archeologicznych,
- d) ustalenia zarówno w planach jak i decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów, obowiązku zawiadomienia służb archeologicznych o natrafieniu na obiekty nieznanego pochodzenia, w trakcie prowadzenia prac ziemnych,
- e) wspomagania urządzania i utrzymania prywatnego muzeum archeologicznego w Surażu.

3.3. Tworzenie nowych wartości kulturowych. wymagać będzie:

- a) wprowadzenia ustaleń w planach miejscowych oraz decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu dotyczących kultywowania regionalnych form architektonicznych oraz tradycji materiałowych i konstrukcyjnych,
- b) indywidualizowania form zabudowy i zagospodarowania przestrzeni publicznych w dostosowaniu się do otaczającej zabudowy i krajobrazu, poprzez stosowanie ustaleń w planach miejscowych i decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

4. Kierunki i zadania rozwoju infrastruktury społecznej.

4.1. Tendencje demograficzne.

- a) biorąc pod uwagę prognozę rozwoju ludności do 2010 r. zawartą w "Studium zagospodarowania przestrzennego województwa białostockiego" oraz dotychczasową tendencję demograficzną, prognozuje się następującą wielkość zaludnienia miasta i gminy:

	2005	2010
miasto	1.000	1.100
gmina	1.100	1.000

- b) W strukturze ludności i gminy należy oczekiwać:
- spadku udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym,
 - wzrostu udziału ludności w wieku produkcyjnym w mieście oraz nieznacznego spadku na wsi,
 - nieznacznego spadku udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w mieście oraz nieznacznego jego wzrostu na wsi:
- c) Proces starzenia się ludności oraz wyludnianie się wsi spowoduje konieczność:
- ukierunkowania instrumentów polityki rolnej na powstawanie dużych gospodarstw rolnych,
 - dokonywania sukcesywnych zmian w użytkowaniu infrastruktury społecznej,
 - zagospodarowywanie substancji budowlanej pozbawionej użytkowników,
 - podjęcia działań związanych z systemem zabezpieczeń społecznych.

4.2. Funkcje gminy i jednostek osadniczych.

4.2.1. Funkcje gminy.

- a) funkcja ekologiczna - na bazie walorów przyrodniczych doliny rzeki Narwi, w tym Narwiańskiego Parku Narodowego, doliny rz. Lizy oraz obszarów leśnych, wymagająca w szczególności utrzymania czystości sanitarnej środowiska i ciągłości jego funkcjonowania.
- b) funkcja rolnicza -ukierunkowana głównie na produkcję rynkową na potrzeby żywnościowe i surowcowe przetwórstwa rolno-spożywczego aglomeracji białostockiej; z koniecznością sukcesywnej restrukturyzacji własnościowej i technologicznej rolnictwa,
- c) funkcja turystyki i wypoczynku-ze znaczną możliwością rozwoju na bazie walorów przyrodniczych i kulturowych gminy, z koniecznością modernizacji i rozwoju bazy materialnej obsługi (handlu , gastronomii, rozrywki i noclegowej) , budownictwa letniskowego i agroturystyki oraz podniesienia poziomu kadry obsługi,
- d) funkcja produkcyjna - o ograniczonych możliwościach rozwoju (wymogi sanitarne środowiska) gł. na bazie przetwórstwa surowców lokalnych; rolniczych, leśnych i mineralnych oraz budownictwa,
- e) funkcja mieszkaniowa - stabilna lub regresywna ilościowo (nieuniknione zmniejszanie się ilości ludności wiejskiej) a rozwój jakościowy poprzez wymiany i modernizacje zabudowy z wykorzystaniem zasobów opuszczonych dla potrzeb rekreacji,
- f) funkcja obsługi ludności - realizowana będzie w zakresie usług podstawowych - komunalnych gł. w m. Suraziu i Doktorcach, a elementarnych i niektórych podstawowych w Zawykach i Rynkach. Ze względu na sukcesywne, zmniejszanie się zaludnienia gminy rozwój bazy materialnej usług będzie miał charakter głównie jakościowy,
- g) funkcja obsługi rolnictwa - realizowana i rozwijana będzie w dostosowaniu do potrzeb i możliwości rolnictwa. Podstawową sprawą w tym zakresie będzie utrzymanie odpowiedniego stanu technicznego i sanitarnego urządzeń istniejących oraz ich funkcjonowania.

4.2.2. Funkcje jednostek osadniczych.

- a) miasto Suraż - gminny ośrodek obsługi: ludności, turystyki i wypoczynku oraz rolnictwa - siedziba głównych urządzeń z zakresu usług podstawowych: administracji gminnej, edukacji, zdrowia i opieki społecznej, kultury i sportu. Możliwość dalszego rozwoju urządzeń drobnego nieuciążliwego dla środowiska przemysłu i rzemiosła produkcyjnego oraz handlu, rzemiosła i gastronomii,
- b) wsie Zawyki i Doktorce - Lesznie - wsie o funkcjach rolniczych i turystyczno - wypoczynkowych z poszerzonym programem usług elementarnych gł. handlu i gastronomii,
- c) wsie Rynki i Zimnochy - wsie o funkcjach rolniczych z usługami elementarnymi dla ludności i rolnictwa i lokalnych produkcyjnych,
- d) pozostałe wsie - o funkcjach głównie rolniczych.

4. kierunki przekształceń i rozwoju mieszkalnictwa.

4.3.1. Przyjmuje się założenie osiągnięcia w przyszłości europejskiego wskaźnika nasycenia w mieszkania na poziomie 400 mieszkań na 1000 ludności.

Biorąc pod uwagę prognozę demograficzną do 2010 r. oraz zasoby mieszkaniowe według stanu z 1998 r. w mieście wystąpi potrzeba ilościowego wzrostu zasobów mieszkaniowych zaś na terenach wiejskich potrzeby te będą ograniczone do wymiany zużytej substancji mieszkaniowej.

Stan zasobów mieszkaniowych z uwzględnieniem kierunkowo w/w wskaźnika w Surazie powinien wynosić 440 mieszkań, co oznaczałoby potrzebę realizacji ok. 135 mieszkań, z tego znaczna część dla rozgęszczenia istniejącej zabudowy.

4.3.2. Kierunkami działań w zakresie mieszkalnictwa będzie: podnoszenie standardu istniejącej zabudowy, wymiana budynków w złym stanie technicznym oraz tworzenie warunków do realizacji nowej zabudowy. Problemem do rozwiązania będzie zagospodarowanie opuszczonych i niezamieszkałych budynków.

4.3.3. Główne zadania w zakresie mieszkalnictwa to:

- a) utrzymanie, modernizacja, wymiana i ewentualne uzupełnienie zabudowy mieszkaniowej w wolnych przestrzeniach istniejących między zabudową wyznaczonych w planie gminy; w stosunku do obiektów o charakterze zabytkowym (wymienionych w punkcie 2.1. "Uwarunkowań" studium) wymagane jest uzgodnienie z Podlaskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- b) budowa stosownie do potrzeb nowych budynków na pozostałych terenach wyznaczonych na ten cel w obowiązującym planie miejscowym miasta Suraz,
- c) rozwój systemów infrastruktury technicznej: wodno - kanalizacyjnej, elektroenergetycznej, gazowniczej i telekomunikacyjnej, podnoszącej standard mieszkań i warunków zamieszkiwania ludności,
- d) przystosowanie zagród rolniczych do rozwoju agroturystyki, zwłaszcza w zakresie warunków sanitarnych i estetycznych,
- e) dopuszczenie wykorzystania opuszczonych i niezamieszkałych budynków mieszkalnych m.in. na potrzeby rekreacji, zwłaszcza budownictwa letniskowego,
- f) wyznaczanie w miarę potrzeb nowych terenów budownictwa mieszkaniowego, oraz mieszkaniowo - usługowego, w trybie planowania miejscowego,
- g) w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego stosowanie:
 - zalecanej wielkości działek zabudowy mieszkaniowej:

- wolnostojącej i jednorodzinnej o powierzchni 800 - 1000 m² i szerokości frontu min. 20 m.,
- bliźniaczej jednorodzinnej o powierzchni 400 - 700 m² i szerokości frontu min 16 m.,
- działek zabudowy zagrodowej o powierzchni 2.500 - 5.000 m² i szerokości frontu działki min 20 m.,
- działek zabudowy letniskowej o średniej powierzchni 800 - 1500 m²,
- zaleconych warunków zabudowy mieszkaniowej:
 - maksymalnej wysokości budynku mieszkalnego nie przekraczającej dwóch kondygnacji, przy czym druga kondygnacja może znajdować się na poddaszu,
 - dachów symetrycznych dwuspadowych lub czterospadowych o nachyleniu połaci 35° - 45° z naczółkami,
 - prostych i zawartych brył budynków opartych na rzucie wydłużonego prostokąta,
 - ujednoliconych podstawowych materiałów wykończeniowych oraz elementów ozdobnych, z zastosowaniem tradycyjnych materiałów (drewno, kamień) z większym zróżnicowaniem w zabudowie rozproszonej.

4.4. Kierunki przekształceń i rozwój usług.

- 4.4.1. Obsługa ludności na poziomie ponadpodstawowym w zakresie: szkolnictwa średniego i wyższego, lecznictwa zamkniętego i specjalistycznego, handlu i rzemiosła, administracji, obsługi finansowej, ubezpieczeń i innych realizowana będzie w Białymstoku i Łapach.
- 4.4.2. Obsługa ludności w zakresie podstawowych usług komunalnych: edukacji, zdrowia, kultury, sportu oraz innych usług zlokalizowanych w sieci osadniczej terenów wiejskich, wobec malejącej liczby ludności gminy, pozostanie generalnie na obecnym poziomie ilościowym, natomiast wzrastać powinna jakość bazy materiałowej usług poprzez jej modernizację i rozbudowę.
- 4.4.3. Główne zadania w zakresie usług komunalnych to:
- a) Zabezpieczenie w budżetach gmin odpowiednich środków finansowych na: utrzymanie, modernizację oraz ew. rozbudowę obiektów obsługi ludności:
 - szkół podstawowych w Surażu i Zawykach,
 - gimnazjum w Doktorcach - remont budynku byłej szkoły podstawowej,
 - przedszkola w Surażu,
 - przychodni Rejonowej w Surażu,
 - Miejsko - Gminnego Ośrodka Kultury w Surażu,
 - biblioteki Publicznej w Surażu,
 - świetlic we wsiach: Kowale, Rynki, Zimnochy i Zawyki,
 - boiska sportowego w Surażu
 - remiz ochotniczej Straży Pożarnej w miejscowościach: Suraż, Doktorce, Kowale, Rynki, Zawyki i Zimnochy Święchy,
 - Urzędu Miasta i Gminy w Surażu.
 - b) Tworzenie warunków do zagospodarowania nieużytkowanych lub wypadających z użytkowania komunalnych obiektów i terenów usługowych pod kątem rozszerzenia funkcji użytkowej oraz zmiany przeznaczenia w zależności od potrzeb i warunków przyrodniczych i urbanistycznych.

4.4.4. Obiekty i urządzenia pozostałe.

Zakłada się utrzymanie istniejących obiektów i urządzeń oraz podniesienie standardu świadczonych usług. Przewiduje się także rozwój innych obiektów i urządzeń usługowych w zależności od występującego zapotrzebowania.

4.4.5. Główne zadania w zakresie pozostałych urządzeń obsługi ludności to:

- a) Zapewnienie warunków do utrzymania, modernizacji i rozbudowy następujących obiektów i urządzeń:
 - urzędów pocztowych w Surażu i Rynkach,
 - punktu aptecznego w Surażu,
 - obiektów handlowych w miejscowościach: Suraż, Kowale, Doktorce, Rynki i Zawyki,
 - Banku Spółdzielczego w Surażu,
 - Posterunku Ośłony Hydrologicznej Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej,
 - muzeum archeologicznego - prywatnego,
 - kościołów w Surażu i Rynkach,
 - cmentarzy w: Surażu, Rynkach i Zawykach,
- b) Tworzenie warunków do rozwoju urządzeń usługowych w zakresie:
 - handlu, gastronomii, rzemiosła oraz urządzeń obsługi turystyki i wypoczynku,
 - placówek opieki socjalnej w celu zabezpieczenia godziwych warunków życia mieszkańcom pozbawionym opieki rodzinnej,
 - innych urządzeń usługowych wynikających ze zgłoszonych potrzeb,

Rozwój działalności usługowej odbywać się może w obrębie zabudowy mieszkaniowej. Wymagać to będzie wprowadzenia odpowiednich ustaleń w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

5. Kierunki rozwoju ekonomicznego gminy.

5.1. Tworzenie warunków do rozwoju rolnictwa i jego otoczenia.

5.1.1. Ochrona i poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej wymagać będzie w szczególności:

- a) ochrony kompleksów wartościowych gruntów przed przeznaczaniem na cele nierolnicze,
- b) kontynuacji regulacji stosunków wodnych na gruntach ornych i użytkach zielonych, przeznaczonych w studium do produkcji rolniczej, które wymagają tych zabiegów i gwarantują racjonalne wykorzystanie ponoszonych nakładów,
- c) ochrony systemów drenażowych i melioracyjnych przed zniszczeniem lub dewastacją w trakcie ewentualnych działań inwestycyjnych w zakresie infrastruktury ponadlokalnej,
- d) eliminacji zanieczyszczeń gleby, wody i powietrza,
- e) ekologizacji produkcji rolniczej poprzez zwiększenie udziału nawożenia organicznego, na terenach posiadających najkorzystniejsze warunki do produkcji zdrowej żywności,
- f) dokonywania zalesień gruntów marginalnych do produkcji rolniczej, zwłaszcza stanowiących własność skarbu państwa.

5.1.2. Poprawa struktury własnościowej obszarów rolnych i rozłogów gospodarstw rolnych poprzez:

- a) sukcesywne prowadzenie scaleń i wymian gruntów, zwłaszcza w celu uzyskania zwartych kompleksów gruntów skarbu państwa i komunalnych (w tym do zalesień i zbywania jako nowe gospodarstwa oraz lokalizacji urządzeń pozarolniczych) oraz poprawę zozłogów prężnych ekonomicznie indywidualnych gospodarstw rolnych,
- b) wspieranie doradztwem i instrumentami fiskalnymi rozwoju specjalistycznych i rozwojowych gospodarstw rolnych.

5.1.3. Wspieranie rozwoju otoczenia rolnictwa w zakresie mechanizacji prac rolniczych, zaopatrzenia w środki produkcji, zbytu produkcji rolniczej, przetwórstwa rolniczego, obsługi weterynaryjnej poprzez:

- a) tworzenie warunków do utrzymania istniejących obiektów obsługi rolnictwa:
 - bazy Gminnej Spółdzielni "Samopomoc Chłopska" w Surażu,
 - Spółdzielni Kólek Rolniczych w Surażu,
 - zlewni mleka we wsiach: Suraż, Lesznia, Zawyki,
 - lecznicy zwierząt - (prywatnej) w Surażu,
- b) stosowanie priorytetów w zakupach terenów i obiektów komunalnych i skarbu państwa oraz ulg podatkowych podmiotom gospodarczym zamierzającym świadczyć usługi na rzecz rolnictwa oraz tworzącym miejsca pracy na wsi.

5.1.4. Podnoszenie poziomu produkcji rolniczej i warunków zamieszkiwania na wsi poprzez:

- a) rozwój wyposażenia wsi w urządzenia infrastruktury technicznej a zwłaszcza: kanalizacji, elektroenergetyki, gazownictwa, telekomunikacji, usuwania i utylizacji odpadów,
- b) utrzymanie istniejących urządzeń obsługi ludności oraz podnoszenie ich standardu, w celu poprawy jakości świadczonych usług w zakresie: szkolnictwa, ochrony zdrowia, kultury, sportu, bezpieczeństwa przeciwpożarowego,
- c) tworzenie warunków do zwiększania zatrudnienia pozarolniczego dla nadwyżek siły roboczej, w sferze usług i wytwórczości pozarolniczej.

5.2. Kierunki rozwoju działalności gospodarczej.

Działalność gospodarcza w mieście i gminie rozwijać się będzie na bazie istniejącego majątku trwałego oraz miejscowych surowców rolniczych, leśnych i mineralnych. Możliwości rozwoju tej działalności są ograniczone wymogami ochrony środowiska, ze względu na położenie znacznej części gminy w obrębie Narwiańskiego Parku Narodowego i jego otuliny oraz w Obszarze Krajobrazu Chronionego Doliny Narwi.

5.2.1. Kierunkami rozwoju działalności gospodarczej będzie:

- a) tworzenie warunków do zagospodarowania niewykorzystanych obiektów i terenów produkcyjnych i usługowych na cele produkcyjne i produkcyjno – usługowe, a w szczególności:
 - terenów i obiektów byłych ferm hodowlanych w miejscowościach:
Suraż: B 6 RPZ, B 12 RPZ, (symbole wg. obowiązującego planu z.p. gminy)
Średzińskie 3.2. RPZ,
Rynki 4.7. RPZ,
Zimnochy Ostasze 6.2. RPZ,
Zawyki 10.8 RPZ,
 - terenów innych w miejscowościach:

- Suraż: A 36 PP, B 19 RZ, B 20 UH, B 44 RP,
- Końcowizna 12.2 PS,
- b) wykorzystanie surowców rolniczych do przetwórstwa rolno – spożywczego na terenie gminy oraz zakładów produkcyjnych znajdujących się w Łapach i Białymstoku,
- c) pozyskiwanie oraz przetwarzanie surowca drzewnego w zakładach produkcyjno – rzemieślniczych na potrzeby lokalne,
- d) rozwój zbieractwa runa leśnego na potrzeby konsumpcyjne miejscowej ludności, a także na potrzeby rynku, jako źródło dodatkowych sezonowych dochodów ludności,
- e) wykorzystanie surowców mineralnych (piaski, żwiry, pospółka, kreda) na potrzeby indywidualnego budownictwa i drogownictwa z: istniejących punktów eksploatacji powierzchniowej oraz z perspektywicznych obszarów występowania złóż surowców mineralnych po ich ostatecznym udokumentowaniu.

5.2.2. Główne zadania to:

- a) tworzenie warunków do utrzymania i rozwoju istniejących zakładów produkcyjno – usługowych (przemysłu drzewnego i spożywczego) w: Surażu, Doktorcach, Zawykach i Kowalach,
- b) dopuszczenie lokalizacji niewielkich zakładów produkcyjnych w obrębie zabudowy mieszkaniowej z zachowaniem wymogów ochrony środowiska,
- c) wyznaczanie w miarę zgłaszanych potrzeb terenów lokalizacji zakładów produkcyjnych, produkcyjno – usługowych i innych, w trybie planowania miejscowego, z uwzględnieniem wykorzystania istniejących nieużytkowanych obiektów przydatnych do tego celu,
- d) wyznaczanie terenów eksploatacji surowców mineralnych w trybie planowania miejscowego,
- e) rozwój urządzeń infrastruktury technicznej.

5.3. Kierunki i zadania w rozwoju turystyki i wypoczynku.

Walory środowiska przyrodniczego i kulturowego gminy, które stanowią:

Obszar Krajobrazu Chronionego Doliny Narwi,

- część Narwiańskiego Parku Narodowego z otuliną,
- zabytkowy układ urbanistyczny miasta Suraża oraz występujące w gminie zabytki architektury i archeologiczne, stwarzają szanse rozwoju turystyki i wypoczynku jako dodatkowego czynnika rozwoju ekonomicznego miasta i gminy.

5.3.1. Kierunki rozwoju turystyki i wypoczynku obejmują tworzenie bazy materialnej do rozwoju następujących jej form :

- a) wypoczynku codziennego i świątecznego mieszkańców gminy oraz aglomeracji białostockiej w miejscowościach: Suraż, Zawyki, Doktorce i Lesznie,
- b) wypoczynku pobytowego w tym agroturystyki mieszkańców aglomeracji białostockiej w miejscowościach : Suraż, Końcowizna, Zawyki, Doktorce i Lesznie,
- c) turystyki kwalifikowanej i krajoznawczej (pieszej, rowerowej, motorowej i wodnej o zasięgu ponadlokalnym, na bazie: walorów przyrodniczych doliny Narwi, zabytków architektury i archeologicznych w: Surażu, Doktorcach, Średzińskich i Zawykach oraz wodnych i lądowych szlaków turystycznych.

5.3.2. Główne zadania to:

- a) utrzymanie, modernizacja i ewentualnie rozbudowa istniejących obiektów turystyczno – wypoczynkowych w Doktorcach:

- Ośrodek Wypoczynkowy „Narew”,
 - PPHU APLAUS – zespół domków turystycznych,
 - Biuro Podróży „Ocean” zespół domków turystycznych,
- b) utrzymanie istniejących szlaków turystycznych oraz wytyczenie szlaku turystyki rowerowej,
- c) realizacja bazy noclegowej: ośrodków wczasowych, domków turystycznych, pensjonatów itp.,
- d) przygotowanie terenów na potrzeby budownictwa letniskowego i pensjonatowego,
- e) tworzenie warunków do organizacji wypoczynku w zagrodach wiejskich – agroturystyki, głównie w miejscowościach położonych w dolinie rzeki Narwi,
- f) wykorzystanie na potrzeby turystyki i wypoczynku nieużytkowanych budynków mieszkalnych i innych w miejscowościach posiadających walory rekreacyjne,
- g) realizacja urządzeń kąpieliskowo – plażowych (terenów rekreacyjno – sportowych, urządzeń handlowo – gastronomicznych, sanitarnych, terenów parkingowych, biwakowych) w: Suraz, Zawykach, Zawykach – Fermie, Doktorcach i Leszni.

5.3.3. Instrumenty polityki przestrzennej na rzecz realizacji w/w zadań:

- a) dokonywanie stosownych ustaleń w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dla terenów turystyczno – wypoczynkowych, stosownie do występującego zapotrzebowania,
- b) sukcesywna realizacja infrastruktury technicznej na terenach przeznaczonych do rozwoju turystyki i wypoczynku,
- c) prowadzenie akcji promocyjnej na rzecz wykorzystania bazy turystyczno – wypoczynkowej gminy w tym także w zagrodach rolniczych tj. agroturystyki,
- d) tworzenie zasobów gruntów komunalnych na cele rozwoju turystyki i wypoczynku i ich sukcesywne zbywanie zainteresowanym inwestorom.

6. Kierunki i zadania rozwoju komunikacji.

Gmina Suraz obsługiwana będzie siecią dróg, linią kolejową i komunikacją autobusową.

6.1. Sieć drogowa.

6.1.1. Drogi powiatowe.

- 1) Zgodnie z art. 6a ust. 1 ustawy z dnia 21 marca 1985 o drogach publicznych zmienionej art. 52 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej – w związku z reformą ustrojową państwa (Dz. U. Nr 106, poz. 668) „do dróg powiatowych zalicza się drogi inne niż określone w art. 5 ust. 1 i art. 6 ust. 1, stanowiące połączenia miast będących siedzibami powiatów z siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą”.
Na podstawie w/w ustalenia, można zakwalifikować tylko następujące drogi: 03 443, 03 462, 03463, 03472, 03473, 03 476 i 03 615.
- 2) Sprawne powiązania zewnętrzne gminy będą realizowane drogami powiatowymi o następujących numerach: 03 443, 03462, 03463, 03 472, 03 473, 03 476, 03 615, 03 465 i 03 496.
- 3) Przy założonym standardzie w „projekcie studium województwa białostockiego”, że ośrodki gminne powinny mieć połączenia między sobą drogami o nawierzchni twardej ulepszonej, przewiduje się w pierwszej kolejności do modernizacji drogi, powiatowe o następujących numerach: 03 443, 03 463 i 03 473,

- 4) Docelowo wszystkie drogi powinny być o nawierzchni twardej ulepszonej.
- 5) Parametry techniczne i użytkowe dróg powiatowych przyjmować zgodnie z rozporządzeniem Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 43 poz. 430).
- 6) Zgodnie z art. 43 ust. 1 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, zmienionej art. 52 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. przytoczonej w punkcie 6.1.1.1. „kierunków rozwoju”, obiekty budowlane przy drogach publicznych powinny być usytuowane w odległości od zewnętrznej krawędzi jezdni drogi powiatowej co najmniej:
 - na terenie zabudowy miast i wsi – 8 m,
 - poza terenem zabudowy – 20 m,
- 7) Na etapie modernizacji drogi należy wykonać ocenę oddziaływania drogi na środowisko, z równoczesnym ustaleniem zasad i warunków realizacji zabudowy szczególnie wymagającej ochrony w jej otoczeniu oraz ochrony istniejącej zwartej zabudowy przed uciążliwościami ruchu.
- 8) Uwzględnienia właściwych parametrów dróg w ustaleniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego łącznie z warunkami zagospodarowania ich obrzeży, wynikających z oceny oddziaływania drogi na środowisko.
- 9) Można przypuszczać, że ulegnie zmianie numeracja dróg powiatowych i gminnych na mocy art. 10 lit. c ust. 5 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, zmienionej art. 52 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. przytoczonych w punkcie 6.1.1.1) „kierunków rozwoju”, który brzmi „Minister właściwy do spraw transportu określi, w drodze rozporządzenia, sposób numeracji oraz zakres, treść i sposób prowadzenia ewidencji dróg i obiektów mostowych”.

6.1.2. Drogi gminne.

- 1) Struktura funkcjonalno – techniczna i przestrzenna dróg gminnych określona w „uwarunkowaniach studium” może ulec istotnym zmianom w przypadku zaistnienia okoliczności określonych w punkcie 6.5. „uwarunkowań studium” po zaliczeniu wymienionych dróg do dróg gminnych oraz w punkcie 6.1.1.1. „kierunków studium” w przypadku przekazania części dróg powiatowych pod zarządek gminy.
- 2) Wewnętrzne potrzeby transportowe gminy realizowane będą poza drogami powiatowymi, drogami gminnymi.
- 3) Parametry techniczne i użytkowe dróg gminnych należy przyjmować zgodnie z rozporządzeniem Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 43, poz. 430).
- 4) Bieżące remonty i modernizację dróg należy wykonać z uwzględnieniem priorytetów dla:
 - odcinków dróg obsługujących największą liczbę mieszkańców i obszary o największej w skali gminy aktywności gospodarczej,
 - odcinków o największych zagrożeniach funkcjonowania ruchu, mogących zakłócić życie społeczno – gospodarcze części sieci osadniczej.
- 5) Docelowo wszystkie drogi wykonać o nawierzchni twardej ulepszonej.
- 6) Numeracja i ilość dróg gminnych może ulec zmianom z przyczyn określonych w punktach 6.1.1.9 i 6.1.2.1. „kierunków studium”.
- 7) Zapewnienie sprawnych powiązań w mieście i miasta z obszarem gminy i siedzibami sąsiednich gmin wymagać będzie:

- a) na bieżąco utrzymania dobrego stanu nawierzchni ulic,
- b) wykonania chodników na całej długości zabudowy ulic celem wyeliminowania ruchu pieszego z jezdni,
- c) likwidacji kolizji na skrzyżowaniach ulic przez prawidłowe rozwiązanie ich geometrii z uwzględnieniem prognozowanego ruchu oraz dostosowaniem przejść dla ludzi niepełnosprawnych,
- d) minimalizowania ilości nowych włączeń ulic i zjazdów, zwłaszcza z lewoskrętami z wyznaczonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego terenów budowlanych i uzgodnienie ich z zarządcą drogi.

6.2. Techniczne zaplecze motoryzacji.

1) Dla poszczególnych programów zagospodarowania zaleca się przyjmować :

a) wskaźniki miejsc postojowych przedstawionych w poniższej tabeli:

Lp.	Wyszczególnienie	Jednostka odniesienia	Ilość miejsc post.
1	2	3	4
1.	Administracja	1000 m ² p.u.	8 - 24
2.	Handel	1000 m ² p.u.	7 - 20
3.	Zakłady pracy	100 zatrudnionych	8 - 14
4.	Restauracja	100 miejsc konsumpcyjnych	12 - 20
5.	Kościół	100 uczestników mszy	10

b) stacje paliw zaleca się przyjmować wg zasady, że 1 stacja o 4 ÷ 6 dystrybutorach może obsłużyć 5000 ÷ 6000 samochodów,

c) miejsca obsługi samochodów zaleca się programować wg następujących wskaźników;

1 st. / 300 ÷ 400 samochodów

1 st. / 300 ÷ 400 m² powierzchni stacji.

2) Przy wzroście wskaźnika motoryzacji do 340 sam. os./1000 mieszk. w roku 2005 i 400 w roku 2010 należy sukcesywnie dążyć do zaspokojenia potrzeb w zakresie technicznego zaplecza motoryzacji jak przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela nr 3

Lp.	Wyszczególnienie	Lata	
		2005	2010
1.	Wskaźnik motoryzacji	100	120
2.	Ludność		
	a) m. Suraz	1000	1100
	b) gmina	1100	1000
3.	Parkingi krótkiego postoju	11	14
4.	Ilość samochodów osobowych	210	252
5.	Ilość pojazdów	276	315
6.	Niezbędna ilość stacji paliw	1	1
7.	Niezbędna ilość zakładów naprawy samochodów	1	1

Dane przedstawione w powyższej tabeli w punktach 3 ÷ 7 według własnych obliczeń.

6.3. Kolej.

- 1) Ze względu na zły stan torów przewiduje się w perspektywie modernizację linii kolejowej Białystok – Bielsk Podlaski – Czeremcha – granica państwa z dostosowaniem kursowania pociągów do prędkości 100 km/h.
- 2) Należy zwiększyć bezpieczeństwo przy transporcie kolejną ładunków niebezpiecznych poprzez zaostreżenie przepisów bezpieczeństwa i ich rygorystyczne egzekwowanie.

6.4. Komunikacja autobusowa.

Przy przyjętym w projekcie „Studium zagospodarowania przestrzennego byłego województwa białostockiego” standardzie dostępności 2 km do przystanku, należy stworzyć warunki do obsługi wsi Zimnochy – Święchy.

Zaspokojenie właściwego standardu obsługi podróżnych wymagać będzie:

- a) utrzymania we właściwym stanie technicznym dróg, po których kursują autobusy,
- b) sukcesywnej wymiany starych autobusów na nowoczesne, bardziej funkcjonalne z dostosowaniem dla ludzi niepełnosprawnych i mniej uciążliwych dla środowiska.

6.5. Ścieżki rowerowe.

Wytyczenie ścieżek rowerowych przewiduje się:

- 1) w ciągu drogi wojewódzkiej 03 476,
- 2) w ciągu ulic Kościelnej i Mostowej,
- 3) ul. Piłsudskiego – droga 0315004 (Jaźwińska Góra) – droga rolnicza – ul. Białowieska – ul. Zabłudowska.

7. Elektroenergetyka.

7.1. Kierunki rozwoju systemu elektroenergetycznego to:

- a) Dostosowanie systemu do potrzeb wynikających z długofalowego rozwoju zagospodarowania przestrzennego gminy oraz dostarczenie energii elektrycznej w normatywnym standardzie jakościowym i ilościowym w sposób ciągły.
- b) Dostosowanie systemu do potrzeb wynikających z długofalowego rozwoju zagospodarowania województwa, współpracy z innymi państwami w ramach wzajemnej wymiany energii elektrycznej oraz wzmocnienia powiązań energetycznych po stronie wysokiego napięcia.
- c) Zmniejszenie uciążliwości urządzeń systemu dla otoczenia.

7.2. Realizacja pierwszego kierunku wymagać będzie:

- a) budowy linii SN 15 kV relacji RPZ Łapy – Suraz (do istniejącej linii SN 15 kV w zachodniej części miasta)
- b) budowy stacji transformatorowych w ośrodku gminnym i innych wsiach gminy na terenach potencjalnej działalności gospodarczej produkcyjno – usługowej, rekreacyjno – turystycznej oraz zabudowy mieszkaniowej,
- c) budowy linii SN 15 kV zasilających w/w stacje transformatorowe oraz linii NN w zakresie niezbędnym odbiorcom energii elektrycznej. W ośrodku gminnym należy dążyć do

rozbudowy sieci SN 15 kV w taki sposób aby umożliwiło to z czasem zamknięcie „pierścienia”.

7.3. Realizacja drugiego kierunku wymagać będzie:

- a) budowy tranzytowej linii WN 400 kV relacji GPZ „Narew” – Elk – ALYTUS, jako połączenia drugostronnego GPZ „Narew” z siecią krajową na napięciu 400 kV oraz międzynarodowego z Litwą. Budowa tej inwestycji na terenie gminy Suraz będzie dotyczyć odcinka linii od istniejącej linii WN 400 kV Miłosna – GPZ „Narew” do granicy gminy w rejonie drogi Daniłowo Małe – Suraz,
- b) budowy linii tranzytowej WN 400 kV relacji GPZ „Narew” – granica Białorusi (wariant południowy), jako połączenia siecią międzynarodową z Białorusią. W/w trasa jest jednym z wariantów powiązań z tym państwem na napięciu 400 kV,
- c) budowy RPZ – tu 110 /15 kV w sołectwie Rynki przy drodze Zawyki – Zimnochy Susły. Konieczność budowy w/w stacji transformatorowo – rozdzielczej podyktowana jest przede wszystkim potrzebami PKP związanymi z elektryfikacją kolei. Czas realizacji będzie uzależniany od potrzeb inwestora,
- d) budowy linii WN 110 kV zasilającej w/w RPZ relacji GPZ Narew – RPZ Zimnochy – RPZ Sokoły,
- e) budowy linii WN 110 kV zasilającej projektowany RPZ 110/15 kV Brańsk. W przypadku rezygnacji PKP z budowy RPZ – tu Zimnochy, linia zasilająca RPZ Brańsk pozostanie bez zmian, to znaczy będzie miała przebieg GPZ „Narew” – RPZ Brańsk (z wykorzystaniem trasy GPZ „Narew” – RPZ Zimnochy). Odcinek RPZ Zimnochy – RPZ Brańsk przedstawiono na rysunku studium w dwóch wariantach. Jedna z tras przebiega równolegle do projektowanej linii WN 400 kV Białoruś – GPZ „Narew” tworząc korytarz infrastrukturalny. Jest to korzystne z punktu widzenia ograniczenia szerokości pasa ochronnego pod tego rodzaju inwestycje.

7.4. Realizacja trzeciego kierunku wymagać będzie:

- budowy urządzeń elektroenergetycznych w sposób niekolizyjny z długofalowym rozwojem osadnictwa oraz chronionymi elementami środowiska przyrodniczego. Stosunkowo duża ilość projektowanych linii WN stwarza konieczność wyboru optymalnych tras tych inwestycji w celu wyeliminowania ograniczeń rozwoju przestrzennego gminy oraz zagrożeń dla mieszkańców tych terenów,
- preferowanie rozwiązań technicznych powodujących zmniejszenie zajętości terenu pod urządzenia elektroenergetyczne,

8. Gazownictwo.

8.1. Zapewnienie dostaw gazu ziemnego do wszystkich wsi gminy jest podstawową przesłanką rozwoju systemu. Realizacja całego zamierzenia określonego w koncepcji gazyfikacji gmin Turośń Kościelna i Suraz, wykonanej przez B.P.B.K Białystok, zapewni budowę gazowej sieci rozdzielczej w sposób ciągły i etapowy.

8.2. Priorytety realizacji powinny mieć:

- wsie o największym zadeklarowanym przez mieszkańców zapotrzebowaniu na gaz, w tym położone najbliżej stacji redukcyjno – pomiarowej I^o, zlokalizowanej na terenie gm. Turośń Kościelna,

- wsie, w których będą względnie duże odbiory gazu na potrzeby ciepłowniczych urządzeń i obiektów komunalnych oraz obiektów gospodarczych,
- tereny istniejącej i projektowanej zwartej zabudowy mieszkaniowo – usługowej w m. Surazu.

Na rysunku „Studium” naniesiono kierunki przebiegu gazociągów średniego ciśnienia zakładane w wyżej cytowanej koncepcji. Dodatkowo w koncepcji gazyfikacji gminy Turośń Kościelna i Suraz uwzględniono konieczność zasilania miejscowości Uhowo gm. Łapy, oraz współpracę z siecią gazową średniego ciśnienia w gminie Juchnowiec Kościelny.

Elastyczność układu sieci zaproponowanej w „koncepcji” umożliwia podłączenie również innych osad i kolonii leżących w pobliżu projektowanych sieci rozdzielczych, dla których inwestycja taka byłaby opłacana lub konieczna.

8.3. Trasa gazociągu tranzytowego wysokiego ciśnienia „Jamał” jest elementem tworzącym „korytarz” infrastruktury technicznej. Strefą bezpieczeństwa dla w/w gazociągu (100 m od przewodu) powinno wykorzystać się na przeprowadzenie linii WN przy zachowaniu odległości zgodnych z przepisami szczególnymi dla tego rodzaju inwestycji. Także przeprowadzenie przez obszar gminy projektowanych elementów sieciowych elektroenergetycznych, pozwoli na racjonalne wykorzystanie pasa tego terenu.

9. Ciepłownictwo.

9.1. Podstawowe kierunki rozwoju ciepłownictwa w gminie to:

- a) sukcesywne zwiększanie udziału proekologicznych nośników energetycznych dla zmniejszenia zanieczyszczeń środowiska, takich jak: gaz, energia elektryczna, olej opałowy, oraz energia słoneczna i wiatr,
- b) zmniejszanie strat ciepłych w konstrukcji nowych budynków i poprzez modernizację starych o złych warunkach termoizolacyjnych,
- c) wprowadzenie nowych rozwiązań technicznych i technologicznych dla nośników energetycznych określonych w pkt. a, zwiększających efektywność ich wykorzystania i ułatwiających obsługę i zmniejszających w efekcie koszty eksploatacji. Dotyczy to instalacji wewnętrznych grzewczych, a w szczególności sprawności kotłów energetycznych i różnych rodzajów instalacji grzewczych, a także stopnia automatyzacji obsługi oraz sprawności dostaw nośników energetyki,
- d) ekologizacja nośników energetycznych powinna być wprowadzona w pierwszej kolejności (o ile to możliwe ze względów technicznych) w większych źródłach tj. komunalnych obiektach użyteczności publicznej (np. szkoły) i większych zakładach produkcyjnych, w których występują lokalne systemy ogrzewania scentralizowanego.

9.2. Główne zadania w zakresie rozwoju ciepłownictwa to:

- a) kontrola i restrykcje w stosunku do emiterów największych ponadnormatywnych zanieczyszczeń energetycznych,
- b) rozwój systemu gazowniczego i elektroenergetycznego z uwzględnieniem potrzeb ciepłownictwa,
- c) propagowanie stosownych dociepleń budynków istniejących i projektowanych,
- d) propagowanie najnowszych osiągnięć techniki ciepłowniczej w zakresie instalacji wewnętrznych dla gazu, oleju opałowego itp.,

- e) propagowanie i ewentualna realizacja proekologicznych rozwiązań ciepłowniczych niekonwencjonalnych (baterie słoneczne, elektrownie wiatrowe itp.).

10. Telekomunikacja.

10.1. Rozwój telekomunikacji w gminie będzie odbywał się poprzez dostosowanie systemu do potrzeb wynikających z rozwoju gospodarczego gminy, z uwzględnieniem:

- pełnego wykorzystania istniejących urządzeń telekomunikacyjnych,
- utrzymania istniejących urządzeń telekomunikacyjnych w dobrej sprawności technicznej dla zapewnienia sprawnego i niezawodnego funkcjonowania systemu,
- rozbudowy sieci abonenckiej wg aktualnego zapotrzebowania,
- rozbudowy wg potrzeb sieci telefonii komórkowej.

10.2. Sprawne działanie systemu telekomunikacyjnego oraz zapewnienie wysokiej jakości świadczonych usług mieszkańcom i potencjalnym inwestorom jest ważnym elementem rozwoju infrastruktury technicznej a w szerszym aspekcie przesłanką do rozwoju gospodarczego całej gminy.

10.3. Zakłada się utrzymanie pasów ochronnych urządzeń radiokomunikacji i teletransmisji na obszarze gminy w celu zapewnienia prawidłowej ich pracy.

11. Zaopatrzenie w wodę.

11.1. Prognoza zapotrzebowania wody.

Do obliczenia zapotrzebowania wody przyjęto następujące wskaźniki zapotrzebowania wody:

- na cele bytowo – gospodarcze mieszkańców w 2010 r. 150 dm³/d M, przy 100 % korzystających z wodociągu, przy wskaźniku nierównomierności dobowej Nd = 1,3 i godzinowej Ng = 2,5,
- dla zakładów użyteczności publicznej 15 dm³/M/d przy Nd = 1,1 i Ng = 2,5,
- na cele drobnego przemysłu 10 % zapotrzebowania na cele bytowo – gospodarcze przy Nd = 1,15,
- dla zwierząt gospodarskich 10 % zapotrzebowania na cele bytowo – gospodarcze przy Nd = 1,2 i Ng = 3,0,
- na własne potrzeby wodociągu 15 % średniego zapotrzebowania,
- p. poż – 10 dm³/sek 1 pożar z godnie z Polską Normą PN – B – 02864,

Prognoza ilości mieszkańców w okresie kierunkowym 2010 r. zakłada w mieście 1100 mieszkańców i w gminie 1000 mieszkańców.

Ogólne zapotrzebowanie wody z wodociągu Suraz.

Tabela nr 4

Wyszczególnienie	Q śrd m ³ /d	Qmaxd m ³ /d	Q śr h m ³ /h	Q max h m ³ /h
cele bytowo – gospodarcze mieszkańców	315,0	409,5	13,1	42,6
zakłady użyteczności publicznej	31,5	34,6	1,3	3,6
drobny przemysł	31,5	36,2	1,3	1,5
zwierzęta gospodarskie	31,5	37,8	1,3	4,7
razem:	409,5	518,1	17,0	52,4
potrzeby własne wodociągu	61,4	61,4	2,6	2,6
ogółem:	470,9	579,5	19,6	55,0
zatwierdzone zasoby ujęcia wody m ³ /h	75 m ³ /h			

Zatwierdzone zasoby komunalnego ujęcia wody w Suraziu w pełni pokrywają kierunkowe zapotrzebowanie wody przez odbiorców i przeciwpożarowe.

11.2. Kierunki i zadania w zakresie zaopatrzenia w wodę.

- 1) Zapewnienie ciągłej dostawy wody o jakości zgodnej z obowiązującymi normami sanitarnymi, w ilości pokrywającej pełne potrzeby odbiorców i przeciwpożarowe poprzez:
 - a) utrzymanie w należytym stanie technicznym z ewentualną modernizacją i rozbudowę istniejącego ujęcia wody i stacji uzdatniania wodociągu miejskiego w Suraziu,
 - b) zwiększenie pewności i sprawności dystrybucji wody oraz zmniejszenie sytuacji awaryjnych w wyniku diagnozowania stanu technicznego sieci wodociągowej i wymiany niesprawnej armatury oraz odcinków sieci o dużej awaryjności, które są przyczyną przerw w dostawie wody, jej ubytków, okresowego pogorszenia jakości i strat ekonomicznych,
 - c) rozwój sieci wodociągowej z wykorzystaniem istniejącego wodociągu:
 - w mieście Suraziu w zakresie umożliwiającym podłączenie istniejącej i projektowanej zabudowy mieszkaniowej, usługowej i produkcyjnej,
 - w miarę zgłaszanych potrzeb do rozproszonych gospodarstw kolonijnych,
 - na potrzeby potencjalnego rozwoju poszczególnych wsi i turystyki.
- 2) Wprowadzenie w trybie planowania miejscowego ustalonej strefy ochrony pośredniej komunalnego ujęcia wody w Suraziu i przestrzeganie zakazów podanych w punkcie 11.5. „Uwarunkowań”,
- 3) Propozycje rozwoju sieci wodociągowej pokazane w części graficznej studium są orientacyjne i mogą ulec zmianom w trakcie szczegółowych analiz projektowych,
- 4) Utrzymanie w należytym stanie technicznym z możliwością sprawnego uruchomienia eksploatacyjnego, dla ewentualnych potrzeb obrony cywilnej, studni wierconych określonych w punkcie 11.7. „Uwarunkowań”. Zamiar likwidacji studni każdorazowo należy uzgodnić z organem do spraw obrony cywilnej.

12. Kierunki i zadania w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków sanitarnych i wód opadowych.

12.1. System kanalizacji w mieście i gminie przyjmuje się typu rozdzielczego, składający się z niezależnego systemu kanalizacji sanitarnej do odprowadzenia ścieków bytowo - gospodarczych i poprodukcyjnych do oczyszczalni ścieków oraz oddzielnego dla kanalizacji deszczowej z urządzeniami podczyszczającymi do odprowadzenia wód opadowych z terenów zabudowanych.

12.2. Kryteria realizacji systemów scentralizowanej kanalizacji sanitarnej w gminie to priorytet dla:

- miejscowości o zwartej zabudowie i największym w skali gminy procencie ludności w ogóle, a produkcyjnej w szczególności, a także o najprężniejszej gospodarce, co stworzy większe, niż w innych miejscowościach szanse na uzyskanie od mieszkańców partycypacji finansowych w kosztach inwestycji, a także najefektywniejsze jej wykorzystanie,
- miejscowości, w których zlokalizowane są lub będą zakłady obsługi ludności, generujące znaczne w skali lokalnej ilości ścieków sanitarnych takie jak: szkoła, ośrodek zdrowia, zlewnia mleka,
- miejscowości leżących w Obszarze Chronionego Krajobrazu Dolina Narwi ,

- miejscowości, w których przewiduje się rozwój mieszkalnictwa, sektora gospodarczego, turystyki.

12.3. Rozwój scentralizowanych systemów kanalizacji sanitarnej przedstawione w dwóch wariantach:

a) Wariant I zakłada:

- budowę kanalizacji sanitarnej w mieście Surazu i odprowadzenie ścieków w układzie grawitacyjno – pompowym do oczyszczalni miejskiej w Łapach w uzgodnieniu z Zarządem Miasta Łapy,
- budowę kanalizacji sanitarnej we wsiach: Końcowizna, Zawyki – Ferma, Zawyki, Doktorce, Lesznia z odprowadzeniem ścieków w układzie grawitacyjno – pompowym do kanalizacji sanitarnej w mieście Surazu i dalej do oczyszczalni w Łapach,
- w pozostałych wsiach budowę przydomowych oczyszczalni ścieków dla jednorodzinnego budownictwa mieszkaniowego, a dla ewentualnych zakładów produkcyjnych i usługowych indywidualnych kontenerowych oczyszczalni ścieków.

b) Wariant II zakłada: budowę kanalizacji sanitarnej w mieście Surazu i wszystkich wsiach z odprowadzeniem ścieków w układzie grawitacyjno – pompowym do oczyszczalni ścieków w Łapach.

12.4. Podjęcie decyzji co do budowy kanalizacji sanitarnej w danej wsi wymagać będzie każdorazowo:

- sondażu wśród mieszkańców co do chęci i możliwości partycypacji w kosztach budowy,
- rozeznania możliwości uzyskania zewnętrznego wsparcia finansowego,
- wyznaczenie lokalizacji pompowni i kanałów w trybie planowania miejscowego (w części graficznej studium pokazano kierunek odprowadzenia ścieków do oczyszczalni).

12.5. Na obszarach zabudowy rozproszonej, w której nieracjonalna jest budowa systemów scentralizowanych, przewiduje się preferowanie indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków w budownictwie mieszkaniowym, a dla ewentualnych zakładów produkcyjnych kontenerowe oczyszczalnie ścieków.

Należy dążyć do eliminowania odprowadzania ścieków do szczelnych zbiorników bezodpływowych, gdyż jest to rozwiązanie uciążliwe dla użytkowników i nie zapewnia ochrony środowiska, zwłaszcza wód gruntowych. Zbiorniki szczelne należy traktować jako rozwiązanie przejściowe, na terenach jeszcze nieuzbrojonych, ale przewidzianych do objęcia kanalizacją zbiorczą.

12.6. Wywóz ścieków z urządzeń lokalnych, których ilość będzie maleć w miarę porządkowania gospodarki ściekowej w gminie, przewiduje się do punktu zlewnego przy oczyszczalni w Łapach.

12.7. W długofalowym procesie porządkowania gospodarki ściekowej w gminie, szybki postęp techniczny w dziedzinie oczyszczania ścieków może zaowocować rozwiązaniami dziś nieprzewidywalnymi, a pozwalającymi oczyścić ścieki znacznie mniejszymi nakładami finansowymi, niż jest to możliwe przy obecnie znanych technologiach.

- 12.8. Wody opadowe** z utwardzonych nawierzchni dróg i terenów zabudowanych odprowadzane powierzchniowo lub za pomocą kanalizacji deszczowej do odbiornika wody lub do ziemi powinny spełniać wymagania określone w przepisach dotyczących ochrony środowiska. Obecnie obowiązuje w tym zakresie § 9 rozporządzenia M.O.Ś.Z.N i L z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie klasyfikacji wód oraz warunków, jakim powinny odpowiadać ścieki wprowadzane do wód lub do ziemi (Dz. U. Nr 116 poz. 503).

13. Kierunki i zadania na rzecz realizacji systemu gromadzenia, usuwania i unieszkodliwiania odpadów stałych.

- 13.1.** Stworzenie systemu gromadzenia, usuwania i unieszkodliwiania odpadów stałych gwarantującego ochronę środowiska i maksymalne wykorzystania składników użytkowych, odpowiadającego nowym przepisom prawnym i wymogom Unii Europejskiej wymagać będzie:

- a) modernizacji gminnego wysypiska w Suraziu z zastosowaniem nowoczesnych technologii utylizacji odpadów stałych,
- b) prawidłowej zgodnej z założeniami projektowymi, eksploatacji gminnego wysypiska odpadów stałych,
- c) opracowania specjalistycznego projektu technologiczno – organizacyjnego systemu gospodarki odpadami i wprowadzenia go w życie,
- d) wprowadzenia zorganizowanego wywozu odpadów stałych ze wszystkich terenów zabudowanych poprzez wyposażenie gospodarstw w pojemniki lub worki plastikowe, albo ustawienie we wsiach kontenerów wielokomorowych na surowce wtórne i odpady do unieszkodliwienia,
- e) przygotowania organizacyjnego systemu selektywnej zbiórki odpadów z wydzieleniem surowców wtórnych i odpadów niebezpiecznych do odbioru przez przedsiębiorstwa specjalistyczne,
- f) przeprowadzenia kampanii promocyjnej systemu selektywnej zbiórki odpadów,
- g) wprowadzenia w gminie selektywnej zbiórki odpadów uwzględniając w pierwszej kolejności miasto Suraz i większe miejscowości: Doktorce, Lesznia, Zawyki,
- h) wybrania przedsiębiorstwa zajmującego się obsługą selektywnej zbiórki odpadów z ustaleniem zadań jakie będą do niego należały,
- i) prowadzenia w sposób ciągły edukacji i pracy ze społeczeństwem, szczególnie dziećmi i młodzieżą, w zakresie propagowanego systemu selektywnej zbiórki odpadów stałych,
- j) tworzenia warunków i zachęt do rozwoju lokalnego przetwarzania surowców wtórnych,

- 13.2.** Specjalistyczny projekt techniczno – organizacyjny systemu usuwania i unieszkodliwiania odpadów stałych, wykonany na zlecenie gminy powinien w szczególności określić:
- mankamenty funkcjonowania dotychczasowego systemu i wstępne opinie mieszkańców co do kierunków jego zmian,
 - prognozę ilości i składu odpadów w tym ilości i rodzaju odpadów do recyklingu,
 - system zbiórki odpadów w miejscu wytwarzania tj:
 - rozwiązanie wielopojemnikowe, w których ilość pojemników uzależniona jest od ilości zbieranych asortymentów surowców wtórnych (makulatura, metal, szkło, tworzywa sztuczne, tekstylia) oraz odpadów do unieszkodliwiania przez przedsiębiorstwa specjalistyczne i odpadów, których nie można wykorzystać gospodarczo,

- rozwiązanie dwupojemnikowe – surowce wtórne i odpady do unieszkodliwienia w jednym pojemniku z późniejszą segregacją w zbiornicy odpadów, i w drugim pojemniku do wywieżenia na składowisko odpadów,
- celowość ekonomiczną i techniczną bezpośredniego odbioru selekcionowanych odpadów w miejscu wytwarzania i transportu surowców wtórnych do zbiornicy odpadów, a odpadów których nie można wykorzystać gospodarczo, na składowisko gminne, albo zastosowanie kontenerów we wsiach z okresowo transportowanymi odpadami (w większych ilościach) ~~na~~ zbiornicy odpadów lub na składowisko w zależności od ich rodzaju,
- w przypadku wariantu z kontenerami ich lokalizację z uwzględnieniem: maksymalnej dostępności, w ruchliwych punktach – obok szkół, zakładów usługowych, handlowych itp.,
- określenie ilości i lokalizację zbiornic odpadów z wykorzystaniem tam gdzie jest to możliwe i racjonalne niezagospodarowanych terenów usługowych rolnictwa, bądź wyznaczenia nowych w planie miejscowym,
- określenie niezbędnego wyposażenia zbiornic odpadów,
- określenie warunków techniczno – ekonomicznych do ewentualnego lokalnego przetwarzania surowców wtórnych oraz zachęt do rozwoju tego typu działalności ,
- koszty przedsięwzięcia, sposób jego finansowania z uwzględnieniem środków pozyskiwanych z zewnątrz i efektywności użytkowej,
- harmonogram realizacji przedsięwzięcia z uwzględnieniem etapowania i rozwiązań przejściowych,

13.3. System selektywnej zbiórki odpadów stałych.

Przygotowanie organizacyjne systemu selektywnej zbiórki odpadów wymagać będzie podjęcia przez samorząd gminy uchwały o wprowadzeniu tego systemu i uchwalenia „Regulaminu gospodarki odpadami”, który przede wszystkim powinien określić:

- rodzaj pojemników jakie powinny być stosowane w systemie,
- miejsce lokalizacji pojemników,
- asortymenty surowców wtórnych oraz odpadów do unieszkodliwiania jakie powinny być selektywnie odzyskiwane,
- sposób usuwania odpadów wielkogabarytowych (czy mieszkańcy we własnym zakresie wywożą do zbiornic odpadów, czy następuje zbiórka odpadów wystawionych przed posesję w określonych dniach,)
- graniczną częstotliwość wywozu pojemników z odpadami,
- co należy zrobić z odpadami niezagospodarowanymi,
- zadania i odpowiedzialność przedsiębiorstw obsługujących system,
- opłaty za wywóz i utylizację odpadów z uwzględnieniem zachęt do selektywnej zbiórki odpadów,
- obowiązki mieszkańców, administracji budynków mieszkalnych i innych podmiotów gospodarczych objętych systemem,
- sankcje administracyjne i ekonomiczne w przypadku niewłaściwego wypełniania zadań przez uczestników selektywnej zbiórki odpadów,

13.4. Zadania przedsiębiorstwa zajmującego się obsługą systemu gospodarki odpadami w gminie:

- współdziałal w organizowaniu systemu,
- ~~zawieranie~~ umów z mieszkańcami, zobowiązujących do selektywnego zbierania i odstawiania odpadów,
- rozstawianie pojemników do selektywnej zbiórki odpadów – zgodnie z regulaminem,

- dostarczanie mieszkańcom worków do selektywnej zbiórki,
- systematyczne odbieranie worków z zebranymi odpadami w cyklach określonych w zawartych umowach,
- systematyczna wymiana pojemników z zebranymi odpadami na puste,
- ewidencjonowanie odbieranych worków i pojemników z wyselekcjonowanymi surowcami wtórnymi i odpadami do unieszkodliwiania,
- wystawianie mieszkańcom rachunków za wywóz i utylizację odpadów, jeśli koszty nie są wliczone w cenę worka lub podatek,
- segregowanie surowców wtórnych, oraz odpadów do unieszkodliwienia na poszczególne odmiany,
- wywóz zebranych surowców wtórnych i opadów do zakładów przetwarzających surowce wtórne bądź na wysypisko,
- nadzorowanie i kontrolowanie prawidłowości selektywnego gromadzenia odpadów przez mieszkańców,
- obsługa rejonowych zbiornic odpadów,
- zgłaszanie w gminie wniosków o ewentualne sankcje wobec mieszkańców, którzy nie przestrzegają regulaminu gospodarki odpadami,
- okresowe konserwacje i czyszczenie pojemników we własnym zakresie, bądź przez przedsiębiorstwa usługowe,
- zabezpieczenie składowanych odpadów przed zamoczeniem, spalaniem, zabrudzeniem, a surowców wtórnych dodatkowo przed kradzieżą,
- poszukiwanie odbiorców surowców wtórnych oraz zakładów utylizacyjnych^{na}/pozostałe odpady,
- zgniatanie i belowanie surowców wtórnych i pozostałych odpadów przeznaczonych do dłuższego transportu,
- zawieranie umów z odbiorcami na dostawę surowców wtórnych i utylizację pozostałych odpadów,
- ewentualne prowadzenie procesów uzdatniających i przetwarzających odpady – surowce wtórne,
- ewentualna eksploatacja gminnego składowiska,

14. Kierunki działań w zakresie obrony cywilnej i ochrony przeciwpożarowej: w mieście i gminie Suraz.

14.1. W sporządzonych dla poszczególnych obszarów gminy miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów należy:

- a) w zespołach zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i innej z pobytem zbiorowym użytkowników (np. wypoczynku pobyтового zbiorowego) uwzględnić rezerwę terenów pod zabudowę ochronną (ukrycia i szczeliny),
- b) w budynkach przemysłowych, usługowych, użyteczności publicznej, mieszkalno - usługowych i mieszkalnych (z wyjątkiem budownictwa jednorodzinnej) na etapie sporządzania planów zagospodarowania i projektów budowlanych przewidzieć schrony i ukrycia,
- c) w rejonach budownictwa jednorodzinnej (budynkach) należy przewidywać ukrycia typu II, wykonywane w podpiwniczeniach budynków przez mieszkańców we własnym zakresie, w okresie podwyższonej gotowości obronnej państwa,
- d) bez względu na typ zabudowy zarezerwować tereny pod budowę awaryjnych studni wody pitnej (7,5 l na osobę - dobę). Odległość studni od budynków mieszkalnych lub zgrupowań zabudowy (ludności) powinna wynosić do 800 m.,

- e) istniejące studnie zabezpieczyć przed likwidacją i przystosować do sprawnego uruchomienia eksploatacyjnego w sytuacjach kryzysowych,
- f) oświetlenie zewnętrzne (ulice, drogi, zakłady pracy) przystosować do zaciemnienia i wygaszania,
- g) uwzględnić w układach projektowych i modernizowanych dróg i ulic następujące warunki:
 - odpowiednią szerokość ulic - uniemożliwiającą ewentualne zagruzowanie,
 - połączenia z traktami przelotowymi - zapewniające sprawną ewakuację ludności w okresie zagrożenia,
 - wyznaczenia bezpiecznych tras przejazdu i parkingów dla pojazdów z toksycznymi środkami przemysłowymi,
- h) na etapie opracowywania planów miejscowych poszczególnych wsi czy też gminy na w/w przedsięwzięcia OC wykonać aneksy do planów,
- i) przy opracowywaniu planów obejmujących tereny, gdzie przewidziano do realizacji lub gdzie występują przedsięwzięcia OC (budowle i urządzenia ochronne) nie dopuścić do likwidacji tych obiektów, a ich prawidłowe rozmieszczenie ponownie uzgodnić z Wydziałem Zarządzania Kryzysowego Ochrony Ludności i Spraw Obronnych Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku,

14.2. Ochrona przeciwpożarowa.

- a) Utrzymanie istniejących strażnic O.S.P w Surżu, Doktorcach, zawykach, Kowalach, Rynkach i Zimnochach- Świąchach,
- b) Realizując sieć wodociagową należy przewidzieć na terenach zabudowy odpowiednią ilość hydrantów do celów przeciwpożarowych, sytuowanych w odległości ok. 100 m. od siebie,
- c) Projektując i modernizując obiekty przemysłowe i usługowe należy przewidywać drogi pożarowe dla dostępu do obiektów,
- d) W nowoprojektowanych i modernizowanych budynkach należy przewidywać niepalne pokrycia dachów,
- e) Należy eliminować palne pokrycia dachów budynków istniejących,
- f) Wszystkie budynki a mieszkalne w szczególności powinny posiadać instalacje odgromowe,
- g) Przedsięwzięcia wymienione w punktach a,b,c,d,e, powinny być uzgodnione z Powiatową Komendą Straży Pożarnych w Białymstoku,

IV POLITYKA PRZESTRZENNA

1. Lista ważniejszych zadań dla realizacji celów publicznych.

Lista stanowi punkt wyjścia do:

- a) konstrukcji lokalnych rocznych i wieloletnich programów przedsięwzięć inwestycyjnych celu publicznego w tym: finansowanych, w całości lub w części z budżetu miasta lub gminy (np. wspólne przedsięwzięcia międzykomunalne) na terenach przeznaczonych już na ten cel, w obowiązujących planach miejscowych lub wymagających takiego przeznaczenia zgodnie z art. 13 ust. 1 pkt. 3 i art. 6 ust. 5 pkt. 5a ustawy z dnia 7 lipca o zagospodarowaniu przestrzennym,
- b) podejmowania działań na rzecz pozyskiwania zadań celu publicznego z programów : powiatowego, wojewódzkiego i centralnych - istotnych dla rozwoju gminy, w tym wymagających wyznaczenia w trybie planowania miejscowego wg. art. 62 w/w ustawy,
- c) podejmowania działań na rzecz pozyskiwania inwestycji istotnych dla rozwoju gminy i jej funkcjonowania, realizowanych przez ponadlokalne podmioty gospodarcze zarządzające

infrastrukturą techniczną zwłaszcza: elektroenergetyczną, gazowniczą i telekomunikacyjną,

- d) konstruowania wniosków "pomocowych" dla pozyskiwania środków pomocowych z Unii Europejskiej.

Lista obejmuje zadania, których realizacja powinna nastąpić w okresie najbliższych 10 - 15 lat. Przyjęty w niej podział na inwestycje rządowe, samorządowe i podmiotów gospodarczych może ulegać zmianom w miarę przekształceń organizacyjnych i legislacyjnych - zwłaszcza podmiotów gospodarczych i z wynikających z nich zmian kompetencji,

1.1. Ponadlokalne zadania rządowe, samorządowe i podmiotów zarządzających infrastrukturą techniczną.

1.1.1. W zakresie ochrony i wzbogacania środowiska przyrodniczego.

- a) wykonanie planu ochrony Narwiańskiego Parku Narodowego z uwzględnieniem jego strefy ochronnej - Minister Środowiska i dyrekcja parku
- b) zalesienie gruntów marginalnych wg. punktu 2.4.c - administracja rządowa wojewódzka pkt. 2.4.c,
- c) ew. utworzenie prawnie nowych rezerwatów i pomników przyrody - administracja rządowa wojewódzka pkt. 2.4.c,
- d) realizacja stałego monitoringu czystości i przepływów wód rzeki Narwi i jakości powietrza atmosferycznego - administracja rządowa szczebla wojewódzkiego 2.5.1.3.,
- e) realizacja zbiorników małej retencji w Doktorcach i Surażu - samorządy; wojewódzki i miasta i gminy pkt. 2.5.1.6.,
- f) ew. oznakowanie w terenie i na mapach obejmujących m.in. obszar gminy zasięgów fali powodziowej pkt. 2.5.1.2. j.w.

1.1.2. W zakresie ochrony środowiska kulturowego.

- a) wykonanie dla obszaru miasta Suraża studium historyczno - urbanistycznego określającego wartości kulturowe miasta - administracja rządowa (W.P.K. Zabytków) i samorząd miasta i gminy - pkt. 3.1.2. a,
- b) ochrona i rewaloryzacja głównych wartości kulturowych miasta (zagospodarowanie gł. elementów strefy ochrony konserwatorskiej i utrzymania obiektów zabytkowych oraz o wartościach kulturowych - pkt. 3.1.2.f - realizacja jw.,
- c) wspomaganie urządzenia i utrzymania prywatnego muzeum archeologicznego - pkt. 3.2.e - realizacja; gmina i W.P.K. Zabytków.

1.1.3. W zakresie infrastruktury technicznej:

- a) budowa tranzytowej linii WN 400 kV relacji GPZ "Narew" Ełk - ALYTUS (Litwa) od istn. linii 400 kV Miłosna - GPZ "Narew" do granicy gminy - pkt. 7.3.a realiz. P.S.E.,
- b) budowa linii tranzytowej 400 kV relacji "GPZ "Narew" - granica Białorusi (wariant południowy) pkt. 7.3.6. realiz. P.S.E.,
- c) budowa RPZ 110 /15 kV w sołectwie Rynki przy drodze Zawyki - Zimnochy (gł. dla potrzeb P.K.P.) pkt. 7.3.c realiz. Z.E.B Białystok,
- d) budowa linii WN 110 kV zasilającej w/w R.P.Z ze stacji 400/110 kV "Narew" w relacji G.P.Z "Narew" - R.P.Z Zimnochy - R.P.Z Sokoły pkt. 7.3. d realiz. Z.E.B Białystok,
- e) budowa linii WN 110 kV zasilającej proj. R.P.Z Brańsk - w przypadku rezygnacji z budowy R.P.Z Zimnochy pkt. 7.3.c realiz. Z.E.B. Białystok,
- f) rozwój systemu telekomunikacji wg pkt. 10 - realiz. zainteresowani gestorzy mediów,

- g) budowa drugiej nitki gazociągu "Jamał" równoległej do istniejącej w wyznaczonym dotychczas pasie na ten cel pkt. 8.3. - inwestorzy gazociągu,

1.2. Lokalne zadania publiczne - gminy, zarządców infrastruktury technicznej i ew. podmiotów gospodarczych.

1.2.1 W zakresie ochrony środowiska.

- a) wspomaganie planistyczne i organizacyjne zalesień gruntów marginalnych - gmina,
- b) rekultywacja wyrobisk poeksploatacyjnych - gmina i podmioty eksploatujące,
- c) zagospodarowanie terenów zieleni publicznej określonych w planach zagospodarowania przestrzennego - gmina,

1.2.2. W zakresie przygotowywania i zagospodarowywania terenów:

- a) przygotowanie planu rozwoju przestrzennego gminy uwzględniającego ponadlokalne i lokalne zadania publiczne oraz tworzenie warunków dla rozwoju turystyki i wypoczynku, usług komercyjnych dla ludności, urządzeń produkcyjno - usługowych itp. - gmina,
- b) urządzenie publicznych terenów kąpieliskowo - plażowych i sportowo - rekreacyjnych zwłaszcza w sąsiedztwie urządzeń turystyki i wypoczynku - gmina,
- c) rozwój budownictwa komunalnego i socjalnego z wykorzystaniem możliwości adaptacji obiektów istniejących nieużytkowanych - gmina,
- d) przygotowanie (w miarę możliwości) zasobów gruntów komunalnych jako oferty na cele rozwoju usług, wytwórczości, turystyki i wypoczynku - gmina,

1.2.3. W zakresie komunikacji.

- a) modernizacja dróg gminnych wg punktu 6.2.1. ,
- b) budowa parkingów publicznych - pkt. 6.2. - gmina,
- c) poprawa dostępności komunikacji autobusowej - pkt. 6.4. - gmina i PPKS (zwłaszcza wsi Zimnochy - Święchy)
- d) budowa ścieżek rowerowych - pkt. 6.5. - gmina

1.2.4. W zakresie infrastruktury technicznej:

- a) rozbudowa systemu wodociągowego gminy wg. zasad określonych w pkt. 11.2 - gmina,
- b) rozwój komunalnego systemu (ów) odprowadzania i oczyszczania ścieków sanitarnych - wg zasad określonych w pkt. 12. - gmina ew. adm. samorządowa woj. i pow.,
- c) rozwój systemu selektywnego zbierania, gromadzenia i utylizacji odpadów stałych wg zasad określonych w pkt. 13. - gmina i administracja samorządowa woj. i powiatowa,
- d) rozwój systemu elektroenergetycznego wg punktu 7.2. - Rejon Energetyczny Łapy i gmina.,
- e) rozwój systemu gazowniczego średniego ciśnienia wg punktu 8.2. - gmina i ew. M.Z.G,
- f) rozwój systemu telekomunikacji wg. punktu 10 - Telekomunikacja Polska S.A. i ew. inni gestorzy sieci telekomunikacyjnych.

2. Polityka w zakresie sporządzania planów miejscowych.

2.1. Harmonijny rozwój miasta i gminy Suraz, zgodny z kierunkami zagospodarowania określonymi w niniejszym studium wymagać będzie sukcesywnego sporządzenia planów zagospodarowania przestrzennego i ich zmian. Będą one niezbędne dla tworzenia podstaw decyzji o warunkach zabudowy terenów zwłaszcza mieszkaniowo - usługowych, turystyczno - wypoczynkowych i ewentualnie rewaloryzacji już zainwestowanych. Podejmowanie decyzji o potrzebie lub konieczności sporządzenia planu przez Zarząd Miasta i Gminy a następnie Radę Miejską powinno być poprzedzone analizą i oceną skutków tej decyzji dla interesu społeczności miejsko - gminnej. Wnioski i życzenia właścicieli terenów rolnych o zmianę ich przeznaczenia na cele budowlane mogą być uwzględniane tylko wtedy, gdy są zbieżne z interesem gminy i nie spowodują późniejszych negatywnych skutków dla jej budżetu i ładu przestrzennego. Ilość wyznaczonych terenów budowlanych i ich struktura rodzajowa powinny być powiązane z faktycznymi potrzebami, oraz polityką samorządu gminnego w sferze gospodarki gruntami (np. stabilizacją cen poprzez podaż terenów komunalnych). Decyzja samorządu miejsko - gminnego o potrzebie sporządzenia planów miejscowych dotyczyć mogą w szczególności następujących sytuacji:

- a) obowiązkowo dla obszarów, na których stosownie do art. 13 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 07 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym przewiduje się realizację programów, o których mowa w art. 58 ust. 1 i 59 ust. 1 w/w ustawy tj. zadań rządowych centralnych i wojewódzkich oraz samorządowych wojewódzkich i powiatowych celu publicznego. Sporządzanie planu powinno być rozpoczęte po upływie 3 miesięcy od dnia ustalenia warunków wprowadzenia zadania rządowego do planu miejscowego (tj. zawarcia stosownego porozumienia między przyszłym inwestorem a samorządem miejsko - gminnym). Sytuacja ta dotyczyć może w szczególności: drogi powiatowej, oraz ponadlokalnej elektroenergetyki telekomunikacji i sieci gazowej,
- b) sporządzenie obowiązkowe dla obszarów, na których przewiduje się lokalizację lokalnych zadań celu publicznego (z wyjątkiem lokalizowanych w istniejących pasach drogowych). Powyższy obowiązek wynikać może także w szczególności z przepisów ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych tj. gdy teren inwestycji wymaga przeznaczenia gruntów rolnych lub leśnych na cele nierolnicze i nieleśne. Dotyczyć to może lokalnych przedsięwzięć celu publicznego z zakresu: przygotowania infrastrukturalnego terenów budowlanych komunalnych mieszkaniowo - usługowych i turystyczno - wypoczynkowych np. w Suraz, Zawykach i Doktorcach oraz rewaloryzacji terenów śródmiejskich w Suraz, a także infrastruktury technicznej i społecznej.,
- c) sporządzenie obligatoryjne planu dla obszaru strefy ochrony konserwatorskiej w m. Suraz - ze względu na istniejące uwarunkowanie tj. ustawową utratą mocy prawnej i obowiązującego miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego tego obszaru z końcem 2000 r.,
- d) nieobligatoryjne (co do przedmiotu i terminu) sporządzanie planów miejscowych dla terenów rolnych i leśnych stanowiących własność innych podmiotów niż miasto i gmina. Decyzje o potrzebie sporządzenia planu podejmuje samorząd miasta i gminy, tylko w przypadku, określonej na podstawie analizy celowości, z punktu widzenia interesu społeczności gminnej. Dotyczyć to może w szczególności terenów wnioskowanych do przeznaczenia na cele: mieszkaniowo - usługowe, wytwórczo - usługowe i turystyczno - wypoczynkowe,
- e) koszty sporządzenia planów i ich zmian dotyczących zadań celu publicznego , normuje art. 14 w/w ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym.

3. Polityka w zakresie gospodarki nieruchomościami gminy.

3.1. Racjonalna i aktywna gospodarka gruntami w zakresie tworzenia i zbywania zasobów nieruchomości komunalnych gminy sprzyjać powinna w szczególności:

- a) tworzeniu zasobów nieruchomości komunalnych dla ułatwienia realizacji ponadlokalnych i lokalnych przedsięwzięć publicznych określonych w art. 13 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym - jako tereny bezpośrednio pod inwestycje. Tereny te powinny być w miarę możliwości pozyskiwane do zasobów ze stosownym wyprzedzeniem w stosunku do fizycznego rozpoczęcia inwestycji. Dotyczyć to powinno w szczególności terenów ulic, parkingów oraz infrastruktury technicznej i społecznej (np. plażowo - kąpieliskowych, zieleni miejskiej) itp.),
- b) tworzeniu lub utrzymywaniu zasobów j.w. dla uregulowania zobowiązań miasta i gminy określonych w art. 36 ust. 1 pkt. 3 ustawy j.w. - wynikających z wyznaczenia w planach miejscowych w/w przedsięwzięć celu publicznego na gruntach innych niż komunalne i skarbu państwa,
- c) utrzymaniu i tworzeniu zasobów gruntów komunalnych, na potrzeby rozwoju mieszkalnictwa, w tym komunalnego oraz rozwoju zabudowy letniskowej, innej rekreacyjnej, turystycznej, i obsługi komunikacji,
- d) kształtowaniu racjonalnych cen na tereny budowlane w mieście i gminie, poprzez zaspokajanie popytu na nie poprzez podaż stosownie przygotowanych infrastrukturalnie gruntów komunalnych,
- e) kształtowaniu pożądanego społecznie programu usług komercyjnych, poprzez stosowanie w przetargach na zakup lub dzierżawę nieruchomości komunalnych, stosownych warunków ich zabudowy i zagospodarowania,
- f) wzbogacaniu budżetu gminy i miasta, poprzez zbywanie po korzystnych cenach w trybie przetargów publicznych przygotowywanych planistycznie, geodezyjnie i infrastrukturalnie gruntów komunalnych na cele działalności komercyjnej i rekreacji indywidualnej,

3.2. Gospodarka zasobami nieruchomości komunalnych na zasadach określonych w pkt. 3.1.

Obejmować powinna głównie:

- a) precyzyjne ewidencjonowanie zasobów nieruchomości i określanie ich wartości wg przepisów działu IV rozdziału 1 i 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami,
- b) planowanie, tworzenie i zbywanie zasobów nieruchomości w układzie wieloletnim i rocznym - w ścisłym powiązaniu z ustaleniami niniejszego studium, zamierzeniami sporządzania planów miejscowych, prowadzenia przedsięwzięć inwestycyjnych i badania rynku nieruchomości, a przede wszystkim stosownie do możliwości budżetu gminy,
- c) badanie rynku nieruchomości, w tym zwłaszcza popytu na różne rodzaje nieruchomości, obrotu nieruchomościami prywatnymi oraz struktury i trendy w kształtowaniu się cen na podstawie danych określonych w art. 155 w/w ustawy o gospodarce nieruchomościami,

3.3. Współpraca władz samorządowych miasta i gminy Suraz z administracją rządową i samorządową wojewódzką, powiatową i gmin sąsiadujących.

Harmonijna współpraca i koordynacja zamierzeń i działań władz gminy i miasta z administracją j.w. jest jednym z podstawowych warunków realizacji części celów rozwoju społeczno - gospodarczego i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, a dotyczyć w szczególności powinna: infrastruktury społecznej, ochrony środowiska, infrastruktury technicznej i komunalnej, rekreacji i wykorzystanie majątku trwałego.

Realizowana ona winna być w szczególności poprzez:

- a) świadczenie na rzecz miasta i gminy usług ponadpodstawowych - (wojewódzkich i powiatowych) w sferze infrastruktury społecznej; w mieście Białymstoku i Łapach z zakresu : ochrony zdrowia, opieki socjalnej, administracji publicznej, finansów, szkolnictwa średniego, nauki i szkolnictwa wyższego, kultury sportu i tp.,
- b) utrzymanie spójnych przestrzennie korytarzy i ciągów infrastruktury: elektroenergetycznej, gazowniczej, telekomunikacyjnej i wodociągowej między sąsiadującymi gminami,
- c) utrzymanie ciągłości międzygminnych korytarzy ekologicznych (dolin rzek i kompleksów leśnych) oraz systemów melioracyjnych,
- d) koordynację rozwoju systemów kanalizacyjnych w układach zlewniowych,
- e) koordynację przedsięwzięć modernizacyjnych i konserwacyjnych dotyczących dróg gminnych,
- f) spójne projektowanie i realizowanie systemów infrastruktury technicznej w obszarach stykowych gmin z uwzględnieniem wspólnego korzystania z niektórych urządzeń, co dotyczyć może zwłaszcza gazownictwa , elektroenergetyki i kanalizacji sanitarnej,
- g) wykorzystanie urządzeń rekreacyjnych i walorów przyrodniczych i kulturowych miasta i gminy Suraz na potrzeby wypoczynku codziennego i świątecznego oraz wypoczynku pobytowego i turystyki mieszkańców aglomeracji białostockiej, a miasta Białegostoku i Łap w szczególności,
- h) koordynację lokalizacji urządzeń obsługi turystyki i komunikacji w sąsiadujących gminach, dla uniknięcia nadmiernego ich zagęszczenia na niektórych obszarach i uzyskania równomiernego rozmieszczenia,
- i) zapewnienie planistycznego przygotowania terenów dla potrzeb zadań celu publicznego: centralnych i wojewódzkich rządowych oraz wojewódz i powiatowych samorządowych.